

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ก.บริบทชุมชน

สำหรับบริบทชุมชนของบ้านม้งป่าเกี๊ยะในนั้นได้แบ่งย่อยเป็นหัวข้อต่างๆดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กายภาพและประวัติของชุมชนชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะใน

1.1. ลักษณะทางกายภาพ

ชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน" ซึ่งสังกัดเขตการปกครอง หมู่ที่ 8 ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตั้งพิกัดคือ 845 531 จุดสูงสุดของหมู่บ้านวัดจากระดับน้ำทะเลปานกลางได้ที่ความสูง 1,300 เมตร

ทิศเหนือ ติดกับเขตป่าใช้สอยและหมู่บ้านปากกล้วย ทิศใต้ ติดกับเขตป่าอนุรักษ์

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก ทิศตะวันตก ติดกับเขตป่าชุมชน

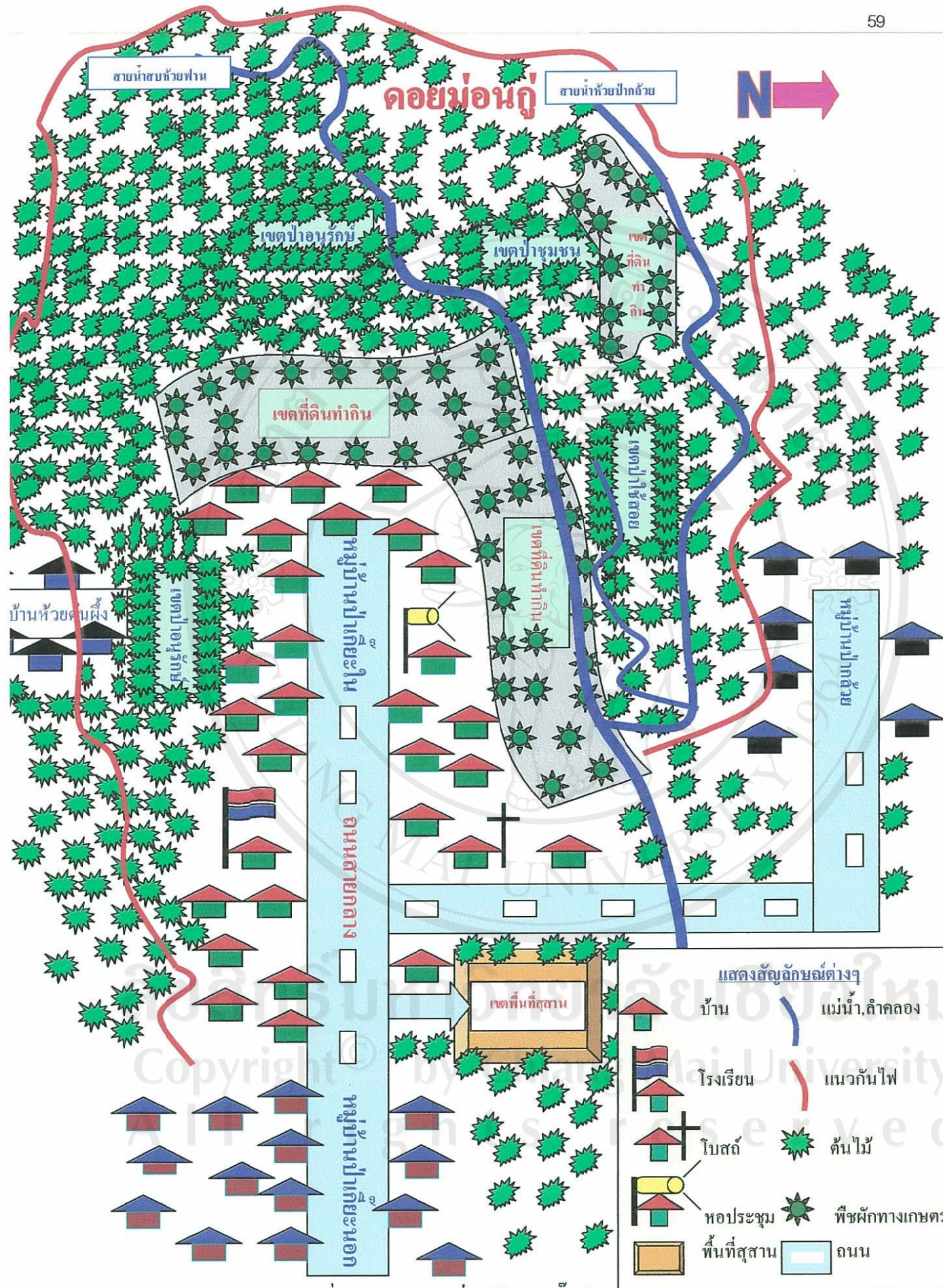
และมีพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านรวมกัน โดยประมาณ 3.93 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,456.51 ไร่

โดยแบ่งเป็นเขตพื้นที่ต่างๆได้ดังนี้

ก. พื้นที่ตั้งบ้านเรือนหรือตัวหมู่บ้านมีพื้นที่ทั้งหมด	115.63 ไร่
ข. พื้นที่ป่าใช้สอย ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์รวมกัน	1,462.5 ไร่
ค. พื้นที่การเกษตรที่เป็นเขตพื้นที่นา	221.88 ไร่
ง. พื้นที่การเกษตรที่เป็นเขตพื้นที่ปลูกพืชไร่	656.5 ไร่

รูปภาพที่ 4.1 แสดงสภาพทั่วไปของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน ในปัจจุบัน

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.1. แสดงแผนที่หมู่บ้านป่าเกะในและชุมชนรอบข้าง

1.2. ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะโนโดยสังเขป

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะโนก่อนจะมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” และเป็นหมู่ที่ 8 ดังเช่นปัจจุบันนั้น ในอดีตเคยอยู่ในเขตการปกครองของหมู่ที่ 1 ซึ่งปัจจุบันคือ “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก” กล่าวคือ แต่เดิมนั้นยังไม่มีชื่อหมู่บ้านอย่างเป็นทางการและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก เนื่องจากยังเป็นแต่เพียงชุมชนเล็กๆ ซึ่งคนทั่วไปในละแวกใกล้เคียงนิยมเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ”

แต่เดิมนั้นราษฎรเกือบทั้งหมดของ “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” ในปัจจุบันเคยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ “ชุมชนห้วยคันฝิ่ง” ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกประมาณ 5 กิโลเมตรของ “ตำบลบ่อแก้ว” และอยู่ทางทิศใต้ประมาณ 3 กิโลเมตรของ “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” ในปัจจุบัน โดยในขณะนั้นต่างก็ประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวนตามฤดูกาลในเขตพื้นที่ทำกินบริเวณใกล้เคียงชุมชนห้วยคันฝิ่ง ในขณะที่บางส่วนได้เดินทางมาขอเช่าที่ดินของชาวปกาเกอญอจากชุมชนป่าเกี๊ยะซึ่งในขณะนั้นยังไม่ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านป่าเกี๊ยะอย่างเป็นทางการเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2505 ชาวไทยม้งกลุ่มแรกก็ได้ทำการอพยพจาก “หมู่บ้านห้วยคันฝิ่ง” เข้ามาอยู่อาศัยในเขตพื้นที่ “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” ในปัจจุบัน โดยผู้นำของชาวไทยม้งกลุ่มแรกนี้ประกอบด้วย 3 คนคือ

1. นายจิ้งฟิว แซ่ว่าง
2. นายบร่าแย้ง แซ่ว่าง
3. นายซั่วกู่ แซ่ว่าง

ปัจจุบันนายบร่าแย้งและนายจิ้งฟิวได้เสียชีวิตแล้วเหลือแต่เพียงนายซั่วกู่ แซ่ว่าง(ปัจจุบันอายุ 85 ปี)

สำหรับสาเหตุสำคัญที่ชาวไทยม้งกลุ่มแรกและกลุ่มที่เหลืต่อมาได้ทำการอพยพจากชุมชนห้วยคันฝิ่งมาอยู่อาศัยในเขตพื้นที่ “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” ในปัจจุบันจนหมด มีหลายสาเหตุด้วยกัน กล่าวคือนอกจากจะเพื่อให้อยู่ใกล้ความเจริญลูกหลานได้มีโอกาสรับการศึกษา และมีพื้นที่ทำกินแล้วสาเหตุสำคัญที่สุดก็คือ เพื่ออพยพหนีปัญหาลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งในขณะนั้นกำลังระบาดอย่างหนักในประเทศไทย (สัมภาษณ์พิเศษ จ้าวเจริญพร) ปัจจุบันชุมชนห้วยคันฝิ่งไม่มีผู้อยู่อาศัยแล้วและได้กลายเป็นพื้นที่ป่าไปหมดแล้ว จากการที่ได้มีคอมมิวนิสต์เข้ามาในชุมชนทั้งยุ่งและขู่เชิญลูกบ้านอย่างหนักในที่สุคนายจิ้งฟิว แซ่ว่างซึ่งเป็นผู้นำชุมชนม้งห้วยคันฝิ่งขณะนั้นจึงเห็นว่าหากยังปล่อยให้เหตุการณ์เป็นแบบนี้ต่อไปมีแต่จะนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งถึงแม้ว่าตัวชุมชนจะอยู่ไม่ห่างจากตัวตำบลบ่อแก้วมากนักแต่ในขณะนั้นพื้นที่โดยรอบเป็นป่าเขา ตัวชุมชนตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวและห่างไกลจากการคมนาคม ไม่มีถนนรถยนต์ตัดเข้าถึงตัวชุมชนนอกจากทางเดินเท้า ฉะนั้น นายจิ้งฟิวจึงได้ตัดสินใจนำชาวไทยม้งกลุ่มแรกอพยพมาอยู่ในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะ ประกอบกับในขณะนั้นด้วยความเป็นห่วงในพสกนิกรชาวไทยภูเขาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี(สมเด็จย่า)จึงได้เสด็จมาเยี่ยมเยียนราษฎรบ้านป่าเกี๊ยะและทรงเห็นว่าพสกนิกรอยู่อย่างยากลำบาก ห่างไกลความเจริญ โดยเฉพาะด้านการศึกษา พระองค์ทรงเห็นว่าเด็กๆชาวไทยภูเขาทั้งชาวไทยม้งและปกาเกอญอในตัวหมู่บ้านและหมู่บ้านละแวกใกล้เคียงไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน

ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จึงได้ทรงโปรดเกล้าให้มีการสร้างโรงเรียนในตัวหมู่บ้านขึ้น โดยทรงพระราชทานชื่อโรงเรียนให้ว่า "โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรปป่าปอर्ड" โดยให้ตำรวจตระเวนชายแดนมาอยู่ประจำเพื่อช่วยพัฒนาหมู่บ้านและเป็นครูสอนหนังสือให้เด็กๆ รวมทั้งทรงโปรดเกล้าให้มีการตัดถนนเข้าถึงตัวหมู่บ้าน เมื่อมีโรงเรียนและถนนตัดเข้าถึงหมู่บ้านราษฎรชาวไทยม้งที่เหลือทั้งหมดที่หมู่บ้านห้วยคันคั้งจึงได้ทำการอพยพมาอยู่รวมกันกับชาวม้งกลุ่มแรกที่อพยพมาก่อนหน้านี้โดยทั้งหมดได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยทางทิศตะวันตกของชุมชนป่าเกี๊ยะ

ต่อมาทั้งชาวจีนและคนไทยพื้นราบซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า "คนเมือง" ก็ได้เข้ามาทำการค้าขายตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งก็เป็นที่น่าสังเกตว่าคนสองกลุ่มหลังจะตั้งถิ่นฐานและอาศัยอยู่กับชุมชนชาวไทยม้งมากกว่าชุมชนชาวไทยป่ากาญจนา อย่างไรก็ตามประชากรโดยรวมทั้งหมดของชุมชนคือประมาณ 90% ก็ยังเป็นชาวม้งและป่ากาญจนามากกว่า โดยมีปริมาณสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน และเริ่มมีการแยกความเป็นชุมชนระหว่างชุมชนม้งและป่ากาญจนา กล่าวคือชุมชนป่ากาญจนาจะตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกและชุมชนม้งจะตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก กระทั่งประมาณปีพ.ศ.2515 จึงได้ตั้งเป็นหมู่บ้านและใช้ชื่อว่า "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะ" อย่างเป็นทางการเนื่องจากบริเวณพื้นที่ที่ตั้งดังกล่าวมีต้นสนซึ่งชาวบ้านนิยมเรียกว่า "ต้นเกี๊ยะ" ขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยในขณะนั้นคือ หมู่ที่ 1 ของเขตการปกครอง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาทั้งชุมชนชาวม้งและชุมชนชาวป่ากาญจนาต่างก็เริ่มขยายใหญ่และมีการแบ่งความเป็นชุมชนให้เห็นอย่างชัดเจน ทางราชการจึงได้แบ่งเขตการปกครองใหม่ออกเป็น 2 หมู่บ้านคือ "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน" และ "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก" ในปีพ.ศ.234 โดยประมาณ โดยหมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอกยังคงใช้เขตการปกครองเป็นหมู่ที่ 1 ของตำบลบ่อแก้วเหมือนเดิม ในขณะที่ "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน" เปลี่ยนไปใช้เขตการปกครองเป็นหมู่ที่ 8 แทน

ปัจจุบันชุมชนชาวม้ง "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน" มีลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปดังนี้

1. มีประชากรรวมกันทั้งหมด 939 คน โดยแบ่งเป็นผู้ชาย 479 คนและผู้หญิง 460 คน
2. มีครัวเรือนประมาณ 150 หลังคาเรือน
3. มีสถานที่ราชการตั้งอยู่ 1 แห่งคือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรปป่าปอर्ड

ซึ่งมีการเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีครู

ตำรวจตระเวนชายแดนประจำอยู่ 13 นายและมีนักเรียนทั้งหมด 194 คน

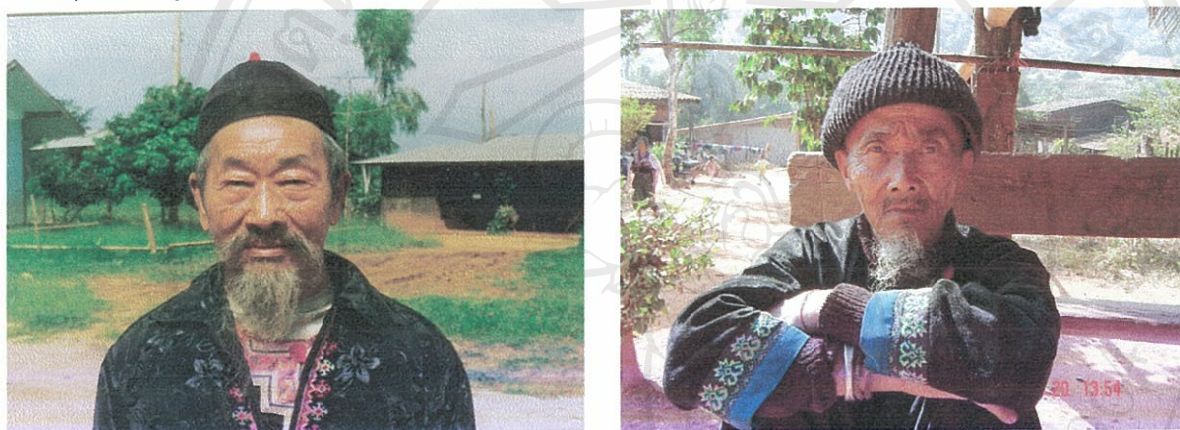
4. มีหอประชุมส่วนกลางอยู่ 1 หลัง และเครื่องขยายเสียงตามสายติดตั้งให้ได้ยินทั่วหมู่บ้าน
5. มีโบสถ์ศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกอยู่ 1 แห่ง
6. มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานพอสมควร เช่น ไฟฟ้า ตู้โทรศัพท์สาธารณะ และมีการต่อระบบน้ำประปาจากลำคลองบนคอยม่อนกู่สู่ตัวชุมชน

2. โครงสร้างทางประชากร

ดังที่ได้นำเสนอแล้วว่าชุมชนชาวม้งหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน เกิดจากการอพยพมาอยู่อาศัยและตั้งรกรากเมื่อประมาณปี พ.ศ.2505ของชาวบ้านที่ในอดีตเคยอาศัยอยู่ที่ชุมชนห้วยต้นผึ้งภายใต้การนำของ 3 บุคคลต่อไปนี้คือ

1. นายจิ้งฟิว แซ่ว่าง
2. นายบร้าแข็ง แซ่ว่าง
3. นายซั่วกู่ แซ่ว่าง

ปัจจุบันนายจิ้งฟิวและนายบร้าแข็ง ได้เสียชีวิตแล้ว ยังคงเหลือแต่เพียงนายซั่วกู่เท่านั้นที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งปัจจุบันมีอายุได้ 84 ปี

รูปภาพที่4.2. แสดงรูป นายซั่วกู่ แซ่ว่าง และนายจิ้งฟิว แซ่ว่าง
ชนรุ่นแรกและสองในสามผู้นำม้งกลุ่มแรกในชุมชนฯ

สำหรับม้งกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากและอยู่อาศัยในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบันคือชาวม้งตระกูลแซ่ว่างและจากนั้นอีกประมาณ 3 - 4 ปีมีตระกูลอื่นๆเช่น แซ่จ้าว แซ่ย่าง แซ่ลีและแซ่หางจึงได้ทำการอพยพย้ายกันตามมา

ฉะนั้นประชากรในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในนับตั้งแต่ทำการอพยพมาตั้งรกรากจนถึงปัจจุบันจึงประกอบด้วย 5 ตระกูล ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากจำนวนมากสุดถึงจำนวนน้อยสุดดังนี้คือ

1. ตระกูลแซ่ว่าง ปัจจุบันได้ทำการเปลี่ยนนามสกุลไปเป็น เกษตรกุลทรัพย์
2. ตระกูลแซ่ย่าง ปัจจุบันได้ทำการเปลี่ยนนามสกุลไปเป็น ยังชีพสุจริต
3. ตระกูลแซ่จ้าว ปัจจุบันได้ทำการเปลี่ยนนามสกุลไปเป็น จ้าวเจริญ และ สุภกรสกุล
4. ตระกูลแซ่ลี
5. ตระกูลแซ่หาง

ซึ่งนับตั้งแต่ชาวม้งกลุ่มแรกที่ทำการอพยพย้ายเข้ามาอยู่อาศัยประมาณปี พ.ศ.2505 และก่อตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน(2547) รวมกันได้ 4 ชั่วอายุคน(Generations)

สำหรับรายละเอียดของคนในแต่ละช่วงอายุของชนทั้ง 4 รุ่นนั้น สามารถกล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

1. กลุ่มชนรุ่นที่ 1 (First Generation)

กลุ่มชนรุ่นที่ 1 นี้คือ คนกลุ่มแรกที่เป็นผู้นำในการเคลื่อนย้ายอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ซึ่งในขณะนั้นโดยมากอยู่ในวัยใกล้ชราและปัจจุบันได้เสียชีวิตเกือบจะหมดแล้ว สำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ตัวเลขอายุของคนกลุ่มนี้จะอยู่ระหว่าง 75 ปีขึ้นไป

2. กลุ่มชนรุ่นที่ 2 (Second Generations)

กลุ่มชนรุ่นที่ 2 นี้ คือกลุ่มวัยกลางคนในขณะนั้นที่เพิ่งทำการย้ายอพยพมาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันนี้โดยมากจะอยู่ในวัยชรา และบางคนก็ได้เสียชีวิตไปบ้างแล้ว สำหรับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ ตัวเลขอายุโดยเฉลี่ยจะอยู่ที่ประมาณ 60 – 70 ปี

3. กลุ่มชนรุ่นที่ 3 (Third Generations)

กลุ่มชนรุ่นที่ 3 นี้ จะสามารถแบ่งแยกย่อยเป็นอีก 2 กลุ่มคนคือ

1. กลุ่มคนที่อยู่ในวัยเด็กหรือวัยรุ่นตอนต้นขณะทำการอพยพมาอยู่อาศัยในเขตพื้นที่ปัจจุบัน

ปัจจุบันกลุ่มคนนี้จะมีอายุเฉลี่ยโดยประมาณอยู่ที่ 40 – 50 ปี

2. กลุ่มคนที่เพิ่งเกิดหลังจากที่ได้เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว

ปัจจุบันกลุ่มคนนี้จะมีอายุเฉลี่ยโดยประมาณอยู่ที่ 25 – 35 ปี

โดยปัจจุบันคนกลุ่มที่ 3 นี้คือ กลุ่มคนที่มีบทบาทมากที่สุด ในสังคมทั้งในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้นำในครอบครัว รวมทั้งเป็นสมาชิกสภาตำบลบ่อแก้วเป็นต้น

4. กลุ่มชนรุ่นที่ 4 (Fourth Generations)

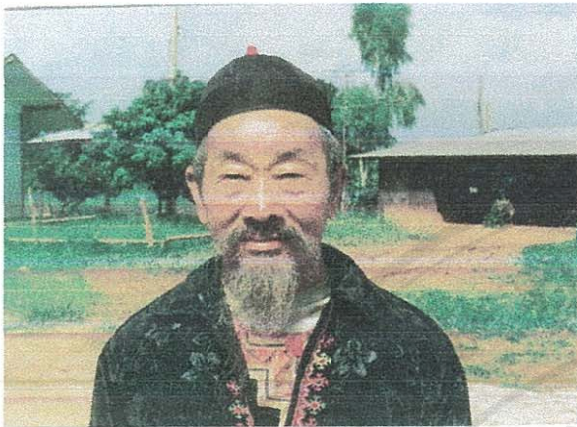
กลุ่มชนรุ่นที่ 4 นี้ คือกลุ่มคนที่อยู่ในวัยเด็กในปัจจุบันตั้งแต่เด็กทารกแรกเกิดจนถึงเด็กวัยรุ่นตอนกลาง ตัวเลขอายุของคนกลุ่มนี้จะอยู่ที่ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 22 ปี โดยประมาณ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

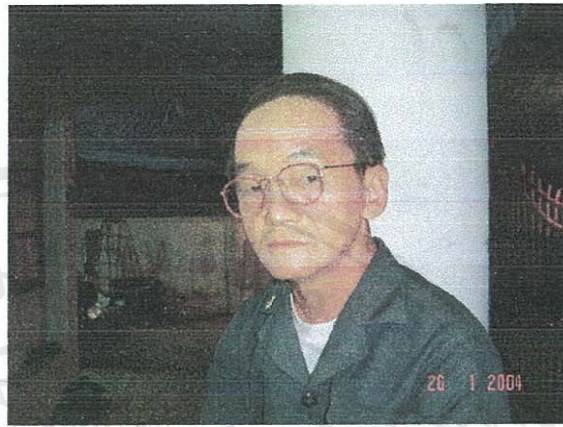
Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ชนรุ่นที่ 1

ชนรุ่นที่ 2

ชนรุ่นที่ 3

ชนรุ่นที่ 4

รูปภาพที่ 4.3. แสดงกลุ่มชนตั้งแต่รุ่นที่ 1 - 4 ในชุมชนฯ

3. การศึกษา

การศึกษาของชุมชน “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือ การศึกษาในช่วงอดีตและปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1. การศึกษาของประชากร “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน” ตั้งแต่อดีต- ปัจจุบัน

เพื่อให้เห็นภาพการศึกษาโดยรวมของชุมชนในแต่ละยุคสมัยจึงนำเสนอการศึกษาตามกลุ่มชนรุ่นต่างๆ ดังนี้

1. กลุ่มชนรุ่นที่ 1 (First Generation)

คนกลุ่มนี้ทั้งหมด ไม่มีสักคนเดียวเลยที่สามารถอ่านออกเขียนได้ เนื่องจาก ไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนเลย ถึงแม้ว่าต่อมาเมื่อชุมชนได้ยกฐานะเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการและมีการก่อสร้างโรงเรียนขึ้นภายในชุมชนขึ้นแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงแล้วในขณะนั้นคนกลุ่มนี้คือกลุ่มผู้นำทั้งในครอบครัวและชุมชนที่ดำรงก็มีภาระหน้าที่รับผิดชอบหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ที่ต้องทำไร่ ทำสวน ตลอดทั้งวัน อีกทั้งยังมีอายุที่เกินเกณฑ์จะสามารถเข้ารับการศึกษานในโรงเรียนได้ ฉะนั้นคนกลุ่มนี้ทั้งหมดจึงไม่มีสักคนเดียวเลยที่มีโอกาสได้รับการศึกษาและสามารถอ่านออกเขียนได้

- ข้อสังเกต

1. กลุ่มชนรุ่นที่ 1 นี้ในระยะแรกแทบจะไม่เข้าใจและให้ความสำคัญกับการศึกษาในโรงเรียนเลย แต่จะให้ความสำคัญกับการทำไร่ ทำสวนมากกว่า ฉะนั้นจึงไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนเพราะในการทำไร่ ทำสวนจำเป็นต้องใช้แรงงานมาก นี่จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดในยุคสมัยนั้นที่มีผู้มีการศึกษาน้อยและไม่สามารถอ่านออกเขียนได้

อย่างไรก็ตามเมื่อระยะเวลาผ่านไป ทักษะคิดและความเชื่อก็เปลี่ยนไปด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ "ผู้เฒ่าชวัญ แซ่वंง" เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2003 ซึ่งเป็นผู้นำสูงสุกทางจิตวิญญาณของคนในชุมชนและหนึ่งใน 3 ผู้นำยุคแรกที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานว่า เดิมทีก็ไม่เข้าใจว่าการศึกษาคืออะไร ให้ผลดีแก่ผู้ศึกษาเช่นไรบ้าง จึงไม่ได้ส่งลูกชายเข้าเรียนหนังสือ แต่เมื่อเห็นลูกหลานในยุคปัจจุบันไปโรงเรียนทุกวัน และคนที่เรียนหนังสือก็มีชีวิตที่ดีกว่าคนที่ไม่ได้เรียน จึงเริ่มเข้าใจว่าการศึกษาคือการเข้าไปเรียนหนังสือ หากความรู้ในโรงเรียนและเชื่อว่าหากสำเร็จการศึกษาออกมาแล้วจะเป็นเหตุทำให้มีชีวิตและฐานะที่ดีขึ้น

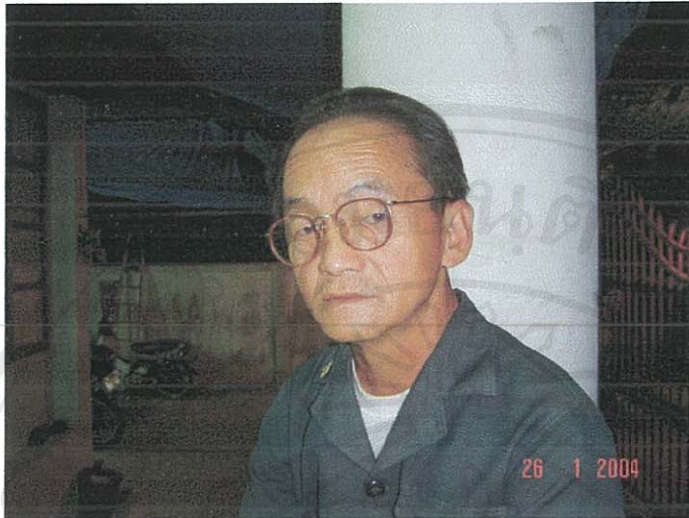
2. กลุ่มชนรุ่นที่ 2 (Second Generations)

สำหรับคนกลุ่มนี้นั้น การศึกษาภาคบังคับในขณะนั้นคือ คนไทยทุกคนจะต้องเข้ารับการศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 (ป.4) แต่ในยุคสมัยดังกล่าว ในทางปฏิบัติไม่อาจครอบคลุมไปถึงกลุ่มคนเหล่านี้ได้ เนื่องจากยังห่างไกลจากความเจริญและสังคมภายนอกยังไม่ได้เข้าไปมีอิทธิพลเหมือนดังเช่นทุกวันนี้ ฉะนั้นกลุ่มชนรุ่นที่ 2 นี้จึงเป็นอีกกลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสได้เข้าโรงเรียนหรือรับการศึกษาเหมือนดังเช่นกลุ่มชนรุ่นที่ 1 เนื่องจากต่างก็เลวร้ายที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและแต่งงานมีครอบครัวที่ต้องมีภาระหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัวกันหมดแล้ว

ฉะนั้นคนกลุ่มที่ 2 นี้จึงเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนและรับการศึกษาแต่อย่างใด จึงไม่มีใครสามารถอ่านออกเขียนได้เช่นเดียวกับกลุ่มชนรุ่นที่ 1

อย่างไรก็ตามกลุ่มชนรุ่นที่ 2 ของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในนี้ก็ยังมีอยู่คนหนึ่งที่สามารถอ่านออกและเขียนได้ ซึ่งเป็นเพียงคนเดียวที่สามารถอ่านออกเขียนได้ในขณะนั้น คือ อดีตผู้นำชุมชน "นายจู้ซัว จ้าวเจริญ" (นามสกุลเดิมคือ "แซ่จ้าว") ที่ถึงแม้จะไม่มีโอกาสได้เข้ารับการศึกษาในโรงเรียน แต่ก็ได้พยายามศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการขอให้คนไทยพื้นราบที่เดินทางเข้ามาทำธุระในหมู่บ้านช่วยให้คำแนะนำและช่วยทำการสอนให้ ทั้งนี้เพื่อแลกกับอาหารและที่พักในขณะที่ยังพำนักอาศัยอยู่ในชุมชน โดยในภาคกลางวันก็ออกไปทำไร่ ทำสวนตามปกติและทำการเรียนการสอนเฉพาะในเวลากลางคืนเป็นระยะเวลา 27 คืน คืนละประมาณ 2 ชั่วโมง ซึ่งหลังจากนั้นเมื่อ "คนเมือง" ได้เดินทางจากไปแล้ว ก็ได้พยายามเรียนรู้ด้วยตนเอง จนสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งขณะทำการศึกษาดังกล่าวนั้นมีอายุประมาณ 20 ปี นอกจากนี้ยังสามารถเขียนและท่องพยัญชนะภาษาอังกฤษ A - Z ได้และยังสามารถอ่านและเขียนภาษาม้งได้อีกด้วย (ตัวเขียนภาษาม้งจะใช้ตัวพยัญชนะเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด) รวมทั้งยังสามารถพูดได้ถึง 4 ภาษา

คือ ภาษาไทย ภาษาจีน ภาษาปากาญอ และภาษาม้ง ซึ่งต่อมาได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำคนแรกของชุมชนเมื่อชุมชนถูกยกฐานะเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ

รูปภาพที่ 4.4. แสดงรูป "นายจู้ซัว จ้าวเจริญ" อดีตผู้นำหมู่บ้านและเป็นคนแรกที่สามารถอ่านออกเขียนได้ในชุมชน

- ข้อสังเกต

1. กลุ่มชนรุ่นที่ 2 ถึงแม้จะไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนและไม่สามารถอ่านออกเขียนได้แต่ก็เริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น จึงนิยมส่งบุตรหลาน ซึ่งก็คือกลุ่มชนรุ่นที่ 3 เข้าเรียนในโรงเรียนมากขึ้น

3. กลุ่มชนรุ่นที่ 3 (Third Generations)

ดังที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้นแล้วว่ากลุ่มชนรุ่นที่ 3 นี้ สามารถแบ่งแยกย่อยเป็นอีก 2 กลุ่มคนคือ กลุ่มคนที่อยู่ในวัยเด็กหรือวัยรุ่นตอนต้นขณะกำลังทำการอพยพมาอยู่อาศัยในเขตพื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันกลุ่มคนนี้จะมียุเฉลี่ยโดยประมาณอยู่ที่ 40 – 50 ปี และอีกกลุ่มคือ กลุ่มคนที่เพิ่งเกิดหลังจากเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ปัจจุบันแล้วซึ่งปัจจุบันกลุ่มคนนี้มีอายุเฉลี่ยโดยประมาณอยู่ที่ 25 – 35 ปี

ในด้านการศึกษานั้นคนกลุ่มแรกของกลุ่มชนรุ่นที่ 3 นี้ การศึกษาภาคบังคับในขณะนั้นคือ คนไทยทุกคนจะต้องเข้ารับการศึกษจนสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 7 (ป.7) และกลุ่มที่สองของชนรุ่นที่ 3 การศึกษาภาคบังคับในขณะนั้นคือ คนไทยทุกคนจะต้องเข้ารับการศึกษจนสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 (ป.6)

กลุ่มนี้จึงเป็นชนกลุ่มแรกที่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียน เพราะในชั่วอายุของคนกลุ่มนี้ได้มีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในชุมชนอยู่แล้วและคนกลุ่มนี้ก็ยังเป็นคนกลุ่มแรกที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถเข้าเรียนในระดับอนุบาลและประถมศึกษาตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนได้ ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงคนกลุ่มนี้จะไม่ใช่ทุกคนที่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนและสามารถศึกษาจนจบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ แต่ก็เกือบจะทุกคนที่มีโอกาสได้รับการศึกษา ฉะนั้นคนกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มชนรุ่นแรกของหมู่บ้านที่ได้รับการศึกษาและสามารถอ่านออกเขียนได้

ข้อสังเกต

1. กลุ่มชนรุ่นที่ 3 นี้ นับได้ว่าเป็นชนกลุ่มแรกในชุมชนที่เดินทางออกไปศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าจากสถาบันการศึกษาอื่นนอกตัวหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาที่อยู่ในละแวกชุมชนใกล้เคียงเช่น โรงเรียนบ้านบ่อแก้วซึ่งเป็นโรงเรียนประจำตำบลหรือไกลห่างออกไปจากตัวชุมชน เช่น สถาบันการศึกษาต่างๆในตัวเมืองเชียงใหม่ ลำพูนและอำเภอรอบนอก และยังเป็นชนกลุ่มแรกที่สามารถเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาชั้นนำของประเทศ เช่น สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ และยังเป็นชนกลุ่มแรกที่สามารถศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท

2. กลุ่มชนรุ่นที่ 3 นี้ เป็นชนกลุ่มแรกที่มีสมาชิกเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาของคริสเตียนคือ วิทยาลัยพระคริสตธรรมกรุงเทพ อีกทั้งยังได้มีโอกาสเดินทางไปศึกษาดูงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกาหลังจบการศึกษาแล้วด้วย ซึ่งได้แก่

- 2.1. นางสาวเบญจรัตน์ สุกกรสกุล (ปัจจุบัน ได้แต่งงานและย้ายออกจากหมู่บ้านแล้ว)
- 2.2. นางสาวจี๊ แซ่จ้าว

4. กลุ่มชนรุ่นที่ 4 (Fourth Generations)

อาจกล่าวได้ว่าเกือบจะ 95 เปอร์เซ็นต์ของชนรุ่นนี้ต่างก็มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนภายในหมู่บ้าน และก็เช่นเดียวกันที่เกือบจะทุกคนคือประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มชนรุ่นนี้ทั้งหมดในชุมชนต่างก็สามารถศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 (ป.6) ได้ ฉะนั้นจำนวนเปอร์เซ็นต์ของคนที่สามารถอ่านออกเขียนได้ของคนกลุ่มนี้จึงอยู่ที่ประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์โดยประมาณ

ข้อสังเกต

1. กลุ่มชนรุ่นที่ 4 นี้ นับได้ว่าเป็นชนกลุ่มแรกของคนในหมู่บ้านที่มีการเดินทางออกไปศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย คือได้เดินทางไปศึกษาในสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งได้แก่

- 1.1. นางสาวสไบทิพย์ จ้าวเจริญ กำลังศึกษาอยู่ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตพระนครใต้
- 1.2. นายพิศาล จ้าวเจริญ กำลังศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยศิลปการอาชีพกรุงเทพ

2. กลุ่มชนรุ่นที่ 4 นี้ เป็นชนกลุ่มแรกของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะที่ได้มีโอกาสเดินทางไปทัศนศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่นคือ น.ส.อรพิน จ้าวเจริญ ซึ่งปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ

3. ปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีบุคคลใดของชนรุ่นนี้เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ

3.2. ภาพโดยรวมด้านการศึกษาของชุมชน “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะไน” ณ ปัจจุบัน

3.2.1. สถานศึกษา

ปัจจุบันหมู่บ้านป่าเกี๊ยะไนมีสถานศึกษาดังอยู่ 2 แห่งคือ

1. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรปป่าปอร์ต

ทำการเปิดการเรียน การสอนตามวัน เวลาราชการตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลศึกษาจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งในแต่ละระดับจะมีชั้นละ 1 ห้องเรียน รวมทั้งหมดเป็น 7 ห้องเรียน (อนุบาล-ป.6) โดยมีครูผู้สอนประจำชั้นเป็นข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน รวมทั้งหมด 13 นาย และมีนักเรียนรวมกันทั้งหมด 194 คน

รูปภาพที่ 4.5. แสดงภาพ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรปป่าปอร์ตภายในชุมชน

2. ศูนย์เลี้ยงเด็กเล็กก่อนวัยเรียน

ทำการเปิดการเรียน การสอนตามวันและเวลาราชการ มีเด็กเล็กทั้งหมด 50 คนมีครูพี่เลี้ยงเด็ก 2 คน

3.2.2. การได้รับการศึกษา

ปัจจุบันภายในชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะไนมีจำนวนผู้ที่สามารถอ่าน ออกเขียน ได้ทั้งหมด 539 คน และไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ 400 คน (ไพโรจิตร์ จ้าวเจริญ, 2545) โดยในจำนวนคนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้นี้ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์คือกลุ่มชนรุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3,4 ตามลำดับ

สำหรับการเข้ารับการศึกษารัฐบ้านป่าเกี๊ยะไน ปัจจุบันนอกจากเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน จะเข้ารับการศึกษารัฐใน “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรปป่าปอร์ต” แล้ว ผู้ปกครองบางส่วนก็ได้ส่งเด็ก และเยาวชนไปศึกษาต่อทั้งในระดับประถมศึกษาและในระดับที่สูงกว่าในสถานศึกษาภายนอกชุมชนอีก 13 สถาบันการศึกษา รวมกันทั้งหมด 121 คน

สามารถแบ่งตามระดับการศึกษาได้ดังนี้

1. กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา	80 คน
2. กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา	33 คน
3. กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ	2 คน
4. กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี	6 คน
5. กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท	1 คน

รวม

122 คน (สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 2 คน)

สำหรับสถาบันการศึกษานอกชุมชนที่เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ได้เดินทางไปทำการศึกษาต่อ ได้แก่

1. โรงเรียนบ้านบ่อแก้ว(ประจำตำบลบ่อแก้ว)	88 คน
2. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่ริม เชียงใหม่	15 คน
3. โรงเรียนหน่วยพัฒนาเคลื่อนที่อำเภอเชียงดาว	6 คน
4. โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน	2 คน
5. โรงเรียนบ้านหนองไคร้ (อ.สันทราย เชียงใหม่)	2 คน
6. วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่	1 คน
7. วิทยาลัยพลศึกษา เชียงใหม่	1 คน
8. วิทยาลัยศิลปปะการอาชีพกรุงเทพ	1 คน
9. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	1 คน
10. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตภาคพายัพ	2 คน
11. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครใต้	1 คน
12. มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่	1 คน
13. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1 คน

รวม

122 คน

ที่มา: แบบสำรวจข้อมูลหมู่บ้าน โครงการกองทุนหมู่บ้านละล้าน ของ น.ส. ไพโรจิตร์ จ้าวเจริญ

4. ระบบการปกครอง

ระบบการปกครองของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในนั้นสามารถแบ่งระบบการปกครองเป็น 2 ยุคสมัยด้วยกันคือ

4.1. ระบบการปกครองแบบดั้งเดิม

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในก่อนพ.ศ.2526 โดยประมาณ ยังไม่มีการเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านตามระบบการปกครองสมัยใหม่เหมือนดังเช่นปัจจุบัน อย่างไรก็ตามชุมชนก็มีระบบการปกครองภายในกันเอง โดยใช้หลักการปกครองตามกฎจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมานาน กล่าวคือ ในชุมชนจะมี "คณะผู้อาวุโส" คอยทำหน้าที่ตัดสินคดีความเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างคู่อริขึ้น และคอยดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนรวมทั้งทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับทางราชการ ซึ่งสมาชิกในชุมชนทั้งหมดต่างก็ให้การยอมรับในคำตัดสินเด็ดขาดของคณะกรรมการอาวุโสดังกล่าว

สำหรับคณะผู้อาวุโสดังกล่าวของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในตั้งแต่มีการก่อตั้งเป็นชุมชนจนถึงพ.ศ.2526 โดยประมาณ คือก่อนที่จะมีคณะกรรมการหมู่บ้านตามหลักการปกครองสมัยใหม่ มีคณะผู้อาวุโสอยู่ด้วยกัน 2 ชุดคือ

ชุดที่ 1 ระหว่างเริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนจนถึงประมาณพ.ศ.2518 ได้แก่

1. นายจิ้งพิว แซ่ว่าง
2. นายบร่ำแย่ง แซ่ว่าง

ชุดที่ 2 ระหว่างประมาณปี 2518 – 2525 ได้แก่

1. นายเลาวือ แซ่ว่าง (ปัจจุบันเปลี่ยนไปใช้นามสกุลเป็น "เกษตรกุลทรัพย์")
2. นายจู้จัว แซ่จ้าว (ปัจจุบันเปลี่ยนไปใช้นามสกุลเป็น "จ้าวเจริญ")

และหลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ.2526 จึงได้เปลี่ยนเป็นการปกครองสมัยใหม่และมีการแต่งตั้งให้นายจู้จัว จ้าวเจริญ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนแรกของชุมชน กล่าวคือถึงแม้ว่าในขณะนั้นชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในจะเป็นหมู่ 1 และใช้ชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านป่าเกี๊ยะ" ตั้งแต่ปีพ.ศ.2515 มาแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากชุมชนมั่งย้ายมาอยู่ภายหลัง ซึ่งก่อนหน้านั้นมีชุมชนป่ากาญออาศัยอยู่ก่อนแล้ว ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเกือบทั้งหมดเป็นชาวไทยป่ากาญอซึ่งในทางปฏิบัติไม่อาจที่จะสามารถเข้ามาตัดสินคดีความให้แก่ชุมชนมั่งหากเกิดข้อพิพาทระหว่างคู่อริชาวมั่งด้วยกันได้เนื่องจากขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ฉะนั้นก่อนพ.ศ.2526ชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะจึงยังคงใช้ระบบการปกครองตามหลักจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมานาน

4.2. ระบบการปกครองแบบสมัยใหม่

ระบบการปกครองแบบสมัยใหม่ของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในสามารถแยกระบบการปกครองออกเป็นอีก 2 ระยะด้วยกันคือ

4.2.1. ระบบการปกครองสมัยใหม่ในระยะเริ่มแรก

ระบบการปกครองสมัยใหม่ในระยะเริ่มแรกคือตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2526 – 2533 โดยประมาณ ซึ่งชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในได้เปลี่ยนการปกครองจากเดิมที่มีการปกครองตามกฎหมายจารีตประเพณี โดยมีคณะผู้อาวุโสเป็นผู้ตัดสินใจว่าความ ปลอดภัยความสุขเรียบร้อยภายในชุมชน ตลอดจนติดต่อประสานงานกับส่วนราชการก็เปลี่ยนมาเป็นการปกครองแบบสมัยใหม่ตามหลักการปกครองแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ต่าง ๆ กัน โดยมี "ผู้ใหญ่บ้าน" เป็นผู้นำสูงสุด

อย่างไรก็ตามผู้นำสูงสุดของ "ชุมชนชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะใน" ในขณะนั้นมีตำแหน่งเป็นเพียง "ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน" ไม่ใช่ "ผู้ใหญ่บ้าน" เนื่องจากในช่วงระยะเวลาดังกล่าว "ชุมชนชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะ" ยังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะ" ที่เป็นชุมชนรวมกันระหว่าง "ชุมชนชาวปากาญอ" ที่ตั้งรกรากอยู่ก่อนแล้ว และ "ชุมชนชาวม้ง" ที่เพิ่งย้ายมาอยู่อาศัยด้วย ยังไม่มีการแยกเป็น "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน" และ "ป่าเกี๊ยะนอก" ดังเช่นในปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อเทียบอัตราสัดส่วนจำนวนประชากรและขนาดของชุมชนแล้วชุมชนชาวปากาญอในขณะนั้นมีจำนวนมากกว่าชุมชนชาวม้ง ตำแหน่ง "ผู้ใหญ่บ้าน" หรือผู้นำชุมชนที่เป็นทางการของ "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะ" ในขณะนั้นจึงเป็นชาวปากาญอซึ่งก็คือ "นายศรีวิชัย เกดอะมูล" และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นชาวม้ง คือ "นายจู้ซัว แซ่จ้าว"

4.2.2. ระบบการปกครองสมัยใหม่ในระยะกลาง-ถึงปัจจุบัน

ระยะกลางจนถึงปัจจุบันคือช่วงระยะเวลาระหว่างพ.ศ.2534 – ปัจจุบันของชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะใน ซึ่งเป็นช่วงที่ชุมชนชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะได้มีการแยกตัวออกจาก "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะ" และหมู่บ้านป่าเกี๊ยะก็ได้แบ่งออกเป็น 2 ชุมชนคือ

1. หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน
2. หมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก

โดยชุมชนชาวม้งใช้ชื่อหมู่บ้านว่า "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน" และเปลี่ยนเขตการปกครองไปเป็นหมู่ 8 แทน ในขณะที่ชุมชนชาวปากาญอใช้ชื่อหมู่บ้านว่า "หมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก" แต่ยังคงใช้เขตการปกครองเป็นหมู่ 1 เหมือนดังเช่นเดิม

หลังจากเปลี่ยนเขตการปกครองมาเป็นหมู่ 8 ชุมชนชาววังหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในก็ได้มีการเลือกตั้ง "ผู้ใหญ่บ้าน" และคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละสมัยอย่างเป็นทางการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรายชื่อผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในแต่ละสมัยมีดังต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อผู้ใหญ่บ้าน	ชื่อผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	ระยะที่อยู่ในตำแหน่งโดยประมาณ(พ.ศ.)
1	นายอุ แช่ว่าง	นายเจือ แช่จ้าว	2534 - 2540
2	นายเปา เกษตรกุลทรัพย์	1. นายไพโรจน์ จ้าวเจริญ 2. นายหนูแก้ว แช่ย่าง	2541 - 2545
3	นายไพโรจน์ จ้าวเจริญ	1. นายหนูแก้ว แช่ย่าง 2. นายชื้อหวือ แช่ว่าง	2546 - ปัจจุบัน

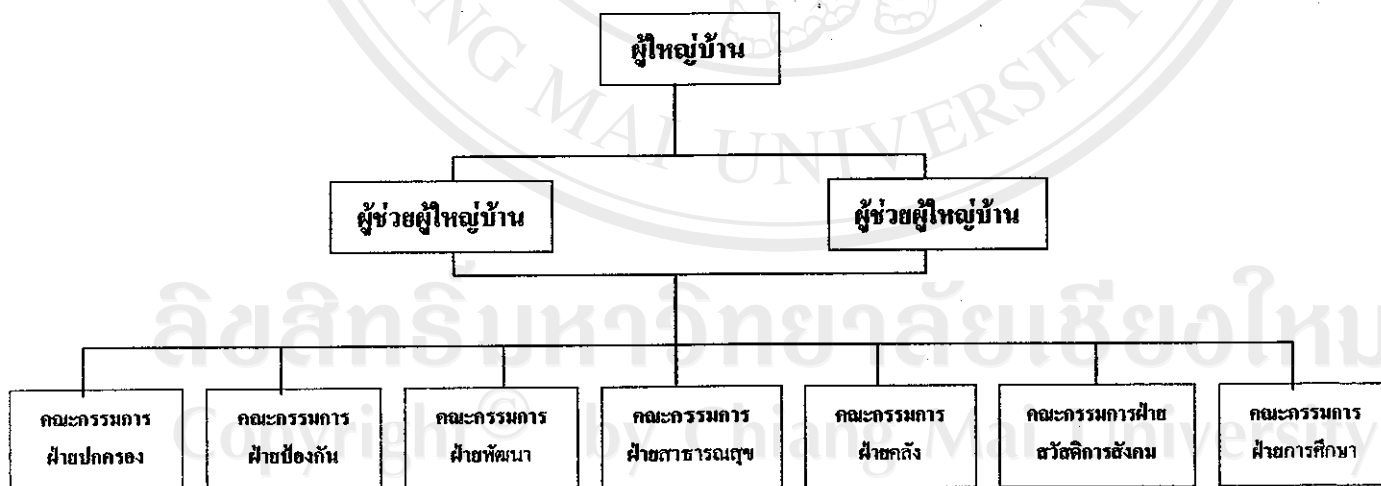
ตารางที่ 4.1. แสดงทำเนียบผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน

4.3.ลักษณะการปกครองในปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน

ถึงแม้ว่าตามหลักแล้วจะมีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ต่างๆ โดยรวมอยู่ในชุมชนอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติชุมชนมีลักษณะในการปกครอง 3 ระดับเป็นดังนี้คือ

4.3.1. คณะกรรมการหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ

คือการใช้ระบบการปกครองตามหลักกระทรวงมหาดไทยโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ปกครองดูแลซึ่งมี "ผู้ใหญ่บ้าน" เป็นผู้นำสูงสุด และกรรมการมีหน้าที่โดยรวมคือสอดคล้องดูแลความเรียบร้อยทั่วไปภายในชุมชนและติดต่อประสานงานกับส่วนราชการรวมทั้งสนองนโยบายรัฐบาล โครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นดังนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.2. แสดง โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน

รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน

1. ผู้ใหญ่บ้าน	นายไพโรจน์	จ้าวเจริญ	
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	1. นายหนูแก้ว	แช่ช่าง	
	2. นายใจ	เกษตรกุลทรัพย์	
3. คณะกรรมการฝ่ายปกครอง	1. นายเจือ	แช่จ้าว	ประธาน
	2. นายรัชชิว	แช่ช่าง	รองประธาน
	3. นายวรพร	เกษตรกุลทรัพย์	เลขานุการ
	4. นายชื้อว่าง	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
	5. นายโจ้งเปา	แช่ว่าง	กรรมการ
4. คณะกรรมการฝ่ายป้องกัน	1. นายใจ	เกษตรกุลทรัพย์	ประธาน
	2. นายช้วคั้ง	แช่ช่าง	รองประธาน
	3. นายบี	แช่จ้าว	เลขานุการ
	4. นายสุชาติ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
	5. นายกาฮู่	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
5. คณะกรรมการฝ่ายพัฒนา	1. นายบร้าแสง	เกษตรกุลทรัพย์	ประธาน
	2. นายเหยอะ	แช่จ้าว	รองประธาน
	3. นายไฟทูน	แช่ช่าง	เลขานุการ
	4. นายแก่นั่ง	แช่ว่าง	กรรมการ
	5. นายสง่า	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
6. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุข	1. นายหน่อแก้ว	เกษตรกุลทรัพย์	ประธาน
	2. นายไต้	เกษตรกุลทรัพย์	รองประธาน
	3. นายธ้อ	แช่ช่าง	เลขานุการ
	4. นายเฮ้ง	แช่จ้าว	กรรมการ
	5. นายฮู้	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
7. คณะกรรมการฝ่ายคลัง	1. นายเจริญ	ยังชีพสุจริต	ประธาน
	2. นายก้างไพร่	แช่จ้าว	รองประธาน
	3. นายควงจันทร์	อุตะมะดิง	เลขานุการ
	4. นายจ่านาญ	เซ่งถี้	กรรมการ
	5. นายจ้าว	เล่าง	กรรมการ

8. คณะกรรมการฝ่ายสวัสดิการ	1. นายโห้ง	เกษตรกุลทรัพย์	ประธาน
	2. นายสง่า	เกษตรกุลทรัพย์	รองประธาน
	3. นายเหยอะ	แซ่จ้าว	เลขานุการ
	4. นายสุเชาว์	เถ่าช่าง	กรรมการ
	5. นายจัยย่า	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
9. คณะกรรมการฝ่ายคลัง	1. เจ้อเยะ	แซ่จ้าว	ประธาน
	2. นายหวังเน้อ	แซ่ช่าง	รองประธาน
	3. นายก้างหย่า	แซ่ช่าง	เลขานุการ
	4. นายวีระ	แซ่ว้าง	กรรมการ
	5. นายเน่ง(ช่างยี่)	เถ่าว้าง	กรรมการ

รูปภาพที่ 4.6. แสดงรูป “นายไพโรจน์ จ้าวเจริญ” ผู้ใหญ่บ้านป่าเกี๊ยะใน ในปัจจุบัน

4.3.2. คณะอาวุโสในชุมชน

คณะอาวุโสในชุมชนคือ กลุ่มผู้เฒ่าซึ่งเป็นกลุ่มอาวุโสในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้นำทางจิตใจ หรือจิตวิญญาณของชุมชน ที่สมาชิกทุกคนต่างก็ให้ความเคารพนับถือ และยอมรับในคำตัดสิน คณะอาวุโส จะเป็นการปกครองที่ไม่เป็นทางการคอยทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่คณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถ เข้าถึงได้หรือมีความไม่เหมาะสมที่จะเข้าไปจัดการข้อพิพาทให้แก่คู่กรณี เช่น ข้อพิพาททางด้านศีลธรรม และจริยธรรม ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นปัญหาข้อพิพาททางศีลธรรม เช่น การผิดประเวณี การละเมิดสถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน หรือล่วงเกินผู้อาวุโส เป็นต้น สำหรับคณะอาวุโสในชุมชนปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 4 คน คือ

1. นายชวัญ แซ่ว่าง
2. นายบุญชู แซ่ว่าง
3. นายเจ้อ แซ่จ้าว
4. นายก้างไพโร แซ่จ้าว

4.3.3. ระบบการปกครองในแต่ละตระกูล

ระบบการปกครองในแต่ละตระกูลนี้ หมายถึง ในแต่ละตระกูลต่างก็มีผู้นำของตัวเอง ซึ่งเป็น การปกครองตามตระกูลกรรมที่สมาชิกภายในตระกูลเดียวกันเกิดข้อพิพาทขึ้น จะกระทำการแก้ไข ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกันเอง สำหรับชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในนั้นมีอยู่ด้วยกัน 5 ตระกูล ซึ่ง ได้แก่ ตระกูล แซ่ว่าง ตระกูลแซ่ย่าง ตระกูลแซ่จ้าว ตระกูลแซ่ถี้ และตระกูลแซ่หาง โดยในแต่ละตระกูลจะมีผู้นำ 2 คน เป็นผู้นำในตระกูลนั้นๆ คือ

1. ผู้นำอาวุโสในแต่ละตระกูล มีลักษณะเป็นผู้นำในเรื่องต่อไปนี้คือ
 - 1.1. เป็นผู้ถือรักษาข้อบังคับทางจารีตประเพณีให้สมาชิกในตระกูลเข้มงวดและ ประพฤติ ปฏิบัติตาม
 - 1.2. เป็นผู้นำทางจิตใจและจิตวิญญาณของสมาชิกในตระกูลนั้นๆ เช่น เป็นผู้นำทาง ความเชื่อ ข้อปฏิบัติ หรือประเพณี ศีลธรรมประจำในแต่ละตระกูล
 - 1.3. เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆทางความเชื่อ
 - 1.4. ร่วมไกล่เกลี่ยและว่าความ แก้ไขปัญหาข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นในตระกูลของ ตัวเองกับผู้นำสมัยใหม่
 - 1.5. มักเป็นผู้มีอาวุโสในตระกูลนั้นๆและได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกทุกคนใน ตระกูล รวมทั้งจากตระกูลอื่นๆด้วย
 - 1.6. เป็นตัวแทนของตระกูลนั้นๆร่วมกับผู้นำสมัยใหม่ในการร่วม ไกล่เกลี่ยและว่า ความคดีกับตระกูลอื่นเมื่อสมาชิกในตระกูลของตัวเองมีข้อพิพาทกับสมาชิกต่าง ตระกูล
2. ผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูล คือ เป็นผู้นำของตระกูลนั้นๆในเรื่องของการใช้กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆที่เป็นกฎข้อบังคับสมัยใหม่ ซึ่งอาจเป็นข้อบังคับภายในหมู่บ้านที่ร่างขึ้นมา ใช้กันเอง และรวมไปจนถึงข้อบังคับทางกฎหมายด้วย ผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูลจะมี หน้าที่ ความรับผิดชอบและลักษณะเป็นดังนี้คือ
 - 2.1. เป็นผู้ถือรักษากฎระเบียบข้อบังคับสมัยใหม่ที่ไม่ใช่กฎจารีต ประเพณี เช่น กฎ ข้อบังคับที่ร่างขึ้นใช้กันในชุมชนเพื่อให้สมาชิกในตระกูลเข้มงวดและปฏิบัติตาม
 - 2.2. เป็นผู้ร่วมเสนอและสนองนโยบายของชุมชน(หมู่บ้าน)แล้ว ไปแจ้งให้แก่สมาชิก ภายในตระกูลของตัวเองทราบ
 - 2.3. ร่วมไกล่เกลี่ยและว่าความ แก้ไขปัญหาข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้นในตระกูลของ ตัวเองกับผู้นำอาวุโสในตระกูลของตัวเอง
 - 2.4. มักเป็นผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน สามารถอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้บ้าง พอสมควร รวมทั้งเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือจากสมาชิกทุกคนในตระกูล และจากตระกูลอื่นๆด้วย

- 2.5. เป็นตัวแทนของตระกูลนั้นๆร่วมกับผู้นำอาวุโสในตระกูลในการร่วม ไกล่เกลี่ย และว่าความคดีกับตระกูลอื่นเมื่อสมาชิกในตระกูลของตัวเองมีข้อพิพาทกับ สมาชิกต่างตระกูล
- 2.6. ร่วมแก้ไขปัญหาต่างๆกับสมาชิกภายในตระกูลเมื่อมีปัญหาใดๆเกิดขึ้น เช่น หาก สมาชิกมีปัญหาถึงโรงพัก จะร่วมกับญาติสมาชิกดังกล่าว ไปรับทราบและหา ทางแก้ไขปัญหาด้วย

สำหรับผู้นำอาวุโสและผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูลต่างๆภายในชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะนั้นมี

ตำแหน่งและรายชื่อดังต่อไปนี้

ตำแหน่ง/ตระกูล	แซ่ว่าง	แซ่ย่าง	แซ่จ้าว	แซ่ลี	แซ่หาง
1.ผู้นำอาวุโส	1.นายจ แซ่ว่าง 2.นายเลวือ แซ่ว่าง	1.นายหว่างโค้ง แซ่ย่าง	1.นายจู้จิว จ้าวเจริญ 2.นายก้างโพ แซ่จ้าว 3.นายหนู แซ่จ้าว	1.นายบัวจ้อ แซ่ลี	1.นายเต่ง แซ่หาง
2.ผู้นำสมัยใหม่	1.นายว่างเผา ตามตระกูลทรัพย์สิน	1. นายหนูแก้ว แซ่ย่าง	1.นายโพโรจน์ จ้าวเจริญ	1.นายชำนาญ แซ่ลี	1.นายเต่ง แซ่หาง

ตารางที่ 4.2. แสดงตำแหน่งและรายชื่อผู้นำในแต่ละตระกูล

ข้อสังเกต

ถึงแม้ว่าตั้งแต่ปีพ.ศ.2533 โดยประมาณเป็นต้นมาจะมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นแบบ สมัยใหม่ แต่ในทางปฏิบัติหากเกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างสมาชิกในชุมชนที่ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงมาก สมาชิกใน ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในก็ยังคงนิยมตัดสินคดีความตามหลักการปกครองแบบกฏจารีต ประเพณีมากกว่ากฎ ข้อบังคับทางกฎหมายที่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น หากปรากฏว่ามีการผิดประเวณีขึ้นมา คู่กรณีก็ยังนิยมให้มีการตัดสินตามหลักกฏจารีตประเพณีมากกว่าการใช้กฎหมาย เนื่องจากสมาชิกในชุมชน ยังรู้สึกว่าการใช้กฎหมายยังมีบางส่วนที่ขัดต่อวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติ กันมานาน

5. ความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

การที่จะศึกษาถึง "ความเป็นชาติพันธุ์ม้ง" จำเป็นที่จะต้องทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของม้งก่อน ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบถึงที่มาและที่ไปของชาติพันธุ์ในปัจจุบันว่ามีความเป็นมาเช่นไรบ้าง ซึ่งม้งมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสังเขปดังนี้

5.1. ประวัติศาสตร์ม้ง

"ม้ง" เป็นชนชาติหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ไม่แพ้ชนชาติใดในโลก ถึงแม้ว่าจะไม่มีประเทศชาติเป็นของตัวเองก็ตาม ประมาณการณ์ว่าม้งอาจมีประวัติศาสตร์ยาวนานถึงหกพันปีมาแล้ว หรืออาจมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่านั้น เนื่องจากไม่ปรากฏว่าม้งมีการบันทึกประวัติศาสตร์ไว้เป็นของตัวเอง นอกจากจะปรากฏในพงศาวดารและประวัติศาสตร์ของประเทศจีนเป็นช่วงๆ

สำหรับประวัติศาสตร์โดยสังเขปของชาวม้งตามตำนานคำบอกเล่าได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตรบพรุษของม้งเคยอาศัยอยู่ในดินแดนอันเขียวสดและหนาวเย็นมีหิมะตก น้ำในแม่น้ำได้จับตัวแข็งเป็นน้ำแข็งหมักกลางวันหกเดือน กลางคืนหกเดือน ต้นไม้ต้นหญ้ามีลักษณะเล็กและแคระแกรน เสื้อผ้า ชุดที่ใช้สวมใส่คือหนังสัตว์

ในยุคสมัยดังกล่าวชาวม้งมีกษัตริย์เป็นผู้นำและมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง ต่อมาเกิดสงครามขึ้นมีการสู้รบอย่างหนัก ด้วยจำนวนประชากรที่น้อยกว่า ในที่สุดกลุ่มชาติพันธุ์จึงต้องยอมถอย และร่นหนีลงมาทางใต้ ซึ่งก็คือแถบประเทศมองโกเลียในปัจจุบัน เมื่อมาอยู่อาศัยได้สักช่วงก็เกิดสงครามกับกลุ่มชนชาติในละแวกใกล้เคียงขึ้นอีก จึงอพยพหนีถอยร่นลงมาทางใต้ อีก ซึ่งก็คือบริเวณแถบดุ่มแม่น้ำเหลืองและแม่น้ำแยงซีเกียง ในมณฑลยูนนานและบริเวณที่ใกล้เคียงกับกรุงปักกิ่งในปัจจุบัน ณ ที่แห่งนี้นักกลุ่มชาติพันธุ์ได้รวมตัวกันอีกครั้งหนึ่งและมีการสร้างเมืองอย่างเข้มแข็งชื่อเมือง "ป้างเต๋อหลาง" อย่างไรก็ตาม ต่อมาก็ได้เกิดสงครามขึ้นอีก โดยถูกชาวจีน ซึ่งรู้จักกันในนามว่า "ชาวฮั่น" ได้ทำการรุกรานชาวม้งอย่างหนักหลายครั้ง ซึ่งในที่สุดกลายเป็นสงครามล้างเผ่าพันธุ์ขึ้น เมื่อชาวฮั่นยกทัพเต็มกำลังอัตราศึกหมายทำสงครามบดขยี้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งให้สูญสิ้น ในที่สุดเมืองป้างเต๋อหลางที่เคยยิ่งใหญ่เกรียงไกรและเข้มแข็งที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาวม้งก็ถูกทำลายพังทลายลง และชาวม้ง ได้สูญเสียชีวิตลงไปเป็นจำนวนมาก ส่วนคนที่เหลือก็หนีเอาชีวิตรอด และอพยพถอยร่นมาจนถึงแถบดินแดนเอเชียอาคเนย์ ซึ่งก็คือประเทศ พม่า ไทย ลาว เวียดนามในปัจจุบัน

5.2. ลักษณะของ “ความเป็นชาติพันธุ์ม้ง”

การจะนิยามหรือให้ความหมายคำว่า “ความเป็นชาติพันธุ์ม้ง” เป็นเช่นไร มีลักษณะเป็นอย่างไรบ้าง นั้น คงเป็นเรื่องยากที่จะระบุให้เห็นชัดเจนได้ เนื่องจากแต่ละคนก็มีลักษณะอุปนิสัยใจคอและบุคลิกที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เห็นภาพเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ม้ง ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาและค้นคว้าจากประวัติศาสตร์ และกรณีตัวอย่างด้านต่างๆที่ชาวเมืองเขื่อนและยึดถือปฏิบัติกันมานานจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน รวมทั้งทำการพูดคุย สอบถามจากผู้รู้ต่างๆที่เคยมีประสบการณ์ทำงานและใช้ชีวิตกับชาวเมือง อีกทั้งยังได้ทำการพูดคุย สัมภาษณ์กับแกนนำ และผู้อาวุโสชาวเมืองในปัจจุบันของชุมชนเมืองบ้านป่าเกี๊ยะใน จึงสามารถกล่าวได้โดยสรุปว่า “ความเป็นชาติพันธุ์ม้ง” จะมีลักษณะโดยรวม 8 ลักษณะด้วยกัน ดังนี้คือ

1. มีความเป็นมิตรและน้ำใจดีงาม แต่ไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า

กล่าวคือ โดยปกติแล้วชาวเมืองจะเป็นคนที่มีความเป็นมิตรและน้ำใจไมตรีต่อเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชนและคนที่รู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดีเมื่อพบเจอหรือมีการสนทนาพูดคุยกัน แต่หากเป็นคนอื่นที่ไกลออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นคนแปลกหน้าหรือกลุ่มคนชาติพันธุ์อื่น ถึงแม้ว่าเมืองจะมีมารยาทที่ดีมากในการให้การต้อนรับและพูดคุย แต่อาจมีความรู้สึกไม่ไว้ใจหรืออาจกำลังหวั่นไหวซึ่งดูทำที่คู่สนทนาอยู่อย่างเงิบๆเพื่อที่จะสามารถรู้ได้ว่าตัวเองควรจะมีท่าทีใดตอบเช่นไรบ้าง ดังเช่น คำสัมภาษณ์ของ “นางวื้อเงิน แซ่โหว” ชาวจีนที่เข้ามาทำการค้าขายและตั้งรกรากอยู่ในชุมชนเป็นเวลาเกือบ 20 ปี ได้กล่าวถึงเมืองว่า “ถ้าไม่ทำอะไรที่ไม่ดีกับเมือง เมืองจะมีน้ำใจและใจดีตอบ เมืองเป็นกลุ่มคนที่พูดดี มีอะไรก็เอามาแบ่งให้กิน อยู่กับเมืองแล้วรู้สึกอบอุ่น”

อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าเมืองจะเป็นกลุ่มคนที่ไม่ไว้ใจใครหรือมีความหวาดระแวงในผู้อื่นอยู่ตลอดเวลาหากแต่เป็นเพราะว่าในอดีตเมืองเคยพบเจอกับเหตุการณ์ต่างๆที่ข่มขืนอันเป็นสาเหตุทำให้ชาติพันธุ์เมืองต้องพบกับความสูญเสียทั้งทรัพย์สินและชีวิตมาอย่างมากมาย ซึ่งหากศึกษาจากประวัติศาสตร์ของเมืองแล้วจะเห็นว่าเมืองเป็นชนชาติหนึ่งที่ต้องเผชิญกับการถูกรุกรานและรังแกจากชนชาติอื่นที่เข้มแข็งกว่ามาโดยตลอด ตลอดประวัติศาสตร์ของเมืองต้องทำศึกสงคราม ไม่เคยหยุดสิ้น และด้วยจำนวนกำลังที่น้อยกว่าเมืองจึงมักจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และถูกกวาดต้อนเกณฑ์ไปเป็นเชลยศึกอยู่บ่อยๆ รวมทั้งถูกคุกคามจากชนชาติอื่น ดังจะเห็นได้จาก ประวัติการสู้รบของชาวเมืองกับชาวจีน ที่ชาวจีนมักจะเรียกชาวเมืองว่า “เหมี้ยว” หรือ “เหมี้ยวซือ” ซึ่งมีความหมายว่า คนต่างถิ่น หรือคนที่ไม่ใช่ชาวจีน และถูกชาวนาซึ่งความหมายของคำเรียกชื่อ “เมือง” จากคนอื่นหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ความหมายมักจะสื่อไปในลักษณะของการดูถูกเหยียดหยาม

หรือแม้แต่ประเทศไทยเองจะเห็นได้ว่าในอดีตรัฐบาลไทยเองก็ใช้สรรพนามเรียกชาวเมืองว่า “ชาวเขาเผ่าแม้ว” อย่างเป็นทางการ ก่อนจะเปลี่ยนมาเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆทางภาคเหนือของประเทศไทยตามชื่อเรียกของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์และเปลี่ยนจากคำนำหน้าว่า “ชาวเขา” มาเป็น “ชาวไทยภูเขา”

เช่น “ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง” เปลี่ยนมาเป็น “ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอญอ” และ “ชาวเขาเผ่าเมี้ยว” ก็เปลี่ยนมาเป็น “ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง” เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา

ฉะนั้นเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์เหล่านี้แล้ว จะเห็นได้ว่าในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ม้งต้องเผชิญกับศึกสงครามมาโดยตลอดและในทางสังคมก็มักจะถูกกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่จำนวนเยอะและเข้มแข็งกว่ามองว่า “เป็นคนอื่น” ไม่ใช่ “เป็นพวกเรา” หรือ “เป็นชาวเขา” ไม่ใช่ “ชาวเรา” ดังนั้นการปฏิบัติหรือนโยบายของรัฐ รวมทั้งท่าทีของคนในชาตินั้นๆต่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจึงถูกปฏิบัติในทางที่แตกต่างออกไปจากคนในพื้นที่ และคนในประเทศ นี้เองเป็นเหตุทำให้ม้งมีบุคลิกที่อาจจะยากต่อความเข้าใจของคนทั่วไป เนื่องจากประสบการณ์ที่เกือบจะตลอดยุคสมัยที่ต้องเผชิญกับศึกสงครามและการเลือกปฏิบัติของคนทั่วไปนั่นเอง

รูปภาพที่ 4.7 แสดงความมีน้ำใจในชุมชนชาวม้ง ในภาพเป็นการช่วยกันฆ่าหมูของญาติพี่น้องเนื่องในเทศกาลปีใหม่

2. มีความรักในพวกพ้องและวงศ์ตระกูลเดียวกัน

สิ่งที่นับได้ว่าเป็นหัวใจของระบบโครงสร้างทางสังคมของชุมชนม้งในระดับรากหญ้าที่เข้มแข็งที่สุดก็คือ “ระบบเครือญาติ” ที่เป็นตัวเชื่อมโยงทั้งทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและศาสนาของม้งเข้าด้วยกัน เนื่องจากม้งตระกูลเดียวกัน หรือแซ่เดียวกันจะนับถือบรรพบุรุษเดียวกัน ม้งจะถือว่าวงศ์ตระกูล หรือ “แซ่เดียวกัน” เป็นญาติกันถึงแม้จะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ตาม เมื่อพบเจอกันสิ่งแรกที่จะทำการพูดคุยกันก็คือการถาม “ชื่อ แซ่” หากปรากฏว่าเป็น “แซ่เดียวกัน” ความสนิทใจและการให้ความช่วยเหลือและน้ำใจไมตรีที่มีให้กันก็จะยิ่งมีมากกว่าคนทั่วไป ฉะนั้นเมื่อใครประสบเหตุทุกข์ยากลำบาก ทุกคนจะพร้อมใจกันให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่

ม้งจะมีการให้เกียรติทั้งในตัวบุคคลและตามตระกูล ฉะนั้นบุคลิกของม้งจึงไม่นิยมหักหน้าหรือถ่วงละเมิดใครโดยเหตุมิอันควร ซึ่งม้งถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ดีหากคนในตระกูลถ่วงละเมิดหรือถูกดูถูกจากคนอื่น ขณะเดียวกันก็สามารถตัดความสัมพันธ์ฟ้อ-ลูก ได้หากว่าลูกชายคนดังกล่าวนำความเสื่อมเสียมาถึงวงศ์ตระกูล เนื่องจากม้งจะถือว่าลูกชายคือ ผู้สืบทอดวงศ์ตระกูล ฉะนั้นต้องรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล ซึ่งก็รวมทั้งลูกสาวด้วยที่จะต้องรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลทั้งก่อนแต่งงานและหลังจากออกรเรือนแล้ว

- จุดด้อย

การที่มีความรักในพวกพ้องและวงศ์ตระกูลเดียวกันทำให้เกิดความมีเอกภาพและความสามัคคีแต่ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเล่่นพรรค เล่่นพวก ซึ่งอาจทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ยาก และตระกูลที่มีจำนวนน้อยกว่าอาจถูกเอาเปรียบได้

3. มีความเคารพ เชื่อฟังและให้เกียรติผู้ที่มีความอาวุโสกว่า

กล่าวคือ มั่งจะให้ความเคารพ เชื่อฟังและให้เกียรติผู้ใหญ่ที่มีความอาวุโสกว่าเช่นเดียวกับวัฒนธรรมคนไทยพื้นราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นผู้หลัก ผู้ใหญ่ที่มีความรู้และเคยเป็นผู้นำมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในชุมชนหรือผู้นำทางความเชื่อ ฝ่ายวิญญาณก็ตาม มั่งจะถือว่าเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมากหากคนที่มิอายุน้อยหรือมีความอาวุโสน้อยกว่ามีการล่วงละเมิดผู้ที่มีความอาวุโสกว่าทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ซึ่งจะเห็นได้จากข้อห้ามและข้อปฏิบัติในครวัเรียน ซึ่งในที่นี้จะขอยกเฉพาะหลักข้อห้ามที่สำคัญๆ ดังนี้คือ

1. ห้ามลูกสะใภ้ขึ้นห้างของย่า (Nthab) เนื่องจากเครื่องแต่งกายของผู้หญิงมั่งเป็นกระโปรง การขึ้นในที่สูง จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควร และถือว่าเป็นการไม่ให้เกียรติแก่ผู้ใหญ่
2. ห้ามพ่อเข้าห้องนอนลูกสะใภ้และลูกสะใภ้เข้าห้องนอนพ่อแม่สามี (Txaj) เพื่อป้องกันการผิดประเวณี และเป็นการให้เกียรติแก่แต่ละฝ่าย
3. ห้ามลูกสะใภ้เดินผ่านหลังเตาไฟเล็ก (Qab Cub) กล่าวคือ ในอดีตหลังเตาไฟเล็กจะเป็นที่นั่งของพ่อแม่สามี การที่ลูกสะใภ้เดินผ่านบริเวณหลังเตาไฟเล็กจะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ให้เกียรติพ่อแม่สามี และผู้ที่มีความอาวุโสกว่า สำหรับข้อนี้จะมีเฉพาะในบางตระกูลเท่านั้น

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์หลักของข้อห้ามต่างๆ เหล่านี้โดยแท้จริงแล้วก็เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจตามมา แต่สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ผู้เฒ่าต้องให้เกียรติและเคารพผู้ใหญ่ก่อนทุกครั้ง ไม่ควรล่วงเกินทั้งโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม

- จุดด้อย

การที่สังคมมั่งนิยมให้เกียรติและให้ความเคารพเชื่อฟังในตัวผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่าเป็นเหตุทำให้คนรุ่นใหม่ที่มีความรู้และความสามารถไม่มีโอกาสได้เป็นผู้นำอย่างแท้จริง ซึ่งถึงแม้ว่าในความเป็นจริงปัจจุบันในสังคมมั่งคนที่ขึ้นมาเป็นคณะกรรมการและผู้นำในชุมชนจะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่มากขึ้น แต่ก็ไม้อาจทำงานได้อย่างเต็มที่เนื่องจากยังขาดการให้ความร่วมมือที่ดีจากผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่า จึงเป็นเหตุทำให้ชุมชนหรือวงศ์ตระกูลนั้นๆ ได้รับการพัฒนาช้า

รูปภาพที่ 4.8. แสดงม้งที่มีความอาวุโสน้อยกว่ากำลังแสดงความเคารพแก่ม้งผู้ที่มีความอาวุโสมากกว่า

4. มีความเชื่อฟังและเคารพในกฎจารีต ประเพณีดั้งเดิม

ม้งจะยอมรับและปฏิบัติตามกฎจารีต ประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด เพราะการละเมิดในหลักกฎจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมานานจะเท่ากับเป็นการละเมิดกฎหมายของชุมชนและถูกลงโทษจน ดังจะเห็นได้จากกฎข้อห้ามและข้อปฏิบัติในเรื่องการอยู่กรรมทั้งในระดับชุมชนและกลุ่มเครือญาติดังนี้

ก. การอยู่กรรมในชุมชน

คือ การที่ผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนทำการอยู่ทรงแล้วเห็นว่าจะมีโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นในชุมชน แล้วแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านทราบ จากนั้นจะมีการห้ามมิให้คนภายนอกเข้ามาภายในหมู่บ้านและห้ามมิให้คนภายในออกนอกหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็จะมีการทำพิธีกรรมปิดป่าโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ชุมชนด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ และโรคติดต่อที่อาจจะมารุกรายคนในชุมชนได้

ข. การอยู่กรรมเฉพาะกลุ่มเครือญาติ

จุดประสงค์และลักษณะการอยู่กรรมก็คล้ายๆกับการอยู่กรรมในชุมชนเช่นกัน แต่จะจำกัดวงแคบเข้ามาเฉพาะในเครือญาติหรือตระกูลนั้นๆเท่านั้น กล่าวคือ หากผู้นำทางจิตวิญญาณของตระกูลใดๆทำการอยู่ทรงแล้วเห็นว่าอาจมีโรคภัยผ่านเข้ามาในหมู่บ้านหรือชุมชน หรือ หากมีสมาชิกคนหนึ่งคนใดในตระกูลมีการฝ่าฝืนในกฎจารีตประเพณีที่ทำให้คนในตระกูลเดือดร้อน จะมีการอยู่กรรม โดยมีข้อห้ามคือ ห้ามสมาชิกทุกคนในตระกูลทำการ ทำงานใดๆเป็นเวลา 1 – 2 วัน และอยู่แต่ในบ้านหรือ บริเวณจุดใกล้บ้าน ห้ามเดินทางไปไหนไกล ขณะเดียวกันก็ห้ามมิให้สมาชิกตระกูลอื่นๆเข้าบ้านของสมาชิกตระกูลนั้นๆด้วย เช่นเดียวกัน สมาชิกตระกูลอื่นๆที่ไม่ได้อยู่กรรมก่อนจะเข้าบ้านก็จะมี การสอบถามสมาชิกที่อยู่ในบ้านดังกล่าวด้วยว่ากำลังอยู่ในช่วงอยู่กรรมหรือเปล่า หากกำลังอยู่กรรม ก็จะยังไม่เข้าบ้านเพื่อนบ้านหลังจากนั้นจนกว่าจะเลิกอยู่กรรม

- จุดด้อย

กฎจารีตประเพณีดั้งเดิมบางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน เช่น ห้ามผู้หญิงร่วมรับประทานอาหารกับผู้ชาย ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตผู้ชายต้องรับทำไร่ ทำสวน และผู้หญิงมีหน้าที่เตรียมข้าวปลาอาหาร ฉะนั้นเมื่อผู้หญิงทำข้าวปลาอาหารเสร็จแล้ว จะเรียกให้ผู้ชายมาทานอาหาร และผู้ชายก็จะรับประทานอาหารให้เสร็จ เพื่อที่จะได้กลับไปทำงานต่อ หลังจากนั้นผู้หญิงจึงค่อยทานอาหาร และเก็บถ้วยจานเสร็จแล้วจึงค่อยตามไปทำไร่ ทำสวน รวมทั้งในกรณีที่มีแขกเข้าบ้าน จะเป็นผู้ชายและแขกที่เป็นผู้ชายเท่านั้นที่มีสิทธิ์ทานอาหารก่อน จากนั้นผู้หญิงในบ้านและผู้หญิงที่เป็นแขกจึงจะมีสิทธิ์ทานอาหารได้

ปัจจุบันกฎข้อนี้เริ่มเลือนหาย ไปจากสังคมม้งบ้างแล้ว แต่ในบางบ้านก็ยังคงมีการยึดถือปฏิบัติอยู่

5. มีความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีความเชื่อในเรื่องของความลับและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งม้งสื่อสิ่งเหล่านี้ออกมาในรูปแบบของ "ผีและเทพเจ้า" ดังจะเห็นได้จากข้อห้ามและข้อปฏิบัติในครัวเรือนม้งที่มีการห้ามผู้หญิงที่ร่างกายไม่สะอาดเข้าพิธีกรรม (Qhov rooj tag) เป็นอันขาดนอกจากผู้หญิงที่สะอาด และผู้ชายเท่านั้นจึงจะสามารถเข้าออกได้ เพราะเชื่อว่าผู้หญิงที่กำลังอยู่ในรอบเดือน คือผู้หญิงที่ไม่สะอาดเมื่อผู้หญิงดังกล่าวใกล้เสียชีวิตจะต้องเสียชีวิตอย่างทุกข์ทรมาน เพราะเทพเจ้าดังกล่าวจะทำการทรมานโดยการดึงวิญญาณไว้ให้ทุกข์ทรมานนานที่สุด

การที่ม้งมีความเชื่อและบูชาในเรื่องของเทพารักษ์ตามสถานที่สำคัญต่างๆ จึงหลีกเลี่ยงการกระทำใดๆก็ตามที่อาจละเมิดสถานที่ดังกล่าว เพราะเชื่อว่าเป็นเหตุให้ประสบความทุกข์ยากลำบากจากโรคภัยไข้เจ็บจนถึงเสียชีวิตได้ ในขณะที่เดียวกันหากให้ความเคารพและบูชาก็จะประสบความสุข ความเจริญในชีวิต

- จุดด้อย

ความเชื่อบางอย่างไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตประจำวันในปัจจุบัน เช่นการเชื่อในเรื่องของการรักษาโรคภัยไข้เจ็บโดยอาศัยอำนาจของผู้ประกอบพิธีกรรม ทำให้กรณีที่เกิดการเจ็บป่วยไม่รีบทำการส่งตัวผู้ป่วยไปรักษาในโรงพยาบาลในทันที เป็นเหตุทำให้ไม่สามารถรักษาได้อย่างทันที่

รูปภาพที่ 4.9. แสดง "สะพานเรียกขวัญ" ซึ่งชาวม้งต้องขึ้นเพื่อเรียกขวัญที่หลงทางกลับมายังเจ้าของร่าง

6. มีความตั้งใจจริงและขยันขันแข็ง

กล่าวคือ หากคาดหวังได้ว่าสิ่งที่ปฏิบัติหรือลงมือกระทำนั้นจะสามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ได้ มิ่งจะมีความตั้งใจทำสิ่งดังกล่าวอย่างเต็มที่ ตามกำลังและความสามารถที่มีอยู่ทั้งหมด หรือหากได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบ กระทำสิ่งใดแล้ว ความรับผิดชอบและการสนองตอบสิ่งนั้นจะดีมาก ยกตัวอย่างเช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ผักสลัด แครอท กระหล่ำปลี ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในชุมชน หากเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ หรือแม้แต่คนไทยพื้นราบที่ขึ้นไปทำเกษตรกรรมด้วยก็ตาม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มชาติพันธุ์มิ่งจะทำการเพาะปลูกเยอะกว่าและออกจากบ้านไปทำงานแต่เช้าจนกว่าจะมีดีจึงจะเดินทางกลับบ้าน

- จุดด้อย

ถึงแม้จะเป็นกลุ่มคนที่มีความตั้งใจจริงและขยันขันแข็งแต่ก็มีจุดบกพร่อง คือในความตั้งใจจริงและขยันขันแข็งดังกล่าวมักจะขาดการพิจารณา และความรอบคอบก่อนลงมือปฏิบัติทำจริงรวมทั้งหากสิ่งดังกล่าวไม่อยู่ในความสนใจแล้วการให้ความร่วมมือก็จะน้อยตามไปด้วย ดังจะเห็นได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มักจะขาดการพิจารณาให้รอบคอบก่อนลงมือทำการเพาะปลูก เมื่อเห็นครอบครัวใดในชุมชนทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดนั้นๆ แล้วได้ราคาดี เกือบจะทั้งชุมชนก็จะปลูกตามด้วย ทำให้สินค้าเกษตรกรรมชนิดดังกล่าวมีมากเกินไปจนเกิดความล้นตลาด จึงมีปัญหาขาดทุนและเป็นหนี้ตามมาอีก

ผู้วิจัย ได้พยายามให้ความสำคัญกับหัวข้อนี้โดยการพูดคุยกับผู้อาวุโสหลายคนในชุมชนก็มักจะได้อาตรที่คล้ายๆกัน เช่น ผู้เฒ่าชวัญ แซ่หว่าง อดีต 1 ใน 3 ผู้นำที่ทำการอพยพมาอยู่ชุดแรกและปัจจุบันเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดของชุมชนได้ให้ความเห็นว่า “มิ่งเป็นกลุ่มชนที่มีความขยันขันแข็งในการทำไร่ทำสวน แต่ไม่ค่อยมีความรู้ในการดูแลพืชผัก” ซึ่งก็ตรงกับความคิดเห็นของ “จู้ซัว จ้าวเจริญ” อดีตผู้นำที่เป็นทางการของชุมชนที่เห็นว่า “ถ้ามิ่งทำอะไรจะทำจริง ไม่ทำเล่น แต่ไม่ค่อยคิด ใครบอกว่าให้ทำอะไร ก็จะทำตาม” พร้อมกับยกตัวอย่างว่า สังเกตได้จากประวัติศาสตร์ที่ผู้นำมิ่งถูกลอบสังหารทำให้มิ่งแพ้สงครามหลายครั้ง ก็เพราะถูกชาวจีนยุ่งให้สังหารภักดิ์ริษย์ของตัวเอง

รูปภาพที่ 4.10 แสดงถึงความขยันขันแข็งของสตรีมิ่งในชุมชนฯ

ในภาพแม่และลูกสะใภ้กำลังเตรียมอาหารสำหรับทุกคนในครัวเรือน

7. ความเป็นตัวของตัวเองและไม่ยอมเสียเปรียบ

กล่าวคือ มั่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ค่อนข้างจะเรียนรู้ได้ไว และทันคน ถึงแม้ว่าในด้านการทำเกษตรกรรมในปัจจุบันจะทำตามคนอื่นก็ตาม จึงมีความเชื่อมั่นในตัวเองและไม่นิยมทำตามคนอื่น ฉะนั้นหากมั่งรู้สึกว่าคุณเองกำลังถูกเอาเปรียบหรือกลั่นแกล้งโดยคนอื่น มั่งจะไม่ยอมอยู่เฉย หรือถือว่าเป็นเรื่องของชะตากรรมที่ต้องจำใจยอมรับ แต่จะถูกขืนมาทวงสิทธิ์และโต้ตอบหากว่าไม่ได้รับการปฏิบัติในทางที่เหมาะสม

- จุดค้อย

ด้วยความที่เป็นคนที่เชื่อมั่นในตัวเองและไม่ยอมเสียเปรียบ ฉะนั้นเมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้นจึงมักจะตกลงกันไม่ได้ ต้องมีการเชิญผู้อื่นที่มีความอาวุโสกว่า ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็ยอมรับมาเป็นคนกลางในการตัดสินปัญหาให้ ซึ่งคำวินิจฉัยชี้ขาดของผู้อาวุโสที่ทำการตัดสินปัญหาให้ก็มักจะเป็นแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการตัดสินคดีความโดยหักหน้าอีกฝ่ายเกินไป เนื่องจากมั่งถือว่า เกียรติเป็นสิ่งสำคัญไม่ควรให้อีกฝ่ายรู้สึกเสียหน้าจนเกินไป

ดังคำสัมภาษณ์ของผู้เฒ่า ชั่วกู๋ แซ่หว่าง ที่ว่า "หากเกิดการทะเลาะเบาะแว้งขึ้น ในเบื้องต้นญาติแต่ละฝ่ายจะดูแลและผลก่อนทำการโต้ตอบหรือโต้แย้งใดๆ หากเห็นว่าตัวเองผิดก็จะรีบทำพิธีขอขมา แต่หากพิจารณาแล้วเห็นว่าถูกกลั่นแกล้งและไม่ผิดก็จะไม่ยินยอม และทำการร้องเรียกค่าเสียหาย"

เช่นเดียวกับความคิดเห็นของ "นางผัวะ จ้าวเจริญ" ภรรยา "นายจู้จู้ จ้าวเจริญ" อดีตผู้นำที่เป็นทางการคนแรกของชุมชนที่ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ที่หมู่บ้านสบห้วยฟาน ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวปกาญอที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน มีมิชชันนารีชาวอเมริกันคนหนึ่งปัจจุบันนอกจากจะประกาศเผยแผ่พระกิตติคุณของพระเยซูคริสต์แล้วก็ยังพยายามให้ความช่วยเหลือในการบำบัดคนที่ติดยาเสพติดในช่วงยาเสพติดกำลังระบาดแก่หมู่บ้านใกล้เคียงด้วย ในระยะแรกเริ่มก็ให้การช่วยเหลือทั้งชาวปกาญอและมั่งเท่าเทียมกัน แต่ระยะหลังมักจะให้ความสำคัญกับชุมชนปกาญอมากกว่าชุมชนมั่ง เพราะชาวปกาญอพุดง่ายและมีความเชื่อฟังมากกว่าชาวมั่ง

8. มีความไวต่อความรู้สึกและรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ไว

มั่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่สามารถเรียนรู้และรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ไวมาก ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งดัชนีตัวหนึ่งที่สามารถชี้วัดให้เห็นถึงข้อนี้อย่างชัดเจนก็คือ รูปทรงของการสร้างบ้านในอดีตและปัจจุบัน กล่าวคือ แต่เดิมมั่งจะสร้างบ้านอยู่อาศัยแบบง่ายๆ มีเพียงตัวบ้านที่ทำจากไม้มุงด้วยหญ้าคา มีที่ห้องนอน ห้องรับแขก ที่ทำกิน แต่ปัจจุบันมั่งนิยมสร้างบ้านเรือนให้เหมือนกับบ้านสมัยใหม่ทั่วๆ ไปที่ทำจากคอนกรีตมุงกระเบื้องหรือสังกะสี นอกจากนี้ยังนิยมซื้อรถยนต์ ไรซ์ รอยนค์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ไว้ใช้ในครัวเรือนด้วย

- จุดค้อย

ปัจจุบันมีการหลงลืมวัฒนธรรมของตัวเองในเด็กรุ่นใหม่ เช่น บางคนไม่สามารถพูดภาษาม้งได้เลย ถึงแม้ว่าจะฟังออกและเข้าใจ เนื่องจากถูกส่งมาเรียนในเมืองตั้งแต่เด็กๆ และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเช่น การทักทายเมื่อพบเจอ หรือการให้เกียรติผู้ที่มีความอาวุโสกว่าก็ไม่ได้รับการปฏิบัติเหมือนดังเช่นในอดีต

รูปภาพที่ 4.11 แสดงเด็กม้งรุ่นใหม่ท่ามกลางสังคมยุคใหม่ ซึ่งไม่สามารถพูดภาษาม้งและเข้าใจความเป็นม้งในอดีตได้อีก

6. คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะในตั้งแต่ในช่วงอดีตที่เริ่มมีการอพยพมาจนถึงปัจจุบัน โดยการสอบถามพูดคุยกับผู้ที่รู้และเกี่ยวข้องกับชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น อดีตผู้นำในชุมชน อดีตเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาไทย-นอร์เวย์ ครูตำรวจตระเวนชายแดนในชุมชน และพ่อค้าแม่ค้าทั้งคนไทยพื้นราบและชาวจีนที่เข้ามาค้าขายตั้งรกรากอยู่ในชุมชน ซึ่งสามารถทำให้มองเห็นถึงพัฒนาการทางด้านคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะขอนำเสนอตามระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่างๆดังต่อไปนี้

1. ระบบการคมนาคม

- ระบบการคมนาคมในอดีต

ชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะในอดีตยังไม่มีรถตัดถนนเข้าหมู่บ้านเหมือนดังเช่นทุกวันนี้ กล่าวคือในช่วงเวลาดังกล่าวมีการตัดถนนจากตัวอำเภอสะเมิงถึงตัวตำบลบ่อแก้วเท่านั้นซึ่งก็เป็นเพียงถนนดินลูกรัง และในฤดูฝนการคมนาคมโดยทางรถยนต์ก็แทบจะเป็นอัมพาต เนื่องจากเป็นเพียงถนนดินลูกรังที่เป็นดินแดง ลื่นมาก รถธรรมดาไม่สามารถวิ่งเข้าออกได้ นอกจากรถประเภทขับเคลื่อน 4 ล้อและรถบรรทุก 6 ล้อของกรมป่าไม้เท่านั้นที่สามารถใช้เส้นทางได้

ถึงแม้จะมีการตัดถนนจากตัวอำเภอสะเมิงถึงตำบลบ่อแก้วแล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่มีการตัดถนนเข้าชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในแต่อย่างใด นอกจากทางเดินเท้า ซึ่งในการเดินทางแต่ละครั้งต้องอาศัยการเดินเท้าเปล่าเท่านั้น การจะติดต่อกับสังคมภายนอกจึงเป็นไปอย่างยากลำบาก และกรณีที่จะต้องมีการบรรทุก

สัมภาระสิ่งของจำนวนมากๆและมีน้ำหนัก วิธีเดียวที่จะสามารถทำได้ก็คือต้องใช้ม้าและวัวต่างบรรทุกสัมภาระสิ่งของแทน

จนกระทั่งประมาณ พ.ศ.2515 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี(สมเด็จพระย่า)ได้เสด็จมาเยือนจึงได้ทรงโปรดเกล้าให้มีการตัดถนนจากตัวตำบลบ้านบ่อแก้วเข้าถึงชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะเป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร แต่ก็ยังเป็นเพียงถนนดินลูกรังเท่านั้น ไม่สามารถใช้ได้ตลอดปี โดยเฉพาะในฤดูฝนที่ถนนมีความลาดชันและลื่นมาก

ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2526 สมเด็จพระเทพฯได้เสด็จมาเยี่ยมหมู่บ้านมั่งป่าเกี๊ยะและโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรปป่าปอร์ตที่ตั้งอยู่ในชุมชน “นายจู้จ้ว แซ่จ้าว” (ปัจจุบันเปลี่ยนนามสกุลเป็น “จ้าวเจริญ”) ผู้นำชุมชนในขณะนั้นได้รับพระราชทานโอกาสให้เป็นผู้วายนำเสด็จเยี่ยมชมสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน และได้ทรงโปรดเกล้าตรัสถามนายจู้จ้วว่า “ชุมชนต้องการให้ทางราชการช่วยเหลืออะไรบ้าง?” นายจู้จ้วจึงได้ร้องขอความช่วยเหลือ 4 เรื่องด้วยกันคือ

1. ขอให้มีการทำถนนใหม่ที่สามารถเข้าหมู่บ้าน
2. ขอให้มีการต่อระบบน้ำประปาเข้าหมู่บ้าน
3. ขอให้มีการต่อไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน
4. ขอให้พระราชทานพันธุ์พืชและสัตว์แก่ชุมชนเพื่อให้ราษฎรได้มีอาชีพที่ดีทำ

ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะการตัดถนนเข้าหมู่บ้านก่อน ส่วนด้านอื่นๆจะนำเสนอตามหัวข้อแต่ละด้านไป หลังการทูลขอ ประมาณ 6 เดือนให้หลังก็มีการทำถนนใหม่ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช้ถนนเทยางมะตอย แต่ก็อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นรถทุกชนิดสามารถวิ่งได้ตลอดปี ตั้งแต่ตัวอำเภอถึงตัวตำบล แต่ก็ยังไม่มีการปรับปรุงและทำถนนใหม่เข้าถึงตัวหมู่บ้านแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะเหลือระยะทางเพียงแค่ประมาณ 2 กิโลเมตรก็ตาม ถนนเข้าหมู่บ้านก็ยังคงเป็นถนนดินลูกรังที่มีสภาพเป็นหลุมเป็นบ่อ

ต่อมาประมาณปีพ.ศ.2542 ได้มีการปรับปรุงทำถนนใหม่อีกครั้ง โดยเป็นถนนเทยางมะตอยสลับกับการเทคอนกรีตเป็นช่วงๆตั้งแต่ตัวอำเภอสะเมิงจนถึงตำบลบ่อแก้วและชุมชนใกล้เคียงเช่น หมู่บ้านสบห้วยฟาน บ้านแม่ยางห้า อย่างไรก็ตามยังไม่มีการปรับปรุงทำถนนใหม่เข้าตัวหมู่บ้านมั่งป่าเกี๊ยะแต่อย่างใด

- ระบบการคมนาคมในปัจจุบัน

ประมาณปี พ.ศ.2545 เมื่อผู้นำชุมชนในหมู่บ้านเห็นว่าทั้งที่ในอดีตชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะเป็นผู้ร้องขอสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเป็นที่แห่งแรกของชุมชนในบริเวณละแวกใกล้เคียงแต่กลับเป็นชุมชนสุดท้ายที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา จึงได้ทำการร้องเรียนไปทางอำเภอสะเมิง ต่อมาจึงได้มีโครงการปรับปรุงและทำถนนใหม่โดยเป็นถนนเทคอนกรีตเข้าหมู่บ้านมั่งป่าเกี๊ยะเป็นระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร ซึ่งถึงแม้จะเข้าถึงตัวหมู่บ้านแล้วแต่ก็ยังไม่ทั่วหมู่บ้าน กล่าวคือมาถึงหน้าโรงเรียนรปป่าปอร์ตซึ่งอยู่เขตกึ่งกลางของหมู่บ้านเท่านั้น ส่วนอีกครั้งหนึ่งยังคงเป็นถนนดินลูกรัง และต้องรองบประมาณครั้งใหม่ต่อไป ซึ่งจากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านในชุมชนก็ยังไม่ทราบว่าเมื่อไหร่

รูปภาพที่ 4.12 แสดงสภาพถนนและไฟฟ้าภายในชุมชนที่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงอย่างทั่วถึง

2. ระบบไฟฟ้า

ในอดีตยังไม่มีไฟฟ้าเข้าถึงชุมชนดังเช่น ชุมชนทั่วไป วิถีชีวิตประจำวันจึงเป็นแบบพึ่งทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่นการประกอบอาหารแต่ละครั้งก็อาศัยเตาฟืน และหาแสงสว่างในช่วงกลางคืนโดยการจุดตะเกียง จุดเทียนไข และผ่าต้นสนหรือที่สมาชิกในชุมชนเรียกกันว่า “ต้นเกี๊ยะ” ที่มีไขมาเผาให้ความสว่าง

จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2524 ชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะจึงได้มีโอกาสได้ทดลองใช้ไฟฟ้าครั้งแรก โดย“นายเลาเวือ แซ่หว่าง” ซึ่งเป็น 1 ในผู้นำและคณะอาวุโสของชุมชนในขณะนั้น ได้มีการทดลองนำเอาเครื่องปั่นไฟฟ้ามาใช้ โดยมีการเดินสายไฟจากเครื่องปั่นไฟ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านของนายเลาเวือ ไปยังครัวเรือนที่ต้องการไฟฟ้าใช้ โดยนายเลาเวือรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสายไฟสายหลักและสมาชิกที่ต้องการไฟฟ้าใช้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของการต่อสายไฟจากสายไฟหลักเข้าบ้าน และทำการเก็บค่าบริการเดือนละ 300 บาท จากครัวเรือนที่ใช้บริการ เปิดให้บริการในช่วงเริ่มมีค่าจนถึง 21.00 นาฬิกาโดยประมาณ อย่างไรก็ตาม โครงการดังกล่าวก็ไม่สามารถผลสำเร็จได้ เพียงประมาณ 1 อาทิตย์ก็มีอันต้องล้มเลิกไป

หลังจากนั้นอีก 2 ปีต่อมาคือประมาณ พ.ศ.2526 เมื่อสมเด็จพระเทพฯ ได้เสด็จมาเยี่ยมชุมชน จึงได้ทรงโปรดเกล้าให้มีการเดินสายไฟฟ้าจากตัวอำเภอไปยังชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะและชุมชนบริเวณใกล้เคียง ซึ่งอีก 10 ปีต่อมาคือช่วงประมาณปีพ.ศ.2535 – 2536 ชุมชนหมู่บ้านม้งป่าเกี๊ยะและชุมชนบริเวณใกล้เคียงก็มีไฟฟ้าใช้โดยทั่วถึง

3. ระบบน้ำประปา

ในอดีตชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในไม่มีระบบน้ำประปาไว้ใช้ในครัวเรือนเช่นเดียวกับระบบไฟฟ้า และการคมนาคม จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ.2526 จึงได้รับพระกรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพฯ โปรดเกล้า ให้มีการก่อสร้างระบบน้ำประปาเข้าหมู่บ้านและต่อท่อไปยังทุกครัวเรือนในชุมชน โดยทำการต่อท่อจาก แม่น้ำที่ไหลลงมาจากคอยม่อนกู่สู่แท่งค้ำที่พักน้ำเหนือตัวหมู่บ้านก่อนปล่อยน้ำสู่ครัวเรือนในชุมชน

รูปภาพที่ 4.13 แสดงถึงพักเก็บน้ำจากลำห้วยก่อนปล่อยสู่ชุมชน ซึ่งเป็นระบบประปาในชุมชน

4. ระบบโทรคมนาคม

ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีการตัดถนนและต่อระบบไฟฟ้าเข้าหมู่บ้านแล้วหลายปี แต่เพิ่งจะมีการเดินสายโทรศัพท์เข้าถึงชุมชนเมื่อประมาณปลายปีพ.ศ.2542 ซึ่งก็เป็นเพียงตู้โทรศัพท์สาธารณะ 1 ตู้เท่านั้น ยังไม่มีการติดตั้งโทรศัพท์บ้าน แต่ประการใด

อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีสมาชิกภายในชุมชน 3 ครัวเรือนได้ทำการซื้อโทรศัพท์มาติดตั้งในบ้านไว้ใช้เองโดยทำการติดตั้งจานดาวเทียมรับ-ส่งสัญญาณ

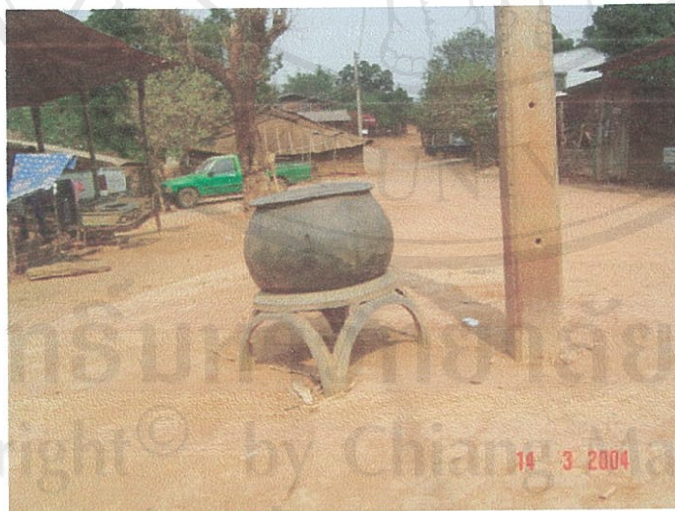
รูปภาพที่ 4.14 แสดงตู้โทรศัพท์สาธารณะในชุมชน ซึ่งใช้ได้เป็นบางครั้ง

5. สุขลักษณะของสภาพแวดล้อมในชุมชน

สภาพแวดล้อมของชุมชนในปัจจุบันหากเทียบกับวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ในอดีตแล้วนับได้ว่ามีสภาพความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างจะดีและถูกสุขลักษณะกว่าเดิมมาก จะสังเกตได้จากความสะอาดของบ้านเรือนและบริเวณรอบข้างที่ในอดีตมักจะมีขยะ ฝุ่นเกาะและการจัดข้าวของในบ้านก็ไม่ค่อยมีความเป็นระเบียบเท่าที่ควร และถนนในหมู่บ้านก็เป็นดินแดงและจะฝุ่นมากในช่วงหน้าแล้ง แต่ปัจจุบันมีการดูแลรักษาความสะอาดทั้งตัวบ้านและบริเวณบ้านมากขึ้น ชุมชนมีการรณรงค์ให้แต่ละบ้านมีดูแลความสะอาดและจัดระเบียบทั้งภายในบ้านและบริเวณรอบบ้านมากขึ้น โดยขอความร่วมมือจากสมาชิกในแต่ละครัวเรือนทำการสร้างรั้วเตี้ยๆประมาณเท่าเอวล้อมรอบบ้านและปลูกไม้ดอก ไม้ประดับหน้าบ้าน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสุขงามให้ชุมชนและเป็นการแบ่งเขตรับผิดชอบดูแลความสะอาดของชุมชน

นอกจากนี้ในทุกๆเดือนสมาชิกภายในชุมชนจะมีการรวมตัวเพื่อพัฒนาชุมชน โดยการเก็บกวาดทำความสะอาดถนนและบริเวณรอบข้างถนนตั้งแต่ถนนทางเข้าหมู่บ้านด้านทิศตะวันออกจนถึงท้ายหมู่บ้านด้านทิศตะวันตก และมีการตัดถางต้นวัชพืชที่ขึ้นในพื้นที่บริเวณสาธารณะเช่น บริเวณ ถังที่พักน้ำประปา บริเวณหอประชุม เป็นต้น ซึ่งในปี 2546 ทางอบต.บ่อแก้ว ได้จัดให้มีการประกวดหมู่บ้านดีเด่น ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะได้รับรางวัลชนะเลิศดีเด่นทางด้านความสะอาด

อย่างไรก็ตามหากเทียบกับมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในเขตเทศบาลแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในถือได้ว่ายังไม่อยู่ในขั้นที่ดีเท่าไรนัก เนื่องจากยังมีอีกหลายครัวเรือนมากที่อยู่กันอย่างไม่ถูกสุขลักษณะตามหลักสุขาภิบาล เช่น ยังมีการเลี้ยงสัตว์เช่น คอกหมูและไก่ ยังสร้างให้อยู่ใกล้กับตัวบ้านเรือนมาก จึงทำให้มีมลภาวะทางสายตาและกลิ่น เป็นต้น

รูปภาพที่ 4.15 แสดงรูปถึงขยะตามมุมถนนในชุมชนฯ

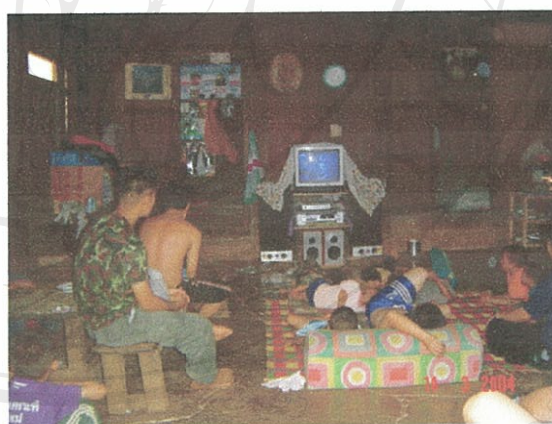
6. เฟอร์นิเจอร์และสิ่งอำนวยความสะดวก

ชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย ซึ่งก็รวมไปถึงความเจริญทางด้านเทคโนโลยีด้วย ในอดีตสิ่งอำนวยความสะดวกของคนในชุมชนมีเพียงการใช้แรงงานสัตว์เพื่อบรรทุกของสัมภาระหรือไถนา การจุดตะเกียงน้ำมันก๊าดหรือเทียนไขเพื่อให้ความสว่างในยามค่ำคืน การเดินทางยามค่ำคืนโดยใช้ไฟฉาย การดำเนินชีวิตค่อนข้างจะอยู่กันอย่างเรียบง่ายไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้า เฟอร์นิเจอร์ใดๆเลย

แต่หลังจากถูกทางราชการปราบปรามให้เลิกทำการปลูกฝิ่นและสนับสนุนให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจแทน ความเป็นอยู่และค่านิยมก็เริ่มเปลี่ยนไป จากที่เคยใช้แรงงานสัตว์ในการไถนาและต่างบรรทุกสิ่งของ ก็เปลี่ยนมาเป็นรถยนต์และเครื่องไถนาแทน และเมื่อไฟฟ้าเข้าถึงชุมชน ก็ได้มีการซื้อเฟอร์นิเจอร์ สิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องใช้ไฟฟ้าในชุมชนอย่างมาก

ปัจจุบันเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สมาชิกในชุมชนมีเกือบจะทุกครัวเรือนได้แก่

1. รถจักรยานยนต์
2. รถยนต์กระบะ
3. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า
4. พัดลมไฟฟ้า
5. โทรทัศน์สี
6. เครื่องเล่นวีซีดี
7. เตารีด
8. กาต้มน้ำร้อน

รูปภาพที่ 4.16 แสดงสิ่งอำนวยความสะดวกยานพาหนะและเครื่องใช้ไฟฟ้าที่แพร่หลายในชุมชนฯ

7. ระบบการผลิตในชุมชน

ระบบการผลิตของชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในสามารถแบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ ระบบการผลิตในอดีตกับระบบการผลิตในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและได้ผลการศึกษาโดยสังเขป ดังนี้

7.1. ระบบการผลิตในอดีต

ในอดีตก่อนที่จะมีการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่นเหมือนดังเช่นปัจจุบัน ชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะก็มีระบบการผลิตเหมือนดังเช่นชุมชนมั่งทั่วไป กล่าวคือตลอดปีจะมีการทำเกษตรหลักๆ 3 ระบบ ซึ่งสามารถเรียงตามระยะเวลาในการทำตั้งแต่ต้นปีจนถึงปลายปีดังนี้ คือ

1. ระบบไร่ข้าวโพด

ไร่ข้าวโพดเป็นระบบเกษตรระบบแรกของทุกๆปีที่ชาวมั่งในอดีตเริ่มต้นทำ ซึ่งมีรายละเอียดในการทำโดยสังเขปดังนี้

- การเลือกพื้นที่

การเลือกพื้นที่ในการทำไร่ข้าวโพดมีหลักการเช่นเดียวกับการทำไร่ฝิ่น เนื่องจากต่างก็ใช้พื้นที่ไร่ฝิ่นเดียวกันในการทำ เพียงแต่ต่างเวลาและฤดูกาล ไปเท่านั้น กล่าวคือ ควรเป็นดินดำที่ร่วนซุย อยู่ในบริเวณเขตเทือกเขาสูงและมีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็น ซึ่งชาวมั่งมีหลักในการเลือกโดยการสังเกตจากต้นกล้วย หากเป็นพื้นที่ที่มีปากกล้วยหรือต้นกล้วยขึ้นเป็นจำนวนมาก ก็แสดงว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะแก่การทำไร่ข้าวโพดและปลูกฝิ่น

- ช่วงเวลาในการเพาะปลูก

ในการทำไร่ข้าวโพดนั้นจะทำหลังจากที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตจากไร่ฝิ่นเรียบร้อยแล้ว โดยจะทำการควบคู่ไปกับการการทำไร่ข้าวด้วย แต่จะต่างกันต่างพื้นที่ ไม่ได้อยู่ในไร่ฝิ่นเดียวกันและจะลงมือทำไร่ข้าวโพดก่อนไร่ข้าว 1 เดือน กล่าวคือหลังจากเก็บเกี่ยวไร่ฝิ่นเสร็จสิ้นประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์แล้ว ช่วงระหว่างเดือนมีนาคม – เมษายน ก็จะมีการเตรียมดิน โดยการแผ้วถางและตัดต้นฝิ่นที่แห้งแล้วออก แล้วทำการขุดดิน เพื่อเตรียมสำหรับการทำไร่ข้าวโพด

จากนั้นประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกๆปีก็จะลงมือทำการปลูกข้าวโพด (หลังจากนั้นอีกประมาณ 1 เดือนจึงทำไร่ข้าวตาม) จากนั้นก็จะคอยเฝ้าดูแลและปล่อยให้ข้าวโพดเจริญเติบโตตามสภาพอากาศและฤดูกาลตั้งแต่เดือนมิถุนายน - ตุลาคม โดยประมาณ ซึ่งในช่วงเวลาที่ปล่อยให้ข้าวโพดเจริญเติบโตนี้ก็จะทำไร่ข้าวควบคู่ไปด้วย

จนกระทั่งประมาณปลายเดือนตุลาคม ข้าวโพดก็จะเจริญเติบโตเต็มที่และทำการเก็บเกี่ยวจนเสร็จสิ้นช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน

รูปภาพที่ 4.17 แสดงลักษณะการทำไร่ข้าวโพดในชุมชนฯ

2. ระบบไร่ข้าว

การทำไร่ข้าวเป็นการทำไร่ต่างจากการทำไร่ข้าวโพดและไร่นาตรงที่ไม่ได้ทำการเพาะปลูกอยู่ในเขตพื้นที่ไร่ของไร่นาและไร่ข้าวโพด กล่าวคือ ไร่ข้าวโพดและไร่นาจะทำการเพาะปลูกภายในไร่นาเดียวกัน เพียงแต่ต่างเวลาและฤดูกาล แต่ไร่ข้าวจะทำในพื้นที่ไร่ต่างหากไป ซึ่งต้องการสภาพภูมิอากาศและพื้นดินต่างออกไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การเลือกพื้นที่

ในการทำไร่ข้าวนั้นจะกระทำกาเพาะปลูกในพื้นที่ลักษณะดังนี้คือ ต้องมีลักษณะเป็นดินค้ำรวนซุย ซึ่งชาวมังมีหลักในการเลือกซื้อหนึ่งก็คือสังเกตจากต้นไม้ หากพื้นที่ดังกล่าวมีต้นไม้ขึ้นปรากฏให้เห็นหรือมีป่าไผ่และอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่สามารถรับแสงแดดได้ดี อากาศอบอุ่น อุณหภูมิไม่เย็นเกินไป สถานที่ดังกล่าวก็เหมาะแก่การทำไร่ข้าว

- ช่วงเวลาในการเพาะปลูก

ในการทำไร่ข้าวนั้นจะทำควบคู่ไปกับการการทำไร่ข้าวโพด แต่จะทำกันคนละพื้นที่ดังที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นแล้ว กล่าวคือหลังจากทำการปลูกข้าวโพดเสร็จแล้ว (ซึ่งใช้เวลาด่วงหน้าประมาณ 1 เดือน) ประมาณช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม ก็จะทำการแผ้วถางวัชพืชและเตรียมดิน และจะทำการปลูกหัวานเมล็ดข้าวประมาณเดือนมิถุนายน จากนั้นก็จะเฝ้าดูแลและปล่อยให้เจริญเติบโตจนกระทั่งประมาณเดือนพฤศจิกายนก็จะเจริญเติบโตเต็ม และเริ่มทำการเก็บเกี่ยวจนแล้วเสร็จประมาณเดือนธันวาคม

รูปภาพที่ 4.18 แสดงการทำไร่ข้าวและนำข้าวเปลือกมาตากแดดก่อนทำการสีภายในชุมชนฯ

ระบบไร่ฝืน

ก่อนพ.ศ.2528 โดยประมาณชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในยังคงมีการปลูกฝืน ระบบไร่ฝืนเป็นดังนี้คือ

- การเลือกพื้นที่

ก่อนลงมือทำการเพาะปลูกนั้นลำดับแรกที่จะต้องเตรียมการก็คือ ต้องทำการหาพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งพื้นที่ๆมีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของฝืนนั้นจะมีลักษณะพื้นที่เป็นดังนี้คือ เป็นดินดำร่วน อยู่ในบริเวณเขตเทือกเขาสูงและมีสภาพภูมิอากาศหนาวเย็น นอกจากหลักข้อเลือกดังกล่าวแล้วก็สังเกตจากต้นกล้วย หากมีปากกล้วยหรือต้นกล้วยขึ้นกันอย่างหนาทึบ ก็แสดงว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะแก่การปลูกฝืน

- ช่วงเวลาในการเพาะปลูก

ในการทำไร่ฝืนนั้นจะทำหลังจากที่มีการเก็บเกี่ยวไร่ข้าวโพดเสร็จสิ้นแล้ว กล่าวคือหลังจากผ่านพ้นการทำไร่ข้าวโพดแล้ว ประมาณเดือนกันยายน - ตุลาคมจะมีการเตรียมดิน เมื่อเตรียมดินพร้อมแล้วก็จะทำการหว่านเมล็ดฝืนลงในไร่ที่เตรียมไว้พร้อม จากนั้นก็จะเฝ้าดูแลและปล่อยให้เจริญเติบโตซึ่งจะเป็นช่วงเวลาประมาณเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม จนกระทั่งเจริญเติบโตเต็มที่แล้วก็เริ่มทำการกรีดยอดและเก็บขยงในช่วงต้นเดือนมกราคมและไปสิ้นสุดประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์

ใน 1 ปี ชุมชนชาวมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในซึ่งอดีตมีระบบการผลิตในชุมชนในแต่ละเดือนเป็นเช่นนี้คือ

ชนิด/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ไร่ข้าวโพด			← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →		ปลูกข้าวโพด	← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →			ปลูกข้าวโพด	← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →		
ไร่ข้าว*			← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →		ปลูกข้าวไร่	← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →			ปลูกข้าวไร่	← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →		
ไร่ฝืน	← เก็บเกี่ยว ไร่ฝืน →					← เตรียมดิน และ ปลูกฝืน →				← ว่างไว้หว่าน และ เตรียมดิน →		

ตารางที่ 4.3. แสดงระบบการผลิตในอดีตของชุมชนบ้านมั่งบ้านป่าเกี๊ยะใน

หมายเหตุ * ไร่ข้าวจะแยกออกมาทำต่างหาก ในขณะที่ไร่ข้าวโพดและไร่ฝืนมักจะทำในไร่ฝืนเดียวกัน

รูปภาพที่ 4.19 แสดงช่วงระยะเวลาของผืนตั้งแต่ปลูกจนถึงการแปรรูปเป็นพริกสุก

7.2. ระบบการผลิตในปัจจุบัน

ระบบการผลิตในปัจจุบัน คือตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ.2528 เป็นต้นมา หลังจากเลิกทำไร่ฝิ่นแล้ว ชุมชนฯก็หันมาปลูกไม้ผลยืนต้นและพืชผักทางเศรษฐกิจแทน ซึ่งได้แก่พืชประเภทกะหล่ำปี แครอทแดง ผักสลัดและผักกาดขาว

โดยถึงแม้ว่าจะมีพืชผักทางเศรษฐกิจหลายชนิด แต่ในทางปฏิบัติมักจะเลือกทำการเพาะปลูกชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้นเนื่องจากระยะเวลาในการทำการเพาะปลูกและตัดไปจำหน่ายมักจะอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ใกล้เคียง ใกล้เคียงกัน ในรอบ 1 ปี ชุมชนฯจะมีระบบการผลิตพืชผักทางเศรษฐกิจเป็นเช่นนี้คือ

เดือน	ลักษณะการผลิต
มกราคม	← ทำการตัดและขนผักรุ่นที่ 2 ออกจำหน่าย →
กุมภาพันธ์	→ ขุดดิน เพื่อเตรียมหน้าดินสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจรุ่นที่ 1 ←
มีนาคม	← ทำการปลูกพืชเศรษฐกิจรุ่นที่ 1 →
เมษายน	← ดูแลรักษาให้เจริญเติบโต →
พฤษภาคม	← ทำการตัดและขนผักรุ่นที่ 1 ออกจำหน่าย →
มิถุนายน	
กรกฎาคม	
สิงหาคม	→ ขุดดิน เพื่อเตรียมหน้าดินสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจรุ่นที่ 2 ←
กันยายน	← ทำการปลูกผักเศรษฐกิจรุ่นที่ 2 →
ตุลาคม	← ดูแลรักษาให้เจริญเติบโต →
พฤศจิกายน	← ทำการตัดและขนผักรุ่นที่ 2 ออกจำหน่าย →
ธันวาคม	

ตารางที่ 4.4. แสดงระบบการผลิตพืชทางเศรษฐกิจในปัจจุบันของชุมชนบ้านมั่งบ้านป่าเกี๊ยะใน

นอกจากพืชทางเศรษฐกิจแล้ว ชุมชนก็ยังมีการปลูกไม้ผลยืนต้นควบคู่ไปด้วย ซึ่งเป็นการปลูกทั้งเพื่อการบริโภคและจำหน่ายซึ่ง ได้แก่ลิ้นจี่ สาลี่ ท้อ มะม่วง และกล้วย

รูปภาพที่4.20 แสดงการปลูกพืชเศรษฐกิจในชุมชนซึ่งเป็นการปลูกผักเศรษฐกิจและไม้ผลยืนต้นคู่กัน

ข. ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในประกอบกันต่อไปนี้

1. ทนทรัพยากรธรรมชาติ

หมู่บ้านป่าเกี๊ยะมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญด้วยกัน 2 ประเภทคือ ทรัพยากรป่าไม้และ ทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1. ทนทรัพยากรป่าไม้

ลักษณะทางกายภาพโดยรวมของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในจะเป็นดังนี้คือ สมาชิกในชุมชนทำการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตั้งอยู่บนเนินเขาแล้วทอดยาวไปตามไหล่เขาและพื้นที่ลุ่มของเนินเขาจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก และบริเวณพื้นที่รอบข้างที่ติดกับตัวชุมชนจะเป็นพื้นที่ดินทางการเกษตร ถัดไปวงข้างนอกจะถูกปกคลุมด้วยทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมด ซึ่งชุมชนได้มีการแบ่งพื้นที่ป่าเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและจัดการดูแลรักษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1. ป่าใช้สอย

“ป่าไม้ใช้สอย” ของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน ในความเป็นจริงแล้วน่าจะถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “ป่าชุมชน” แต่มีการแยกย่อยออกมาเพื่อให้ง่ายต่อการดูแลจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่า ผืนดังกล่าวให้ชัดเจน

“ป่าใช้สอยบ้านป่าเกี๊ยะใน” จะอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 370 ไร่หรือ 1 ใน 4 ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด (มีพื้นที่ป่าทั้งหมดรวมกัน 1,462.5 ไร่)

ป่าไม้ใช้สอยคือพื้นที่ป่าไม้ที่ชุมชนได้ทำการแยกกันไว้ต่างหากจากเขตป่าชุมชน ซึ่งในความเป็นจริงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของป่าชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปหาประโยชน์จากพื้นที่ป่าดังกล่าวได้ แต่ห้ามไม่ให้ใครเข้าไปใช้ประโยชน์โยการเข้ายึดถือหรือครอบครองเป็น

ของตัวเอง เช่น สามารถนำกิ่งไม้แห้งหรือต้นไม้ที่ตายแล้วมาเป็นฟืน สามารถตัดไม้มาใช้ในกรณีที่ต้องการได้ เช่น ตัดมาสร้างบ้านเพื่อทำเป็นที่อยู่อาศัย และสามารถหาสมุนไพรหรือของกินจากป่าได้ เป็นต้น

ในขณะเดียวกันสมาชิกทุกคนในชุมชนต่างก็มีส่วนร่วมในการจัดการและดูแลรักษา ร่วมกัน ห้ามมิให้ทั้งสมาชิกในชุมชนและจากภายนอกชุมชนเข้าครอบครองหรือบุกรุกโดยการแผ้วถางหรือทำการเกษตรใดๆเป็นอันขาด นอกจากการใช้ประโยชน์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น

1.1.2. ป่าชุมชน

“ป่าไม้ชุมชน” ของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน มีเนื้อที่พอๆกับพื้นที่ป่าใช้สอย คือประมาณ 370 ไร่ หรือ 1 ใน 4 ส่วนของพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด สำหรับป่าชุมชนวัตถุประสงค์และความหมายก็ใกล้เคียงกับป่าใช้สอย แต่จะกว้างกว่าตรงที่ครอบคลุมไปถึงหลักการใช้และจัดการป่าไม้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน กล่าวคือ นอกจากจะมีการแบ่งพื้นที่ป่าให้เป็นเขตพื้นที่ป่าของชุมชนแล้วก็จะเน้นการจัดการป่าไม้ที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทั้งหมดที่อยู่ในป่าผืนดังกล่าวอย่างยั่งยืนและถาวรตามกฎหมายที่ชุมชนได้กำหนดวางไว้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการทรัพยากรดิน น้ำและป่าที่ถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเช่นความเชื่อและวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆของชุมชน

รูปภาพที่ 4.21. แสดงสภาพป่าชุมชนปัจจุบันในช่วงหน้าแล้ง

1.1.3. ป่าไม้อนุรักษ์

“ป่าอนุรักษ์” ของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะนี้จะครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ทิศใต้จนถึงทิศตะวันตกของหมู่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 750 ไร่ หรือ 2 ใน 4 ของพื้นที่ป่าในชุมชนทั้งหมด “ป่าอนุรักษ์” คือพื้นที่ๆชุมชนทำการกันไว้เพื่อให้เป็นพื้นที่ป่าตามธรรมชาติ ห้ามบุคคลใดๆทั้งสมาชิกในชุมชนและจากภายนอกเข้าครอบครอง หรือหาประโยชน์ใดๆจากผืนป่าดังกล่าวโดยเด็ดขาด โดยสมาชิกในชุมชนฯจะมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลรักษาป่าผืนดังกล่าวและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

รูปภาพที่ 4.22. แสดงเขตพื้นที่ดินทำกินและสภาพป่าอนุรักษ์ในชุมชนฯ

1.2. ทูนทรัพยากรน้ำ

ภายในอาณาเขตบริเวณของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน เกือบจะทุกพื้นที่ในบริเวณพื้นที่หุบเขาซึ่งเป็นรอยต่อระหว่างภูเขาสองลูกมาบรรจบกันจะมีลำธารและสายน้ำเล็กๆ ไหลตลอดปี สำหรับสายน้ำที่สำคัญได้แก่สายน้ำต่อไปนี้

1.2.1. สายน้ำสบห้วยฟาน

มีต้นน้ำจากคอกม่อนคูแล้วไหลมาตามหุบเขาต่างๆผ่านพื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าชุมชนก่อนจะไหลลงสู่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน ซึ่งไม่ได้ไหลผ่านตัวหมู่บ้านโดยตรงแต่จะไหลผ่านเขตที่ดินทางการเกษตรของเกษตรกรบ้านป่าเกี๊ยะในทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ก่อนจะไหลลงสู่ด้านล่างทางทิศตะวันออกต่อไป

1.2.2. สายน้ำห้วยป่ากล้วย

ต้นน้ำจากบริเวณลำห้วยป่ากล้วยซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะหรือทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านห้วยป่ากล้วยแล้วไหลมาตามหุบเขาต่างๆผ่านเขตพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ป่าใช้สอยของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในตามลำดับ ก่อนไหลลงสู่หมู่บ้านป่ากล้วย ซึ่งก็ไม่ได้ไหลผ่านตัวหมู่บ้านโดยตรงเช่นกันแต่จะไหลผ่านแนวหุบเขาด้านทิศใต้ของหมู่บ้านและไหลมาบรรจบกับสายน้ำสบห้วยฟานก่อนจะไหลลงสู่ด้านล่างทางทิศตะวันออกต่อไป

2. ทฤษฎีปัญหาชาวม้ง

"ชาวม้ง" เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง(Ethnicity)ที่มีวิถีชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดมายาวนาน จึงมีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งมีภูมิปัญญาหลายชนิดมากมาย แต่ในที่นี้จะพูดถึงเฉพาะภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ซึ่งได้แก่ภูมิปัญญาต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1. ภูมิปัญญาการจำแนกเขตพื้นที่ภูเขาและป่าตามลักษณะภูมิประเทศ

ชาวม้งมีการจำแนกและเรียกชื่อเขตภูเขาและป่าชนิดต่างๆแตกต่างกันไป ซึ่งมีอยู่มากมาย แต่ในที่นี้จะพูดถึงเฉพาะที่สำคัญๆเท่านั้น ซึ่งได้แก่

2.1.1. "เขตพื้นที่ภูเขาเขียว" หรือเขตพื้นที่ป่าดิบเขา (Hill Evergreen Forest)

เขตพื้นที่ป่าดิบเขาหรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า "จั่งหางญุ่งคู้" ซึ่งแปลตรงตัวได้ว่า "ภูเขาป่าเขียว" คือ เขตพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นดังนี้

1. มีลักษณะสภาพภูมิประเทศเป็นแนวสันเขา ภูเขาแต่ละลูกจะมีขนาดใหญ่และมีความสูงมาก โดยทั่วไปอยู่ที่ความสูงประมาณ 1,500 เมตรขึ้นไป
2. บริเวณเหนือภูเขาแต่ละลูกถูกปกคลุมด้วยป่าดงดิบ มีต้นไม้ขึ้นอย่างหนาที่บ โดยมากจะเป็นต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่และเขียวตลอดปี จึงมีความชื้นสูง และมีพืชประเภทเฟิร์น มอส ตะไคร้น้ำ และเถาวัลย์ขึ้นเกาะอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ สภาพป่าดูรกรุงรังเหมือนต้นไม้มีหนวดเครา
3. พืชที่ชาวม้งใช้สังเกตว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่ "ภูเขาเขียว"หรือไม่คือ สังเกตจากต้นไม้ที่เรียกกันว่าต้นไม้ "เต๋อซื่อ"แปลตรงตัวว่า "ต้นไม้หนังช้าง" ซึ่งจะเป็นต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่และสูงกว่าต้นไม้ชนิดอื่นๆและมีเปลือกที่หนาและแข็งมาก
4. สัตว์ที่ชาวม้งใช้สังเกตว่าพื้นที่ดังกล่าวใช่เขตพื้นที่ "ภูเขาเขียว"หรือไม่คือ สัตว์ประเภทชะนี นางอาย นกเป่าเป็นต้น
5. ลักษณะดินในเขตพื้นที่ "ภูเขาเขียว" จะมีลักษณะร่วนซุย เนื้อดินดำและหนา อุดมสมบูรณ์แร่ธาตุต่างๆ ชาวม้งเรียกดินบริเวณนี้ว่า "เจ่งอ้าง" หรือแปลตรงตัวได้ว่า "ดินที่แท้จริง"

รูปภาพที่4.23. แสดงสภาพป่าและต้นไม้ใน“เขตพื้นที่ภูเขาเปียก”หรือ“ป่าดิบเขา” ตามความหมายชาวม้ง

2.1.2. “เขตพื้นที่ภูเขาระดับกลาง” หรือ เขตพื้นที่เป็นภูเขาถูกปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณ (Hill Mixed Deciduous Forest)

คือ เขตพื้นที่ที่เป็นภูเขาไม่สูงมากนักและไม่มีความใหญ่โตแต่ถูกปกคลุมด้วยป่าประเภทเบญจพรรณชาวม้งจะเรียกพื้นที่นี้ว่าเขตพื้นที่ “อิงด่างต้อ” แปลตรงตัวได้ว่า “ภูเขาระดับกลาง” กล่าวคือ ชาวม้งจะมีการแบ่งระดับความสูงและความใหญ่ของภูเขาต่างๆออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับสูงสุดและใหญ่สุด(ภูเขาเปียก) ระดับสูงและมีขนาดใหญ่ปานกลาง ระดับต่ำและมีขนาดเล็ก สำหรับ “เขตภูเขาระดับกลาง” ตามความหมายของชาวม้งจะหมายถึงพื้นที่ๆมีลักษณะต่อไปนี้

1. เป็นเขตพื้นที่ของแนวสันเขาหรือภูเขาที่มีระดับความสูงต่ำรองลงมาจากเขตพื้นที่ “ภูเขาป่าเปียก” (หรือพื้นที่ป่าดิบเขา) ซึ่งภูเขาแต่ละลูกจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ได้ แต่จะไม่มี ความสูงมากนัก โดยทั่วไปอยู่ที่ความสูงประมาณ 1,000 – 1,500 เมตร
2. บริเวณเหนือภูเขาแต่ละลูกถูกปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณซึ่งเป็นต้นไม้ทั้งประเภทผลัดใบและไม่ผลัดใบปนกัน คือ ในฤดูฝนใบของต้นไม้ทุกต้นจะมีความเขียวชอุ่มเห็นได้ชัดเจน ภูเขาจึงเขียวทั้งลูก แต่ในช่วงหน้าแล้งต้นไม้บางชนิดใบจะแห้งและร่วงหล่นลงพื้น ในขณะที่บางชนิดก็ยังเขียวชอุ่มอยู่ จึงสังเกตเห็นได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะมีทั้งความแห้งและเขียวในเวลาเดียวกัน

3. ดินไม้ที่ชาวม้งใช้สังเกตว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่ภูเขาระดับกลางหรือไม่คือ สังเกตจากต้นไม้ที่ขึ้นซึ่งได้แก่ต้นไม้ประเภท ต้นตองติง ต้นเหียง ต้นยาง โดยเฉพาะต้นไม้จะขึ้นมากเป็นพิเศษ
4. ดินในพื้นที่นี้จะมีลักษณะเป็นหินกรวดสลับดินดำ มีความอุดมสมบูรณ์น้อย
5. สัตว์ที่ชาวม้งใช้สังเกตว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่เขตภูเขาระดับกลางหรือไม่คือสังเกตจากสัตว์ประเภท เต่า แตน กิ้งก่า ไก่ป่าเป็นต้น
6. ชาวม้งจะนิยมทำการเพาะปลูก "ข้าวไร่" ในพื้นที่ความสูงระดับนี้ เนื่องจาก อุณหภูมิอากาศมีความอบอุ่น เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าวและรวงข้าวไม่ลีบ

2.1.3.เขตพื้นที่ "ตีนเขา" หรือ เขตพื้นที่รอยต่อระหว่างภูเขา 2 ลูก

เขตพื้นที่ๆเป็นรอยต่อซึ่งเป็นหุบเขาระหว่างภูเขาสองลูก ชาวม้งจะเรียกพื้นที่ดังกล่าวนี้ว่า "เตอดื้อ" แปลตรงตัวได้ว่า "ตีนเขา" แต่ไม่ได้หมายความว่ารอยต่อระหว่างภูเขาทุกๆลูกจะหมายถึง "เขตพื้นที่ตีนเขา" ตามความหมายของชาวม้งเสมอไป พื้นที่ๆเขาชายลักษณะเขตพื้นที่ตีนเขาตามความหมายของชาวม้งจะต้องมีลักษณะเป็นดังนี้คือ

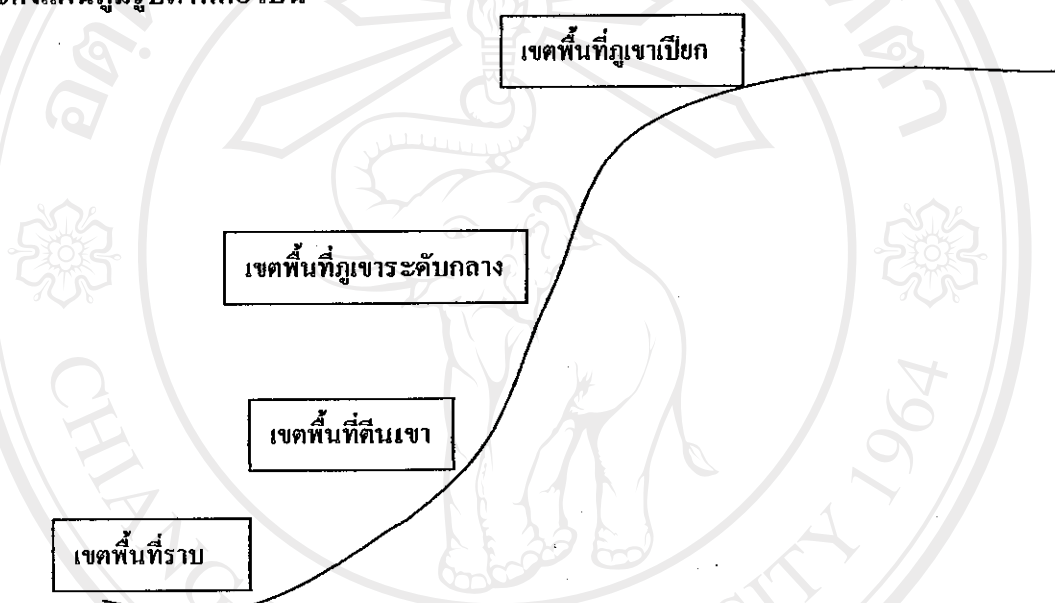
1. หุบเขาดังกล่าวจะต้องเป็นรอยต่อระหว่างภูเขาประเภทภูเขาเบี่ยง(สูง1,500เมตรขึ้นไป)และภูเขาระดับกลาง(1,000เมตร)เท่านั้น
2. บริเวณพื้นที่ดินระหว่างรอยต่อของเขาสองลูกดังกล่าว จะถูกปกคลุมด้วยป่าประเภทป่าคงคินและป่าเบญจพรรณ ซึ่งก็คือเขตEcotoneนั่นเอง
3. พืชที่ชาวม้งใช้ตรวจสอบดูว่าพื้นที่ดังกล่าวใช่เขตพื้นที่ตีนเขาหรือไม่ก็คือ "ไม้ไผ่" และเห็ดถอบ กล่าวคือ ไม้ไผ่ที่ขึ้นในบริเวณตีนเขาจะมีขนาดเล็กกว่าบริเวณพื้นที่ทั่วไปและมีเห็ดถอบขึ้นมากกว่าที่อื่นๆ
4. สัตว์ที่ชาวม้งใช้ตรวจสอบว่าพื้นที่ดังกล่าวใช่เขตพื้นที่ตีนเขาหรือไม่คือ สัตว์ประเภทเต่า แตน กิ้งก่า
5. ลักษณะดินในพื้นที่นี้จะเป็นดินผสมระหว่างดิน หินและกรวด ชาวม้งจึงไม่นิยมทำเกษตรในพื้นที่ดังกล่าว
6. จุดสังเกตอีกอย่างหนึ่งของชาวม้งก็คือ สังเกตจากใบไม้ กล่าวคือใบไม้ที่ร่วงหล่นสู่พื้นดินดังกล่าวจะย่อยสลายช้า

2.1.4. เขตพื้นที่ "ไร่ราบ" หรือ เขตพื้นที่ราบ

เขตพื้นที่ราบหรือ ที่ชาวม้งเรียกกันว่า "เต้ต๋า" ซึ่งแปลตรงตัวได้ว่า "ไร่ราบ" คือ เขตพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นดังนี้

1. ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ มีน้ำท่วมขังในช่วงหน้าฝน
2. ระดับชั้นของดิน จะมีความหนา และอุดมสมบูรณ์สูง โดยมากเป็นดินเหนียว
3. พื้นที่ดังกล่าวนี้โดยมากในอดีตใช้ทำนาข้าว แต่ปัจจุบันใช้ปลูกพืชผักทางเศรษฐกิจแทน เช่น ผักสลัด กระหล่ำ สตรอเบอรี่

กล่าวโดยสรุปแล้วภูมิปัญญาการจำแนกเขตพื้นที่ภูเขาและป่าตามลักษณะภูมิประเทศ จะมีลักษณะดังแผนภูมิรูปภาพต่อไปนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.3. แสดงการจำแนกเขตพื้นที่ภูเขาและป่าตามภูมิปัญญาชาวม้ง

2.2. ภูมิปัญญาในการการจำแนกประเภทดิน

ชาวม้งมีการจำแนกดินเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

1. ดินร่วน หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า "เง่งอ๋าง" คือ จะมีลักษณะเป็นดินดำหรือดินแดงก็ได้ โดยมากเป็นดินเหนียวและดินร่วน
2. ดินทราย หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า "สื้อวะ ทือ" คือมีลักษณะเป็นดินทรายล้วนๆ และมีหลากหลายปนกันไป
3. ดินผสมทราย หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า "เป่งจั่วสื้อวะ" คือมีลักษณะเป็นดินผสมทราย
4. ดินผสมและแข็ง หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า "อ๋างเค้าซึ" คือเป็นดินผสมระหว่างดิน ทราย และก้อนหินเล็กๆปนกัน จะมีเนื้อดินที่แข็งมาก หากต้องการขุดทำพื้นที่เกษตร

2.3. ภูมิปัญญาในการจำแนกประเภทน้ำ

ชาวม้งมีการจำแนกน้ำออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน ซึ่งได้แก่

- 2.3.1. น้ำแร่บาดาลสีเหลือง หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า “เต้กัวเต่า” แปลตรงตัวได้ว่า “น้ำดื่มฟักทอง” หรือ “น้ำขี้แร่” คือ น้ำที่ซึมออกมาจากดินที่มีหินสีเหลืองปะปน จะมีลักษณะสีเหลืองๆคล้ำๆสนิม ไม่สามารถนำมาดื่มได้
- 2.3.2. น้ำบาดาลสีขาวขุ่นรสหวาน หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า “เต้กัวไซ” แปลตรงตัวได้ว่า “น้ำขาวข้าว” คือน้ำที่ซึมออกมาจากดินที่ทรายปะปน จะมีลักษณะสีขาวขุ่นเหมือนน้ำขาวข้าว มีรสหวาน ชาวม้งจะนิยมและดื่มน้ำชนิดนี้ เพราะถือว่าเป็นน้ำที่สะอาดที่สุดในบรรดาน้ำจากธรรมชาติทั้งหมดรองจากน้ำฝน
- 2.3.3. น้ำบาดาลสีขาวขุ่นรสส้ม หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า “เต้ตั้งจั่ว” แปลตรงตัวได้ว่า “น้ำฟักเขียว” คือน้ำที่ซึมออกมาจากบริเวณดินที่มีหินปูนผสม มีลักษณะสีขาวขุ่นเหมือนน้ำขาวข้าวเช่นเดียวกัน แต่จะมีรสส้ม สามารถนำมาดื่มได้แต่ไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากเสี่ยงต่อการเป็นโรคนี้ได้ง่าย
- 2.3.4. น้ำจากธารน้ำและแม่น้ำ หรือที่ชาวม้งเรียกกันว่า “หน่าเต้” แปลตรงตัวได้ว่า “น้ำแม่” คือน้ำที่เกิดจากแม่น้ำ ถ้าธารตามธรรมชาติ ที่มีความใสและสะอาด สามารถนำมาบริโภคได้

3. ทุนทางพิธีกรรมและความเชื่อ

3.1. ทุนทางพิธีกรรม

ชาวม้งมีพิธีกรรมในการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติหลายอย่างด้วยกัน ซึ่งแต่ละพิธีที่กระทำก็มีความแตกต่างทั้งการประกอบพิธีและวัตถุประสงค์แตกต่างกันไป สำหรับพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่พิธีกรรมต่อไปนี้

3.1.1. พิธีกรรมการเซ่นเจ้าที่ หรือ “การดงเซ้ง”

- วัตถุประสงค์ของพิธีกรรม

เป็นการเซ่นเทพเจ้าแห่งพื้นดินที่ได้ช่วยคุ้มครองผืนแผ่นดินและป่าเขา ดำนาไพรให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ตลอดปี ตลอดจนเป็นการขอขมาเทพเจ้าที่ได้ช่วยคุ้มครองพิทักษ์รักษาคนในชุมชนให้อยู่อย่างร่มเย็น เป็นสุขตลอดปี

หลังจากการทำพิธีแล้วชาวม้งจะไม่เข้าไปกระทำการอันใดๆที่เป็นการรบกวนพื้นที่ดังกล่าวอีก ไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ ต่าส้วมหรือส่งเสียงดัง เพราะเชื่อว่าสถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หากเข้าไปรบกวนจะถูกเทพเจ้าที่สิงสถิตในสถานที่ดังกล่าวบันดาลให้เจ็บป่วย จนอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

- ลักษณะการประกอบพิธี

ในขั้นแรกจะทำการเลือกต้นไม้ที่จะทำการดงแข่งก่อน ซึ่งจะต้องเป็นต้นไม้ที่ใหญ่กว่าต้นไม้อื่นในละแวกใกล้เคียงทั้งหมด และสวยงาม มีการแผ่กิ่งก้านออกไปทุกทิศทางรอบด้าน ไม่มีกิ่งแห้งหรือรอยตำหนิ ถ้าต้นต้องตั้งตรง และขึ้นในทำเลที่เหมาะสม โดยมากจะเป็นบริเวณเหนือหมู่บ้านที่เป็นเขตป่าต้นน้ำ

จากนั้นผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดในหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ นายชวัญ แซ่หว่างจะประกอบพิธีโดยการอันเชิญเทพเจ้าทั้ง 4 องค์ มาสิงห์สถิตย์ ณ ต้นไม้นั้น ซึ่งได้แก่เทพเจ้าต่อไปนี้

1. เทพเจ้าถือนิ หรือ เทพเจ้าที่แห่งโลกหล้า ควบคุมดูแลผืนดิน ป่าเขา และพันธ์พืช
2. เทพเจ้าชะแงงคิจอ หรือ เทพเจ้าที่ควบคุมดูแลสัตว์ต่างๆ
3. เทพเจ้าผือแยง/เหยา แยง หรือ เทพเจ้าที่ควบคุมดูแลสัตว์ร้ายหรือสัตว์กินเนื้อ
4. เทพเจ้าจ้อเซ้ง โลงแม่ด หรือเทพเจ้าที่ควบคุมดูแลได้พิภพ(ใต้ดิน)

ทั้งนี้เพื่อทำการดูแลคุ้มครองอาณาเขตบริเวณทั้งหมดในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกูเขา ป่าไม้ และตัวหมู่บ้าน

- วัน/เวลาที่ประกอบพิธี

พิธีกรรมการดงแข่งนี้จะกระทำเป็นประจำทุกๆปี โดยจะกระทำในช่วงที่มีการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ม้ง กล่าวคือเมื่อมีการละเล่นและเฉลิมฉลองปีใหม่ได้ประมาณ 4 – 5 วันแล้ว แต่ละครัวเรือนในชุมชนจะไปร่วมนำเครื่องเซ่น ไปให้ผู้นำทำการประกอบพิธี

3.1.2. พิธีกรรมการเซ่นเทพเจ้าต้นน้ำหรือ “การเซ่นเฮ้าเต้”

- วัตถุประสงค์ของพิธีกรรม

เป็นการเซ่นเทพเจ้าแห่งสายน้ำ(เทพเสท่าตัวว่า) เทพเจ้าแห่งผืนดินและผืนป่า (เทพถือนิ) เพื่อเป็นการขอบคุณที่ได้ช่วยคุ้มครองป่าและดินต้นน้ำให้ไม่ถูกทำลาย แต่มีความชุ่มชื้น คงความเขียวตลอดปีและยังบันดาลให้เกิดมีสายน้ำไหลตลอดปี ไม่เหือดแห้ง ชุมชนจึงมีน้ำไว้ใช้ตลอดปี

- ลักษณะการประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธีจะใช้ไก่ตัวผู้ 1 ตัว ฐูป เหล้า ข้าวสุก และกระดาษสา กระดาษเงิน กระดาษทองเพื่อทำการเซ่นไหว้เทพเจ้า โดยจะประกอบพิธีในบริเวณพื้นที่เป็นป่าต้นน้ำทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ซึ่งมีธารน้ำไหลลงสู่พื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน

- วัน/เวลาที่ประกอบพิธี

จะกระทำกันเป็นประจำทุกปีไม่มีเวลาที่ระบุชัดเจนแน่นอน ขึ้นอยู่กับโอกาสและความเหมาะสม

3.1.3. พิธีกรรมการบนและเซ่นเทพเจ้าแห่งไฟหรือ “การผีเหยงและเป่าเหยงจั่วต่อ”

- วัตถุประสงค์ของพิธีกรรม

เป็นการบนบานให้เทพเจ้ามาทำการคุ้มครองไม่ให้เกิดไฟป่าและคุ้มครองคนในชุมชนให้ไม่ได้รับอันตรายใดๆจากการเกิดไฟป่า ไม่ว่าจะเป็นช่วงอยู่เวรยามเฝ้าระวังไฟป่า การทำแนวกันไฟ และการดับไฟป่าเป็นต้น จากนั้นเมื่อใกล้สิ้นปีจะมีการเซ่นเทพเจ้าต่างๆที่ได้ทำการคุ้มครองไม่ให้เกิดไฟป่าและช่วยคุ้มครองไม่ให้คนในชุมชนได้รับอันตรายใดๆจากไฟป่า

- ลักษณะการประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธีจะทำการนำวัวตัวผู้ทำการบนบานและเซ่นเทพเจ้า โดยใช้รูป กระดาษเงิน กระดาษทอง และกระดาษสาประกอบพิธีร่วม โดยจะประกอบพิธีในบริเวณพื้นที่ป่าที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าได้ง่าย เช่น เขตพื้นที่ป่าแห้งในฤดูแล้ง

- วัน/เวลาที่ประกอบพิธี

จะกระทำกันเป็นประจำทุกปี โดยจะทำการบนในช่วงฤดูหน้าแล้ง ประมาณเดือนกุมภาพันธ์และจะประกอบพิธีบนในช่วงต้นฤดูฝนประมาณเดือนพฤษภาคม

3.1.4. พิธีกรรมการเซ่นเทพเจ้าแห่งการเกษตรหรือการผีเหยงดำ

- วัตถุประสงค์ของพิธีกรรม

เป็นการบนบานให้เทพเจ้าแห่งการเกษตรมาทำการคุ้มครองพืชผักให้ปราศจากโรคพืชหรือโรคใดๆก็ตามที่เกิดจากแมลงต่างๆ และทำการเซ่นไหว้เมื่อสิ้นปี

- ลักษณะการประกอบพิธี

ผู้ประกอบพิธีจะทำการนำไก่หรือหมูก็ได้เพื่อทำการบนบานและเซ่นเทพเจ้า โดยใช้รูป กระดาษเงินหรือกระดาษทองประกอบพิธีร่วม จะทำการประกอบพิธีตามไร่หรือสวนที่ทำการเพาะปลูก

- วัน/เวลาที่ประกอบพิธี

ใน 1 ปีอาจมีการประกอบพิธีมากกว่า 1 ครั้งทั้งนี้แล้วแต่ว่าครัวเรือนนั้นๆมีการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวกี่ครั้ง โดยจะทำพิธีการบนก่อนทำการเพาะปลูกและทำการเซ่นหลังจากมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3.2. ทูทางความเชื่อ

ชาวม้งมีความเชื่อหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ อันได้แก่ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหรือภูติผี ความเชื่อในเรื่องพื้นที่ต้องห้ามและข้อห้ามต่างๆที่เกี่ยวข้องกับป่า ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1. ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหรือผีเจ้าที่

เทพเจ้าที่ชาวม้งให้ความเคารพและยำเกรงที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีหลายองค์ด้วยกัน ซึ่งมีฤทธิ์อำนาจและหน้าที่แตกต่างกันไป อันได้แก่เทพเจ้าต่อไปนี้

3.2.1.1. เทพเจ้าแห่งโลกหล้า หรือเทพเจ้าถือคติ ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาผืนแผ่นดินโลกและผืนป่า

3.2.1.2. เทพเจ้าปกป้องความชั่ว หรือเทพเจ้าตัวถือว่าง เป็นเทพเจ้าที่คอยปกป้องไม่ให้มีสิ่งชั่วร้ายใดๆมารบกวนคนในชุมชนและผลผลิตทางการเกษตรต่างๆได้

3.2.1.3. เทพเจ้าใต้ดิน หรือ เทพเจ้าแมงค้ำ เป็นเทพเจ้าที่ครอบครองและคุ้มครองอยู่ใต้ดิน ซึ่งชาวม้งจะทำการขอขมาหรือขอคำปรึกษาเมื่อต้องการก่อสร้างบ้าน หรือทำพื้นที่ทางการเกษตร เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับฮวงจุ้ย

3.2.2. เขตพื้นที่ต้องห้าม

ชาวม้งมีพื้นที่ต้องห้ามไม่ให้คนในชุมชนเข้าไปรบกวนหรือบุกรุก ถ่วงถ้ำหลายที่ด้วยกัน แต่ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะพื้นที่ต้องห้ามที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่พื้นที่ต้องห้ามต่อไปนี้

1. พื้นที่ป่าดงเข็ง

ชาวม้งถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นพื้นที่ๆ ได้ทำการอันเชิญเทพมาสิงห์สถิตเหนือสถานที่ดังกล่าวเพื่อคุ้มครองคนในชุมชนและพื้นที่ทั้งหมดในชุมชน หากไม่แล้วจะเกิดภัยต่อตนเองและชุมชน

2. พื้นที่ป่าต้นน้ำหรือ “ป่าเฮ้อเด้”

พื้นที่ป่าต้นน้ำชุมชนๆเป็นพื้นที่ๆชุมชนได้ทำพิธีกรรมอันเชิญให้เทพต่างๆมาคุ้มครองต้นน้ำและประทานน้ำให้แก่มชุมชนตลอดปี ฉะนั้นจึงห้ามรบกวนใดๆเป็นอันขาดเช่นเดียวกับพื้นที่ป่าดงเข็ง

3. พื้นที่ป่าช้า หรือ “ต้อจาง”

เป็นพื้นที่สุสานซึ่งทำการฝังศพของบรรพชนไว้ ซึ่งชาวม้งจะให้ความเคารพต่อบรรพชนสูงมาก ฉะนั้นจึงห้ามกระทำการใดๆอันเป็นการรบกวนในสถานที่บริเวณนี้ หากไม่แล้วเชื่อกันว่าหากใครทำอะไรล่วงเกินสถานที่นี้ก็จะได้รับเคราะห์กรรมและภัยพิบัติแก่ลูกหลานได้

4. พื้นที่ป่าดอยสามม่อน หรือ “อิงชะงู”

พื้นที่ป่าดอยสามม่อนหมายถึง พื้นที่ป่าที่ปกคลุมอยู่บนเนินเขาสามลูก ที่มีขนาดและความสูงใกล้เคียงกัน พื้นที่บริเวณนี้ชาวม้งเชื่อกันว่า มีเจ้าป่า เจ้าที่แรงแรงมากสิงห์สถิตอาศัยอยู่ จึงห้ามกระทำการเกษตรหรืออยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนี้

5. พื้นที่ป่าบริเวณกั้วดอย หรือ “เดอะ”

หมายถึงพื้นที่บริเวณที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเขาสองลูกที่มาบรรจบกันพอดี ชาวม้งเชื่อกันว่าบริเวณนี้คือทางผ่านของผีป่า และผีร้ายต่างๆ จึงห้ามทำการเกษตรและอยู่อาศัยในบริเวณนี้

6. พื้นที่ป่าบริเวณห้วยส่งผี หรือ “หางชาติ”

กล่าวคือเป็นห้วยหรือสถานที่ชาวม้งใช้ฝังศพเด็กที่คลอดออกมาแล้วเสียชีวิตซึ่งเชื่อกันว่าเกิดจากฤทธิ์ของผีร้าย จึงเป็นสถานที่ต้องห้ามเพราะเป็นสถานที่ส่งผีร้ายกลับคืนสู่ปรโลก จึงห้ามเข้าใกล้และผ่านบริเวณนี้

7. พื้นที่ป่าบริเวณน้ำออกกู หรือ “ขอเต้ เตอ”

คือ บริเวณที่เป็นรูแล้วมีน้ำไหลออกมา ชาวม้งเชื่อกันว่ามีเจ้าที่สถิตอยู่ซึ่งเป็นเจ้าที่ๆแรงแรงมาก จึงห้ามใช้ไม้แห่หรือเล่นน้ำที่ออกมาจากรูดังกล่าว เพราะจะทำให้เจ้าที่ไม่พอใจแล้วบันดาลให้เกิดโรคร้าย ไข้เจ็บได้

8. พื้นที่ป่าที่มีเถาวัลย์ขึ้นแล้วพันไปทางซ้าย

ชาวม้งเชื่อกันว่าป่าใดๆก็ตามหากมีเถาวัลย์ขึ้นแล้วพันต้นไม้โดยพันไปทางซ้าย นั้นหมายถึงมีผีป่าที่แรงแรงมากอาศัยอยู่ จึงห้ามอยู่อาศัยและทำการเกษตรในพื้นที่ดังกล่าว เพราะจะทำให้เกิดโรคร้าย ไข้เจ็บได้ง่าย

9. พื้นที่หนอง และตลอดปี หรือ “หางอ้า”

คือเป็นพื้นที่ลำห้วยที่ไม่มีหนองน้ำแต่มีสภาพดินที่แฉะตลอดปี ที่บริเวณแถบนี้ชาวม้งเชื่อกันว่าเป็นที่อยู่อาศัยของผีร้ายและสิ่งชั่วร้ายต่างๆ จึงห้ามอยู่อาศัยและทำการเกษตรใดๆ

10. พื้นที่บริเวณหนองน้ำ หรือ “ป้างช่าง”

ชาวม้งเชื่อกันว่าหนองน้ำหรือที่บริเวณนี้คือที่อยู่อาศัยของพญานาค ซึ่งถือว่าเป็นเทพแห่งสายน้ำ หรือ “เทพเจ้าทำตัวว่าง” จึงห้ามรบกวนและสร้างบ้านเรือนหรือทำการเกษตรในบริเวณดังกล่าว เพราะเทพแห่งสายน้ำจะไม่พอใจแล้วบันดาลให้เกิดโรคร้าย ไข้เจ็บได้

11. พื้นที่บริเวณน้ำลอด หรือ “ขอเต้เส้า”

คือบริเวณที่เป็นรูหรือโพรงหินแล้วธารน้ำหรือแม่น้ำไหลผ่านมาแล้วมุดหายเข้าไปในรูหรือโพรงดังกล่าว ซึ่งไม่สามารถค้นหาจุดที่น้ำไหลออกมาได้ ชาวม้งเชื่อกันว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นเขตที่อยู่อาศัยของพญานาคและสิ่งชั่วร้ายทั้งหมด จึงห้ามไม่ให้เอาก้อนหินขว้างหรือใช้ไม้แห่ลงในรูดังกล่าว รวมทั้งห้ามทำการเกษตรและอยู่อาศัยเพราะจะทำให้เกิดโรคร้าย ไข้เจ็บได้

12. พื้นที่บริเวณหน้าผาหรือถ้ำ หรือ “ขोज้ว/ป้อจ้ว”

เชื่อกันว่ามีเจ้าที่ เจ้าทางสิงห์สถิตอยู่ จึงห้ามถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะหรือทำสิ่งใดๆที่ไม่ดีในพื้นที่ บริเวณดังกล่าว หากไม่แล้วจะเกิดโรคร้ายไข้เจ็บได้

13. พื้นที่บริเวณหน้าดินพังทลาย หรือ “จ้วต้อป้อ”

เชื่อกันว่าเป็นที่สิงห์สถิตของผีร้าย จึงห้ามใครเข้าใกล้ โดยเฉพาะคนที่ขวัญอ่อนและสตรีที่กำลัง ตั้งครรภ์ ผีร้ายที่สิงห์สถิตอยู่จะทำให้ลูกในท้องเกิดการแท้งก็ได้

14. พื้นที่บริเวณเขาแทงกัน หรือ “จิ้งจี้หย่อ”

หมายถึงบริเวณที่เขาสองลูกมาบรรจบชนกันพอดี กล่าวคือ ลูกหนึ่งทอดขวางอยู่และอีกลูกหนึ่ง ทอดยาวมาแทงลูกที่ทอดขวางอยู่ ชาวเมืองเชื่อกันว่าเป็นเช่นนี้เพราะเจ้าที่ๆทำการครอบครองเขาสอง ลูกนี้เกิดความขัดแย้ง ผิดใจกัน ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงทำการขวางและแทงกัน ฉะนั้นหากใคร เข้าอยู่อาศัยก็จะเกิดเรื่องบาดหมางกับคนอื่นเหมือนดังเช่นสถานที่แห่งนั้น จึงไม่นิยมอยู่อาศัยและทำ การเกษตรในพื้นที่ดังกล่าว

3.2.2. ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติตามความเชื่อชาวม้ง

ชาวม้งมีข้อห้ามและข้อปฏิบัติมากมาย แต่ในที่นี้จะทำการศึกษาเฉพาะข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ซึ่งได้แก่ข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ห้ามตากพื้นขณะอยู่ในป่า เพราะจะทำให้เกิดเสียงดังและต้นไม้เล็กๆตายได้ ซึ่งจะทำให้เจ้าป่า ไม่พอใจได้
2. ขณะทำการถางไร่ หากได้รับบาดเจ็บ ให้งดทำไร่บริเวณนั้นทันที
3. ขณะรับประทานอาหารในไร่ หากมีแมลงวันวางไข่ในอาหาร เป็นกลางไม่ดี ให้งดทำไร่บริเวณ นั้น
4. ก่อนลงมือถางไร่ต้องทำพิธีขอขมาและแจ้งให้เจ้าที่ทราบก่อนทุกครั้ง
5. ขณะอยู่ในไร่สวนแล้วกำลังจะรับประทานอาหารต้องทำพิธีอันเชิญให้เจ้าที่มาทานด้วยก่อน
6. ก่อนทำการเผาไร่ ต้องทำพิธีแจ้งให้บรรดาสัตว์ต่างๆในพื้นที่บริเวณดังกล่าวหลบหนีไปก่อน

4. ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในมีวิธีการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่างๆที่มีอยู่ภายในชุมชนหลายรูปแบบวิธีด้วยกัน ซึ่งจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าชุมชนมีหลักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1. การจัดการทรัพยากรพื้นที่ดิน

ทรัพยากรพื้นที่ดินในที่นี้ หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพทั้งหมดภายในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมดรวมกัน 2,456.51 ไร่ ซึ่งชุมชนมีวิธีการในการจัดการพื้นที่ทั้งหมดภายในชุมชนโดยทำการแบ่งออกเป็นเขตพื้นที่ต่างๆ ซึ่งได้แก่พื้นที่ต่างๆดังต่อไปนี้

4.1.1. เขตพื้นที่ทรัพยากรป่าไม้

ชุมชนมีการจัดการพื้นที่ภายในชุมชนโดยทำการกันพื้นที่ป่าไม้ออกจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน เพื่อเป็นเขตป่าประเภทต่างๆของชุมชน อันประกอบด้วยเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เขตพื้นที่ป่าชุมชนและเขตพื้นที่ป่าใช้สอย ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป สำหรับเขตพื้นที่ทรัพยากรป่าไม้นี้มีพื้นที่รวมกันทั้งหมด 1,462.5 ไร่

4.1.2. เขตพื้นที่ชุมชน

เขตพื้นที่ชุมชนคือ เขตพื้นที่สร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยของสมาชิกภายในชุมชน ตลอดจนสถานที่สาธารณะเช่น หอประชุมกลาง ธนาคารข้าวและสถานที่ราชการซึ่งได้แก่โรงเรียนดชด.รับป่าปอร์ต

สำหรับเขตพื้นที่ชุมชนนี้มีพื้นที่รวมกันทั้งหมด 115.63 ไร่

4.1.3. เขตพื้นที่ดินทำกิน

เขตพื้นที่ดินทำกิน คือ พื้นที่สำหรับการเกษตรของสมาชิกแต่ละครัวเรือนภายในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่ทางการเกษตรพืชไร่และพื้นที่ทางการเกษตรที่เป็นที่นา โดยชุมชนมีพื้นที่ทางการเกษตรรวมกันทั้งหมด 878.38 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่เป็นที่นา 221.88 ไร่ และพื้นที่ทางการเกษตรพืชไร่ 656.5 ไร่

4.1.4. เขตพื้นที่อุทยาน

ในความเป็นจริงชุมชนได้รวมเขตพื้นที่อุทยานนี้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของเขตพื้นที่อยู่อาศัย แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้แยกออกมาเพื่อให้เห็นชัดเจนถึงพื้นที่ต่างๆภายในชุมชน สำหรับเขตพื้นที่อุทยานจะเป็นเขตพื้นที่ไว้สำหรับฝังศพสมาชิกภายในชุมชนเท่านั้นหลังจากเสียชีวิตแล้ว

4.2. การจัดการทรัพยากรประเภทป่าไม้

ในการจัดการทรัพยากรประเภทป่าไม้นั้นชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในมีวิธีการจัดการ 2 รูปแบบด้วยกันคือ การจัดการโดยอาศัยคนในชุมชนและการจัดการโดยการแบ่งเขตพื้นที่ป่าไม้ ออกเป็นป่าประเภทต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดต่างๆดังต่อไปนี้

4.2.1. การจัดการโดยคนในชุมชน

การจัดการโดยคนในชุมชนคือ การที่ชุมชนฯ ได้จัดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง ซึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้” เพื่อทำหน้าที่ในการจัดการดูแลป่าไม้ ซึ่งมี บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบดังต่อไปนี้

- บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้

1. ทำการรวบรวมปัญหาในการจัดการดูแลป่าที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำมาพูดคุยปรึกษาหารือ ในที่ประชุมประจำเดือน

2. ทำการประสานความร่วมมือในการจัดการดูแลป่าไม้ร่วมกับหน่วยงานทั้งจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มเครือข่ายฯ

3. ทำการชี้แจงข่าวสารให้ชุมชนรับทราบหลังกลับจากการประชุมร่วมกับองค์กรทางด้าน สิ่งแวดล้อมต่างๆจากภายนอก เช่น กลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อม กลุ่มเครือข่ายสายกลางเป็นต้น โดยมากเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

4. ทำการวางแผนนโยบายและแผนงานในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

5. จัดทำตารางการอยู่เวรยามให้ลูกบ้าน(สมาชิกในชุมชน)เพื่อเฝ้าระวังภัยจากไฟป่า

5. ทำการเดินตรวจดูสภาพป่าอย่างน้อย 2 ครั้ง/ปี เพื่อตรวจดูการอยู่เวรยาม การทำแนวกัน ไฟและการลักลอบตัดไม้ที่อาจเกิดขึ้น ได้ทั้งจากบุคคลภายในและภายนอกชุมชน

- คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้

สำหรับคณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. นายไพโรจน์	จำวเจริญ(ผู้ใหญ่บ้าน)	ประธานฯ
2. นายบุญชู	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
3. นายเจือ	แซ่จำว	กรรมการ
4. นายสมยศ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
5. กลุ่มเยาวชนฯ		กรรมการ

หมายเหตุ

1. กลุ่มเยาวชนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่มีความคล่องตัวสูงเมื่อเกิด ไฟป่ารุนแรงที่จำเป็นต้องใช้กำลังในการดับไฟหลายคนและเคลื่อนกำลังจากชุมชนไปยังจุดที่เกิดไฟป่าโดยทันที
2. จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯชุดใหม่ทุกๆครั้งเมื่อสิ้นปี แต่โดยมากผู้ใหญ่บ้านยังคงอยู่ในตำแหน่ง ประธานเหมือนเดิม

4.2.2. การจัดการโดยแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็นเขตพื้นที่ต่างๆ

ดังที่ได้กล่าวไว้แต่เบื้องต้นแล้วว่านอกจากชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในจะมีวิธีการในการจัดการทรัพยากรประเภทป่าไม้โดยการแต่งตั้งให้มีคณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อทำหน้าที่กำกับและดูแลป่าไม้ทั่วไปแล้ว ชุมชนก็ยังมีการแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็นพื้นที่ป่าประเภทต่างๆ ด้วยกันอีก 3 ชนิด คือ พื้นที่ป่าไม้ใช้สอย พื้นที่ป่าไม้ชุมชนและพื้นที่ป่าไม้อนุรักษ์ ทั้งนี้เพื่อให้มีความชัดเจนและง่ายต่อการดูแลรักษาจัดการ ตลอดจนสิทธิในการเข้าถึง(Access)ของสมาชิกภายในชุมชน

ซึ่งชุมชนมีวิธีการในการจัดการดูแลป่าไม้แต่ละประเภทแตกต่างกันออกไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. การจัดการเขตพื้นที่ป่าไม้ใช้สอย

เขตพื้นที่ป่าไม้ใช้สอย เป็นเขตพื้นที่ป่าที่อนุญาตให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปหาผลประโยชน์ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานจนถึงระดับที่จำเป็นได้ แต่ก็มีข้อห้ามต่างๆเช่นกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- อนุญาต

ชุมชนมีข้ออนุญาตให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปหาผลประโยชน์ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ ซึ่งได้แก่

1. อนุญาตให้สามารถเข้าไปเก็บหาของป่าและพืชสมุนไพรได้
2. อนุญาตให้สามารถตัดไม้เพื่อนำมาใช้ในการก่อสร้างต่างๆได้
3. อนุญาตให้ตัดต้นไม้แห้งหรือนำกิ่งไม้แห้งมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือนได้
4. อนุญาตให้สามารถปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปหากินได้

- ข้อห้าม

ชุมชนได้กำหนดให้มีกฎระเบียบและข้อห้ามต่างๆไม่ให้สมาชิกเข้าไปหาผลประโยชน์ในเรื่องต่อไปนี้

1. ห้ามมิให้ผู้ใดทำการบุกรุกยึดครองพื้นที่ป่าไม้ใช้สอยเป็นของตนเองเพื่อผลประโยชน์ใดๆทั้งสิ้น หากผู้ใดทำการบุกรุกคณะกรรมการจะทำการจับกุมเพื่อส่งให้ทางราชการดำเนินการตามกฎหมายต่อไป
2. อนุญาตให้สมาชิกในชุมชนสามารถนำไม้ออกมาใช้ตามความจำเป็นได้แต่ห้ามมีการซื้อขายและนำไม้ทุกชนิดออกภายนอกเขตชุมชน
3. การตัดไม้ใดๆเพื่อใช้ในเหตุจำเป็นต้องทำการแจ้งให้คณะกรรมการทราบก่อนทุกครั้ง มิฉะนั้นหากถูกเจ้าหน้าที่จากเขตอุทยานฯทำการจับกุม คณะกรรมการจะไม่รับผิดชอบใดๆทั้งสิ้น กล่าวคือปัจจุบันเจ้าหน้าที่อุทยานฯยินยอมให้สมาชิกในชุมชนสามารถทำการตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่า

ใช้สอยมาใช้ได้ตามความจำเป็นได้ เช่น ตัดเพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สร้างซุงฉางเก็บข้าวเป็นต้น แต่จะต้องอยู่ภายใต้การอนุญาตของคณะกรรมการดูแลและจัดการป่าไม้ของหมู่บ้านเท่านั้น

4. ผู้ที่มีสิทธิ์สามารถเข้าไปทำการตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าใช้สอยจะต้องเป็นสมาชิกที่อาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในเท่านั้น หากเป็นบุคคลภายนอกต้องทำการขออนุญาตจากคณะกรรมการฯ ก่อน ส่วนจะได้รับการอนุญาตหรือไม่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการฯ เป็นรายๆ ไป

ข. การจัดการเขตพื้นที่ป่าไม้ชุมชน

การจัดการเขตพื้นที่ป่าไม้ชุมชนก็มีลักษณะคล้ายๆ กับเขตพื้นที่ป่าไม้ใช้สอยแต่ข้อห้ามและกฎระเบียบ ตลอดจนบทลงโทษจะเข้ม และรุนแรงกว่า กล่าวคืออนุญาตให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปหาผลประโยชน์ในระดับที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น และจะต้องเป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น จึงจะมีสิทธิ์ดังกล่าว หากเป็นบุคคลจากภายนอกจะไม่มีสิทธิ์ใดๆ ทั้งสิ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ข้ออนุญาต

ชุมชนมีอนุญาตให้สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปหาผลประโยชน์ในเรื่องต่อไปนี้

1. อนุญาตให้สามารถเข้าไปเก็บหาของป่าและพืชสมุนไพร ได้เฉพาะในกรณีที่พืชสมุนไพรหรือของป่าชนิดนั้นๆ ไม่มีขึ้นในเขตพื้นที่ป่าใช้สอย
2. อนุญาตให้สามารถตัดไม้เพื่อนำมาใช้ในการก่อสร้างที่จำเป็นจริงๆ ได้เท่านั้น คือ การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย
3. จะสามารถเข้าไปตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อใช้ในกรณีจำเป็น ได้ก็เฉพาะในกรณีที่ขนาดหรือลักษณะเนื้อไม้ที่ต้องการนั้น ไม่มีในเขตพื้นที่ป่าใช้สอยจริงๆ เท่านั้น
4. อนุญาตให้นำกิ่งไม้แห้งที่หักตกลงพื้นแล้วมาใช้เป็นเชื้อเพลิงในครัวเรือน ได้แต่ไม่อนุญาตให้ตัดกิ่งไม้แห้งเด็ดขาด
5. ไม่อนุญาตให้ปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปหากินในบริเวณเขตป่าชุมชนเด็ดขาด

- ข้อห้าม

ชุมชนได้กำหนดให้มีกฎระเบียบและข้อห้ามต่างๆ ไม่ให้สมาชิกเข้าไปหาผลประโยชน์ใดๆ จากเขตพื้นที่ป่าชุมชนในเรื่องต่อไปนี้

1. ห้ามมิให้ผู้ใดทำการบุกรุกยึดครองพื้นที่ป่าไม้ชุมชนเป็นของตัวเองเพื่อผลประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น หากผู้ใดทำการบุกรุกคณะกรรมการจะทำการจับกุมเพื่อส่งให้ทางราชการดำเนินการตามกฎหมายต่อไป
2. ห้ามมีการซื้อขายและนำไม้ทุกชนิดออกภายนอกเขตชุมชน แต่อนุญาตให้สามารถนำไม้ ออกมาใช้ได้ในกรณีที่จำเป็นจริงๆ เช่น การสร้างบ้าน หากละเมิดจะถูกจับและส่งให้ทางราชการ ดำเนินคดีตามกฎหมายทันที

3. การตัดไม้โคกๆเพื่อใช้ในเหตุจำเป็นต้องทำการแจ้งให้คณะกรรมการฯทราบก่อนทุกครั้ง มิฉะนั้นหากถูกเจ้าหน้าที่จากเขตอุทยานฯทำการจับกุม คณะกรรมการจะไม่รับผิดชอบโคกๆทั้งสิ้น กล่าวคือปัจจุบันเจ้าหน้าที่อุทยานฯยินยอมให้สมาชิกในชุมชนสามารถทำการตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าใช้สอยและป่าชุมชนมาใช้ได้ตามความจำเป็นได้ เช่น ตัดเพื่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย สร้างขุ้งฉาง เก็บข้าวเป็นต้น แต่จะต้องอยู่ภายใต้การอนุญาตของคณะกรรมการดูแลและจัดการป่าไม้ของหมู่บ้านเท่านั้น

หากทำการตัด โดยไม่ทำการขออนุญาตและแจ้งให้ทราบก่อนจะถูกจับและส่งให้ทางราชการดำเนินคดีตามกฎหมายทันที

4. ผู้ที่มีสิทธิ์สามารถเข้าไปทำการตัด ไม้ในเขตพื้นที่ป่าชุมชนจะต้องเป็นสมาชิกที่อาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านป่าเกาะในเท่านั้น ไม่อนุญาตสำหรับบุคคลภายนอกไม่ว่าในกรณีใดๆทั้งสิ้น หากละเมิดจะถูกจับกุมและส่งให้เจ้าหน้าที่ทางราชการดำเนินคดีตามกฎหมายทันที

ค. การจัดการเขตพื้นที่ป่าไม้อนุรักษ์

การจัดการเขตพื้นที่ป่าไม้อนุรักษ์จะแตกต่างจากการจัดการเขตป่าไม้ใช้สอยและป่าไม้ชุมชนอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือกฎระเบียบ ข้อห้ามและบทลงโทษจะเข้มและรุนแรงมาก รวมทั้งไม่อนุญาตให้สมาชิกในชุมชนและภายนอกสามารถเข้าไปหาผลประโยชน์ใดๆจากพื้นที่ป่าดังกล่าวไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากต้องการเก็บพื้นที่ป่าดังกล่าวไว้ให้เป็นป่าที่คงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งมีกฎข้อห้ามและบทลงโทษต่างๆดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ห้ามผู้ใดทำการเกษตรและตัด ไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ของชุมชน โดยเด็ดขาด หากฝ่าฝืนจะถูกปรับตั้งแต่ 1,000 – 1,500 บาท
2. ห้ามผู้ใดเผาป่าในเขตป่าอนุรักษ์ หากฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ 1,000-1,500 บาท
3. ห้ามบุคคลใดๆเข้าไปกระทำการใดๆที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อดิน น้ำและต้นไม้ ตลอดจนสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หากฝ่าฝืนและเตือนแล้วยังไม่ยอมกระทำตามจะถูกจับกุมตัวและส่งให้ทางราชการดำเนินการต่อไป
4. ห้ามหาของป่าและล่าสัตว์ป่าทุกชนิด
5. ห้ามปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปหากินในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยเด็ดขาด
6. สมาชิกในชุมชนทุกคนต้องช่วยกันดูแลและรักษาเขตป่าอนุรักษ์ร่วมกัน

4.3. การจัดการทรัพยากรประเภทน้ำ

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในไม้ได้มีการออกกฎระเบียบ ข้อห้ามหรือข้อกำหนดชัดเจนในการจัดการกับทรัพยากรประเภทน้ำ อย่างไรก็ตามข้อห้ามในการจัดการกับทรัพยากรประเภทป่าไม้และที่ดินหลายข้อก็มีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อคุณภาพและปริมาณของน้ำในชุมชนโดยตรง โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำประเภทแม่น้ำ ลำธาร ซึ่งได้แก่ข้อห้ามต่างๆต่อไปนี้

1. ห้ามผู้ใดตัดและทำลายต้นไม้ในเขตป่าต้นน้ำเป็นอันขาด
2. ในรัศมี 1 ไร่จากลำธารหรือลำห้วยในเขตพื้นที่ต้นน้ำห้ามมิให้ทำการเกษตรใดๆ หากเกษตรกรคนใดที่มีพื้นที่และทำการเกษตรในรัศมีดังกล่าวให้เลิกทำ
3. ให้เกษตรกรที่เป็นเจ้าของพื้นที่แปลงเกษตรใกล้ลำธารน้ำหรือลำห้วยทำการปลูกต้นไม้เสริม

4.4. การจัดการทรัพยากรประเภทที่ดินทำกิน

ชุมชนมีหลักและวิธีการในการจัดการทรัพยากรที่ดินทำกินดังนี้

1. มีการกันพื้นที่ทำกิน(พื้นที่ทางการเกษตร)ออกจากพื้นที่ป่าไม้และที่อยู่อาศัยอย่างชัดเจน ห้ามล่วงล้ำพื้นที่แต่ละเขต หากฝ่าฝืนจะถูกดำเนินการตามกฎหมาย
2. ห้ามผู้ใดบุกรุกและใช้พื้นที่ในเขตป่าต้นน้ำและป่าอนุรักษ์เป็นที่ดินทำกินเป็นอันขาด หากฝ่าฝืนจะถูกดำเนินการตามกฎหมาย
3. หากใครมีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ในเขตต้นน้ำ ในรัศมี 1 ไร่จากลำห้วยหรือลำธารที่มีน้ำไหลต้องเลิกทำการเกษตรและทำการปลูกต้นไม้ เพื่อให้พื้นที่ดังกล่าวฟื้นตัวกลับกลายเป็นป่าเหมือนเดิม
4. ห้ามขยายพื้นที่ทางการเกษตรในปัจจุบันอีก เนื่องจากรอบข้างได้ถูกกันเป็นพื้นที่ป่าประเภทต่างๆแล้ว จึงไม่อนุญาตให้ทำการขยายพื้นที่ทำกินอีก หากฝ่าฝืนเมื่อถูกเจ้าหน้าที่อุทยานฯจับกุมหรือดำเนินการทางกฎหมายใดๆ ทางคณะกรรมการฯจะไม่รับทราบและช่วยเหลือใดๆทั้งสิ้น เพราะถือว่าได้เตือนและแจ้งให้ทราบล่วงหน้าแล้ว
5. ในกรณีที่ต้องมีการเผาไร่เพื่อเตรียมที่ดินสำหรับเพาะปลูกต้องมีการทำแนวกันไฟรอบบริเวณที่เผาอย่างน้อย 3 – 4 เมตรขึ้นไป มิฉะนั้นหากไฟเกิดลามไหม้ไปยังเขตพื้นที่อื่น ต้องรับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวทั้งหมด

5. ทูลการใช้เครือข่าย

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในเป็นชุมชนหนึ่งที่มีสายสัมพันธ์กับหมู่บ้านมิ่งต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอเนื่องจากชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ 2 กลุ่มเครือข่ายมิ่งสำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ และผู้นำในชุมชนป่าเกี๊ยะยังร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมกับ 2 เครือข่ายนี้ด้วยซึ่งได้แก่

1.1. กลุ่มเครือข่ายลิ่งแวดล้อมมิ่ง

กลุ่มเครือข่ายลิ่งแวดล้อมมิ่ง เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มหมู่บ้านมิ่งในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อประโยชน์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดใหญ่และมีบทบาทสำคัญต่อการเคลื่อนไหวต่างๆ ของสังคมมิ่งภายในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้นำจากแต่ละหมู่บ้านร่วมเป็นคณะกรรมการ

ก. บทบาท/วัตถุประสงค์ทั่วไปของกลุ่มเครือข่ายลิ่งแวดล้อมมิ่ง

กลุ่มเครือข่ายลิ่งแวดล้อมมิ่งมีวัตถุประสงค์โดยทั่วไปในเรื่องต่อไปนี้

1. เพื่อร่วมเป็นพันธมิตรและสร้างสายสัมพันธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างสมาชิก
2. เพื่อเป็นการรวมพลังให้ความช่วยเหลือสมาชิกที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อแบ่งปันข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ให้แก่หมู่บ้านสมาชิก
4. เพื่อประโยชน์ใดๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข. คณะกรรมการกลุ่มเครือข่ายลิ่งแวดล้อมมิ่ง

คณะกรรมการเครือข่ายลิ่งแวดล้อมมิ่งในปัจจุบันประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1. นายเกิด	พนากำเนิด	จากหมู่บ้านขุนกลาง	อ.จอมทอง	จ.เชียงใหม่
2. นายไตรภพ	แซ่ช่าง	จากหมู่บ้านคอยปุย	อ.เมือง	จ.เชียงใหม่
3. นายประจักษ์	อนันต์วิไล	จากหมู่บ้านบวกจั่น	อ.สะเมิง	จ.เชียงใหม่
4. นายไพโรจน์	ข้าวเจริญ	จากหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน	อ.สะเมิง	จ.เชียงใหม่
5. นายเปา	แซ่วะ	จากหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน	อ.สะเมิง	จ.เชียงใหม่
6. นายค้ำ	สิทธิคงเด่น	จากหมู่บ้านห้วยหอย	อ.แม่เงา	จ.เชียงใหม่
7. นายจุมพล	ยังฮีนกุล			
8. นายเหย้ง	แซ่จ้าว			
9. นายหิ้ว	ถนอมรุ่งเรือง	จากหมู่บ้านหนองหอย	อ.แม่ริม	จ.เชียงใหม่
10. นายวชิระ	หวังวันวิวัฒน์	จากหมู่บ้านคอยปุย	อ.เมือง	จ.เชียงใหม่
11. นายมนัส	ถนอมวรกุล	จากหมู่บ้านแม่สาใหม่	อ.แม่ริม	จ.เชียงใหม่
12. ผู้นำและผู้รู้ของเครือข่าย				

ค. ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อม

จากการที่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะ ในร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อม จะนั่นสิ่งทีชุมชนจะได้รับ โดยตรงจากการเป็นสมาชิกก็คือ

1. มีเพื่อนร่วมพันธมิตรและสายสัมพันธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมจากหมู่บ้านสมาชิก
2. ได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหมู่บ้านสมาชิก ในกรณีทีชุมชนได้รับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากบุคคลหรือองค์กรอื่น
3. ได้รับการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์เพื่อนำมาใช้ดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในชุมชน
4. ได้รับประโยชน์ใดๆก็ตามทีเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประโยชน์ทีได้รับเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2. กลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมังสาขกลาง จ.เชียงใหม่

กลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมมังสาขกลาง เป็นหนึ่งในสามเครือข่ายหมู่บ้านมังในจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวคือในจังหวัดเชียงใหม่มีหมู่บ้านมังอยู่อย่างกระจัดกระจายตามตามอำเภอต่างๆมากมาย ฉะนั้นจึงได้มีการประชุมกันในระดับผู้นำและได้จัดให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมังในจังหวัดเชียงใหม่ขึ้น โดยมีการแบ่งออกเป็น 3 สายด้วยกันคือ

1. กลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมังสายเหนือ เช่น หมู่บ้านปางอ้ง หมู่บ้านน้ำอ้งใต้ ในอ.แม่แจ่มเป็นต้น
2. กลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมมังสายใต้ เช่น หมู่บ้านคองปุย หมู่บ้านแม่สาใหม่ หมู่บ้านหนองหอย ในอ.เมืองและอ.แม่ริมเป็นต้น
3. กลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมมังสายกลาง เช่น หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน หมู่บ้านห้วยน้ำจาง หมู่บ้านห้วยหอย ในอ.สะเมิงและอ.แม่แจ่มเป็นต้น

ก. บทบาท/วัตถุประสงค์ทั่วไปของกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมังสาขกลาง จ.เชียงใหม่

กลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมังสาขกลางจ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับเครือข่ายสิ่งแวดล้อมมังเช่นกัน แต่ความร่วมมือและบทบาทหน้าที่จะกว้างและครอบคลุมในเกือบทุกๆ เรื่องมากกว่า ซึ่งก็มีบทบาทและวัตถุประสงค์ทั่วไปเช่นเดียวกับกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมังสายเหนือและสายใต้ กล่าวคือจะมีบทบาทและวัตถุประสงค์หลักๆ ในเรื่องต่อไปนี้

1. เพื่อร่วมเป็นหมู่บ้านพันธมิตรและให้ความร่วมมือในการพัฒนาทุกๆด้านร่วมกันระหว่างสมาชิก ไม่ว่าจะเป็ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเป็นการรวมพลังให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือแก่หมู่บ้านสมาชิกทีได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆ ทีเกิดจากบุคคลหรือองค์กร ไม่ว่าจะเป็จากภาครัฐหรือเอกชน

3. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและแบ่งปันข้อมูลข่าวสารในทุกๆด้านที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหมู่บ้านที่เป็นสมาชิก
4. เพื่อร่วมทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันระหว่างหมู่บ้านสมาชิก เช่น กิจกรรมการร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ ม้ง การแข่งขันกีฬาในกลุ่มเยาวชน
5. เพื่อให้ความร่วมมือทางด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อกัน
6. เพื่อเป็นพันธมิตรและให้ความช่วยเหลือ ความร่วมมือ รวมทั้งแลกเปลี่ยนข่าวสาร ตลอดจนทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเครือข่ายอีก 2 สายคือกลุ่มเครือข่ายฯสายเหนือและสายใต้

ข. ประโยชน์ที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านม้งสายกลาง จ.เชียงใหม่ การที่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านม้งสายกลาง จ.เชียงใหม่ ฉะนั้น สิ่งที่ชุมชนฯจะได้รับโดยตรงจากการเป็นสมาชิกก็คือ

1. มีหมู่บ้านสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านม้งสายกลางฯเป็นพันธมิตรรวมทั้งหมู่บ้านต่างๆจากกลุ่มเครือข่ายอีกสองสายในจังหวัดเชียงใหม่ คือ กลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านม้งสายเหนือและสายใต้
2. ได้รับความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านจากกลุ่มเครือข่ายและหมู่บ้านพันธมิตรในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
3. ได้รับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากกลุ่มเครือข่ายฯและหมู่บ้านพันธมิตร ในกรณีที่ชุมชนฯได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆอันมีสาเหตุมาจากบุคคลหรือองค์กรจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน
4. ได้รับข้อมูล ข่าวสารใหม่ๆในทุกๆด้านที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหมู่บ้านจากกลุ่มเครือข่ายและหมู่บ้านในพันธมิตร
5. ได้ร่วมทำกิจกรรมและสามัคคีธรรมร่วมกับกลุ่มเครือข่ายและหมู่บ้านในเครือพันธมิตร เช่น กิจกรรมการร่วมเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ ม้ง การแข่งขันกีฬาในกลุ่มเยาวชน
6. ได้รับความร่วมมือทางด้านต่างๆที่เป็นประโยชน์จากกลุ่มเครือข่ายและหมู่บ้านพันธมิตร ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับเหล่านี้จะช่วยทำให้ชุมชนฯมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ทวนทรัพยากรบุคคล

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในมีหลายกลุ่มบุคคลที่ต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ที่ตลอดจนอิทธิพลทางความคิดซึ่งมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยตรง ซึ่งได้แก่กลุ่มบุคคลต่อไปนี้

1. กลุ่มผู้นำอาวุโสในชุมชนและในแต่ละตระกูล

ก. บทบาทและหน้าที่ในชุมชน

ถึงแม้ว่ากลุ่มผู้นำอาวุโสในชุมชนและในแต่ละตระกูลจะไม่มีบทบาทและหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน แต่เพราะการทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลกฎระเบียบและข้อห้ามต่างๆตามหลักกฎจารีตประเพณีในชุมชน สมาชิกทุกคนในสังคมและแต่ละตระกูลจึงให้ความเคารพและยอมรับ รวมทั้งปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด ซึ่งโดยมากมักจะมีบทบาทอยู่เบื้องหลังและสนับสนุนการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข. บทบาทและหน้าที่ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้นำอาวุโสเหล่านี้มักจะสนับสนุนผู้นำทางการเมืองอย่างคณะกรรมการอยู่เบื้อง นั้นเมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านมีมติในการจัดการดูแลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเช่นไรแล้ว กลุ่มอาวุโสเหล่านี้ก็จะขานรับและให้ลูกบ้านและลูกหลานในตระกูลยอมรับปฏิบัติตาม

ดังนั้นกลุ่มผู้นำอาวุโสเหล่านี้จึงเป็นกลุ่มคนแรกที่ได้รับการยอมรับและทรงอิทธิพลทางความคิดแก่สมาชิกในชุมชนมากที่สุด ซึ่งก็รวมทั้งอิทธิพลและความคิดทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

ค. รายชื่อกลุ่มผู้นำอาวุโสทั้งในชุมชนและตามตระกูล

- คณะผู้นำอาวุโสในชุมชน สำหรับคณะผู้นำอาวุโสในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

1. นายจั่วกู่ แซ่ว่าง
2. นายบุญชู แซ่ว่าง
3. นายเจ้อ แซ่จ้าว
4. นายถ่างไพร์ แซ่จ้าว

- กลุ่มผู้นำอาวุโสในแต่ละตระกูล ประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

1. ผู้นำอาวุโสตระกูลแซ่ว่าง ได้แก่
 - 1.1. นายจู่ แซ่ว่าง
 - 1.2. นายเลาวิ้อ แซ่ว่าง
2. ผู้นำอาวุโสตระกูลแซ่จ้าว ได้แก่
 - 2.1. นายหว่างไต้ แซ่จ้าว

3. ผู้นำอาวุโสตระกูลແຂ່ງຈ້າວ ได้แก่

- 3.1. นายกำงไฟร์ ແຂ່ງຈ້າວ
3.2. นายจู้จัว ຈ້າວເຈຣີຍ
3.3. นายเจ้อ ແຂ່ງຈ້າວ

4. ผู้นำอาวุโสตระกูลແຂ່ງຕີ້ ได้แก่

- 4.1. นายบัวจ้อ ແຂ່ງຕີ້

5. ผู้นำอาวุโสตระกูลແຂ່ງຫາງ ได้แก่

- 5.1. นายเต่ง ແຂ່ງຕີ້

2. กลุ่มผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูล

ก. บทบาทและหน้าที่ในชุมชน

กล่าวคือถึงแม้ว่าในแต่ละตระกูลจะมีผู้อาวุโสประจำตระกูลคอยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและควบคุมกฎจารีตประเพณีต่างๆอยู่แต่ปัจจุบันแต่ละตระกูลและครัวเรือนต้องมีการติดต่อกสื่อสารและเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกมากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้และสามารถอ่านออกเขียนได้

ฉะนั้นในแต่ละตระกูลถึงแม้จะไม่มีกรรมการแต่งตั้งให้ใครเป็นผู้นำสมัยใหม่โดยตรง แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่าคนที่สามารถอ่านออกเขียนได้และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งไม่ใช่เป็นที่ยอมรับเฉพาะในตระกูลนั้นๆ เท่านั้น แต่ต้องเป็นที่ยอมรับของคนตระกูลอื่นในชุมชนด้วย มักจะเป็นผู้นำสมัยใหม่

ข. บทบาทและหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรฯและสิ่งแวดล้อม

ผู้นำสมัยใหม่เหล่านี้ก็เช่นเดียวกับผู้อาวุโสที่มักจะสนับสนุนนโยบายหรือมติต่างๆของคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการดูแลและจัดการป่าไม้ รวมทั้งบางคนก็ยังคงเป็นคณะกรรมการอยู่ในแผนกต่างๆอยู่ด้วย ฉะนั้นเมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการดูแลและจัดการป่าไม้มีนโยบายและมติในการจัดการดูแลทรัพยากรฯและสิ่งแวดล้อมเช่นไร กลุ่มผู้นำสมัยใหม่เหล่านี้ก็จะมารับและให้สมาชิกในตระกูลของช่วยยอมรับปฏิบัติตาม

ค. รายชื่อกลุ่มผู้นำสมัยใหม่ตามตระกูล

ผู้นำสมัยใหม่แต่ละตระกูล ได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. ผู้นำสมัยใหม่ตระกูลແຂ່ງຈ້າວ ได้แก่

- 1.1. นายวังเป่า เกษตรกุลทรัพย์(อดีตผู้ใหญ่บ้าน)
1.2. นายใจ เกษตรกุลทรัพย์(ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)

2. ผู้นำสมัยใหม่ตระกูลແຂ່ງຫາງ ได้แก่

- 2.1. นายหนู่แก้ว แช่ง่าง (ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)

3. ผู้นำสมัยใหม่ตระกูลแซ่จ้าว ได้แก่
 - 3.1. นายไฟโรจน์ จ้าวเจริญ (ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้าน)
4. ผู้นำสมัยใหม่ตระกูลแซ่ลี ได้แก่
 - 3.2. นายชำนาญ แซ่ลี (ปัจจุบันเป็นสมาชิกอบต.บ่อแก้ว)
5. ผู้นำสมัยใหม่ตระกูลแซ่หาง ไม่มี

3. ผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้ประกอบพิธีกรรม

ก. บทบาทและหน้าที่ในชุมชน

ผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นกลุ่มคนที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆทางความเชื่อ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลทางความคิดและความเชื่อต่อสมาชิกในชุมชน ไม่น้อยกว่ากลุ่มผู้อาวุโส โดยเฉพาะความเชื่อและความคิดในเรื่องภูตผีปีศาจหรือเจ้าที่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามสถานที่ต่างๆจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและทัศนคติ ความคิดของสมาชิกในชุมชนมากกว่ากลุ่มคนอื่นๆ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนซึ่งเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณของคนในชุมชนและเป็นผู้ลงมือประกอบพิธีทางไสยศาสตร์โดยตรง

ข. บทบาทและหน้าที่ทางด้านการจัดการทรัพยากรฯ

และโดยมากพิธีกรรมเกือบจะทั้งหมดของผู้นำทางจิตวิญญาณและหมอผีก็มักจะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดของชุมชนคือนายซั่วกู่ แซ่ว่างทำพิธีกรรมการดงเซ้ง(Ntoo xeeb) ในขณะที่หมอผีอีก 2 คนในชุมชน ซึ่งอยู่ในตระกูลแซ่ย่างทำพิธีกรรมขอขมาและขอขมาเทพเจ้าแห่งสายน้ำ

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณและหมอผีในชุมชนจะมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมากที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องของจิตวิญญาณและความเชื่อโดยตรง

ค. รายชื่อผู้นำทางจิตวิญญาณและหมอผี

- ผู้นำทางจิตวิญญาณ ในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน คือ นายซั่วกู่ แซ่ว่าง
- หมอผี ในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในคือ สองพี่น้องหมอผีตระกูลแซ่ย่าง

4. คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติคือกลุ่มคนและคณะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ในชุมชน โดยตรง ซึ่งนอกจากจะมีหน้าที่ในการวางแผนนโยบายและดูแลป่าไม้แล้ว ยังมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก. บทบาทและหน้าที่

1. ทำการรวบรวมปัญหาในการจัดการดูแลป่าที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำมาพูดคุยปรึกษาหารือในที่ประชุมประจำเดือน
2. ทำการประสานความร่วมมือในการจัดการดูแลป่าไม่ร่วมกับหน่วยงานทั้งจากภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มเครือข่ายฯ
3. ทำการชี้แจงข่าวสารให้ชุมชนรับทราบหลังกลับจากการประชุมร่วมกับองค์กรทางด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ จากภายนอก เช่น กลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมมิ่ง กลุ่มเครือข่ายสายกลาง เป็นต้น โดยมากเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน
4. ทำการวางแผนและแผนงานในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
5. จัดทำตารางการอยู่เวรยามให้ลูกบ้าน(สมาชิกในชุมชน)เพื่อเฝ้าระวังภัยจากไฟป่า
6. ทำการเดินตรวจดูสภาพป่าอย่างน้อย 2 ครั้ง/ปี เพื่อตรวจดูการอยู่เวรยาม การทำแนวกันไฟและการลักลอบตัดไม้ที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากบุคคลภายในและภายนอกชุมชน

ข. รายชื่อคณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้

สำหรับคณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้ได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. นายไพโรจน์	จ้าวเจริญ(ผู้ใหญ่บ้าน)	ประธานฯ
2. นายบุญชู	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
3. นายเจือ	แซ่จ้าว	กรรมการ
4. นายสมยศ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
5. กลุ่มเยาวชนฯ		กรรมการ

หมายเหตุ

1. กลุ่มเยาวชนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่มีความคล่องตัวสูงเมื่อเกิดไฟป่ารุนแรงที่จำเป็นต้องใช้กำลังในการดับไฟหลายคนและเคลื่อนกำลังจากชุมชนไปยังจุดที่เกิดไฟป่าโดยทันที

2. จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฯ ชุดใหม่ทุกๆ ครั้งเมื่อสิ้นปี แต่โดยมากผู้ใหญ่บ้านยังคงอยู่ในตำแหน่งประธานเหมือนเดิม

ค. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยภายในของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะที่มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งแก่ปัจจัยดังต่อไปนี้

1. การถ่ายทอดและเรียนรู้

สำหรับการถ่ายทอดและการเรียนรู้ของชุมชนชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะในก็มีลักษณะการถ่ายทอดและเรียนรู้เช่นเดียวกับชุมชนชาวม้งทั่วไป ซึ่งจากการได้สัมภาษณ์และพูดคุยกับผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน รวมทั้งผู้อาวุโสหลายคนในชุมชน เช่น นายชวัญ แซ่ว่าง นายจู้จิว จ้าวเจริญ สามารถกล่าวโดยสังเขปว่าชุมชนมีรูปแบบและวิธีการในการถ่ายทอดการเรียนรู้ 4 รูปแบบด้วยกันคือ

1.1. การถ่ายทอดและการเรียนรู้ในระดับครอบครัวและเครือญาติ

การถ่ายทอดและเรียนรู้วิธีนี้จะเป็นกิจกรรมและกิจกรรมที่ปฏิบัติเป็นประจำในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีรูปแบบในการถ่ายทอดและเรียนรู้ 3 วิธีด้วยกันคือ

1.1.1. การถ่ายทอดและเรียนรู้ขณะมีเวลาว่างหรือรับประทานอาหาร

กล่าวคือในสังคมชาวม้งหากมีเวลาว่างจะมานั่งสามัคคีธรรมพูดคุยกัน หรือขณะรับประทานอาหารจะอยู่กันโดยพร้อมหน้าทั้งพ่อแม่ลูก และหากไม่มีแขกมาร่วมรับประทานอาหารด้วย พ่อแม่ก็จะถือโอกาสขณะที่กำลังรับประทานอาหารทำการสั่งสอน พูดคุย ชี้แนะ แนะนำและปรึกษาเรื่องต่างๆ ไปด้วยกัน รวมทั้งในบางครั้งก็จะมีการว่ากล่าว ตักเตือนหรือตำหนิด้วย และโดยมารยาทและวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมานานของสังคมชาวม้งแล้ว ลูกหลานจะไม่มีอาการอากาไรไม่พอใจหรือลุกขึ้นจากวงอาหาร เพราะเชื่อกันว่ามันเป็นการแสดงความไม่เคารพญาติผู้ใหญ่และผู้ที่มีความอาวุโสกว่า

ฉะนั้นขณะที่กำลังรับประทานอาหารด้วยกันจะเป็นโอกาสในการถ่ายทอดความรู้ ทัศนคติ และความเชื่อ ตลอดจนข้อห้ามต่างๆ ให้แก่ลูกหลาน ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้และซึมซับจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งต่อไป

รูปถ่ายที่ 4.24. รูปภาพแสดงการถ่ายทอดและเรียนรู้การเป่าแคนขณะว่างจากการทำงานในไร่ สวน

1.1.2. การถ่ายทอดและเรียนรู้โดยการเล่านิทานพื้นบ้าน

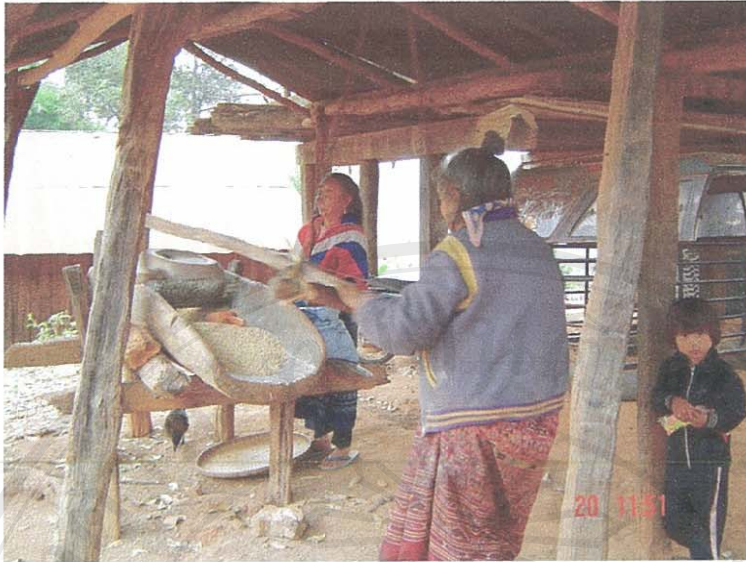
กล่าวคือในอดีตสังคมชาวม้งหลังเสร็จสิ้นการรับประทานอาหารมื้อเย็นและทุกคนทำกิจกรรมส่วนตัวหมดแล้ว ก่อนเข้านอนเด็ก ๆ จะมานั่งล้อมวงฟังไฟรอบกองไฟในบ้าน เพื่อที่จะขอให้ผู้ใหญ่เล่านิทานให้ฟัง ซึ่งนิทานที่เล่าส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นเรื่องเล่าและตำนานต่างๆของชนเผ่าม้งที่มีการเล่าต่อกันมา ซึ่งมักจะสอดแทรกคติสอนใจ คำสั่งสอนและข้อห้ามต่างๆไว้ด้วย เนื้อหามักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ สัตว์ป่า การทำมาหากิน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึง วิถีชีวิต ความเชื่อของชนเผ่าม้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามปัจจุบันกิจกรรมการเล่านิทานให้ลูกหลานฟังก่อนเข้านอนแทบจะไม่มีให้เห็นแล้ว เนื่องจากพ่อแม่ ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลามานั่งเล่านิทานให้ลูกหลานได้ฟังอีก เพราะต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น เช่น ออกไปทำไร่ ทำสวนนอกหมู่บ้านที่ไกลออกไปต้องอยู่พักค้างแรม ขณะเดียวกันเด็ก ๆ ก็ต้องทำการบ้านและจากการที่ปัจจุบันความเจริญเข้ามาในหมู่บ้าน มีเครื่องรับโทรทัศน์และเครื่องเล่นวีซีดี เด็ก ๆ จึงให้ความสนใจในสิ่งเหล่านี้มากกว่าการขอให้ผู้ปกครองเล่านิทานให้ฟังเหมือนดังเช่นในอดีตอีก

1.1.3. การถ่ายทอดและเรียนรู้ในขณะกำลังทำงานอยู่ในไร่และสวน

กล่าวคือ ขณะทำไร่ ทำสวนอยู่ก็จะมีการพูดคุยอบรมสั่งสอนในเรื่องต่างๆทั้งในเรื่องทั่วไปและจากงานที่กำลังปฏิบัติและทำกัน โดยเฉพาะการทำไร่ทำสวนในส่วนที่หนักๆและต้องใช้แรงงานมากจะเป็นหน้าที่ของผู้เป็นพ่อหรือผู้ชายเช่น งานในการตัดต้นไม้ในอดีต งานขุดหลุมเตรียมปลูกต้นไม้ขึ้นต้นเป็นต้น และงานที่เบาลงไปก็จะเป็นหน้าที่ของผู้เป็นแม่หรือผู้หญิงเช่น การรดน้ำ พรวนดิน ฉะนั้นผู้เป็นพ่อก็จะทำการสอนวิธีการในการทำไร่ ทำสวนในส่วนของผู้ชายให้แก่ลูกชาย ขณะเดียวกันผู้เป็นแม่ก็จะสอนในส่วนของผู้หญิงให้แก่ลูกสาว

จากสิ่งที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าจากการที่ลูกชายได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้เป็นพ่อและลูกสาวได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้เป็นแม่ แสดงให้เห็นถึงการแบ่งบทบาทและหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากพ่อแม่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะเดียวกันลูกชายและลูกสาวก็จะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น การทำไร่ข้าว ลูกชายจะได้เรียนรู้การใช้เสียมขุดเจาะหลุม และวิธีการขุดหลุมสำหรับหยอดเมล็ดข้าวจากผู้เป็นพ่อ ขณะเดียวกันลูกสาวก็จะได้เรียนรู้วิธีการหยอดเมล็ดข้าวลงในหลุมจากผู้เป็นแม่ที่ทำการหยอดเมล็ดข้างหลุมที่ผู้เป็นพ่อขุดไว้และการกลบดินหลังจากหย่อนเมล็ดลงไปแล้วเป็นต้น

รูปภาพที่ 4.25. แสดงการเรียนรู้ขณะกำลังทำงานจากแม่สู่ลูกสาว
ในภาพเป็นการใช้หิน โม่ข้าว โทคเพื่อนำไปเป็นอาหารสัตว์เลี้ยง

1.2. การถ่ายทอดและการเรียนรู้จากพิธีกรรมและความเชื่อ

กล่าวคือสมาชิกในชุมชนจะมีการถ่ายทอดและเรียนรู้จากพิธีกรรมและความเชื่อที่กระทำกันภายในชุมชนโดยตรงทั้งจากการเข้าร่วมพิธีกรรมและซึมซับเอง โดยจะมีหมอผีในชุมชนทำพิธีกรรมและสมาชิกต่างๆในชุมชนเข้าร่วม รวมทั้งมีการสอนต่อให้แก่ผู้ที่หมอผีคาดว่าจะสามารถขึ้นมาทำหน้าที่แทนได้ ฉะนั้นสมาชิกในชุมชนก็จะได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้ทั้งโดยการเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆโดยตรงและจากการสังเกต สำหรับพิธีกรรมต่างๆนั้นในที่นี้จะขอนำเสนอโดยสรุปเท่านั้น และจะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อทุนทางสังคมเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไป โดยจะนำเสนอเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ แม่น้ำและลำธารทั่วไป ซึ่งได้แก่พิธีกรรมต่อไปนี้

1.2.1. พิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งผืนดินหรือ พิธีดงเซ่ง

คือ การบนหรือเซ่นเทพเจ้าที่คุ้มครองผืนดิน และป่าเขาที่ช่วยคุ้มครองคนในชุมชนให้ประสบแต่ความสุข ความเจริญ

1.2.2. พิธีเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งสายน้ำหรือ พิธีเต่งเฮ้าเต้(Teev hauv dej)

คือ พิธีการเซ่นไหว้ขอขอบคุณเทพเจ้าแห่งสายน้ำที่ช่วยปกป้องคุ้มครองป่าต้นน้ำลำธารและบันดาลให้มีแหล่งน้ำ ลำธาร แม่น้ำไหลตลอดทั้งปี

1.2.3. พิธีบนเทพเจ้าแห่งไฟหรือ พิธีฟี่เหย่งแนวกันไฟ(Fiv yeem/Pauj yeem)

คือ พิธีการบนบานให้สิ่งศักดิ์หรือเทพเจ้าแห่งไฟ ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่สถิตอยู่บนสวรรค์มาทำการคุ้มครองไม่ให้เกิดไฟป่า และคุ้มครองผู้คนในชุมชนให้ปราศจากอันตรายใดๆระหว่างที่ทำแนวกันไฟและเผาคูแลไฟป่า

1.2.4. พิธีบนเทพเจ้าแห่งฟ้าดินให้คุ้มครองการเพาะปลูก หรือ พิธีผีดำ (Fiv dab)

คือพิธีบนบานให้เทพเจ้าแห่งฟ้าดินลงมาปกป้องคุ้มครองการเพาะปลูกต่างๆในไร่ สวนให้พ้นภัยจากโรคพืชต่างๆรวมทั้งแมลงกินพืช

1.3. การถ่ายทอดและการเรียนรู้จากชนบทรอบนิคม ประเพณีและเทศกาลต่างๆ

กล่าวคือสมาชิกในชุมชนจะมีการถ่ายทอดและเรียนรู้จากชนบทรอบนิคม ประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันภายในชุมชนมานาน ซึ่งโดยมากผู้ถ่ายทอดมักเป็นผู้อาวุโส ผู้นำหรือคนมีอายุในชุมชน และผู้เรียนรู้คือเด็ก เยาวชนและคนวัยกลางคนทั่วไป การถ่ายทอดและเรียนรู้นี้จะกระทำกันทั้งโดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆโดยตรงและจากการสังเกต เช่น ชนบทรอบนิคมปฏิบัติสำหรับหญิงที่มีประจำเดือนที่ห้ามเดินผ่านบริเวณที่ประกอบพิธีกรรมเพราะถือว่าร่างกายไม่สะอาด หรือชนบทรอบนิคมการเข้าบ้านผู้อื่นในขณะที่ยังไม่ได้ทำการไต่ถามขออนุญาตก่อนเพราะบ้านดังกล่าวอาจอยู่ในช่วงระหว่างการอยู่กรรม หรือประเพณีการลู่ขอเพื่อทำการแต่งงาน ประเพณีตัดดินคดึกความ ตลอดจนเทศกาลปีใหม่มั่น

รูปภาพที่ 4.26. แสดงการถ่ายทอดประเพณีการ โยนลูกช่วงในเทศกาลปีใหม่มั่น

1.4. การถ่ายทอดและการเรียนรู้จากผู้นำในชุมชน

กล่าวคือจะมีการถ่ายทอดและเรียนรู้โดยผ่านทางผู้นำในชุมชน ซึ่งผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะผู้อาวุโส รวมทั้งผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้ประกอบทางพิธีกรรมต่างๆ หากมีประเพณีหรือพิธีกรรมใดๆก็ตามบุคคลเหล่านี้มักจะมีบทบาทในฐานะเป็นทั้งผู้ดำเนินกิจกรรม และประกอบพิธีกรรมต่างๆ ดังนั้นสมาชิกในชุมชนจะมีการเรียนรู้ทั้งโดยการเข้าร่วมกิจกรรม/พิธีกรรมนั้นๆ โดยตรงและการซึมซับ เรียนรู้ทุกครั้งเช่น กิจกรรมการประพรมหมู่บ้านประจำเดือน การประกอบพิธีเช่น ไหว้เทพเจ้าผู้ครอบครองหมู่บ้านในช่วงก่อนเทศกาลปีใหม่มั่นทุกๆปีและกิจกรรมอื่นๆอีกมากมาย ฉะนั้นจึงเกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้โดยไม่รู้ตัว

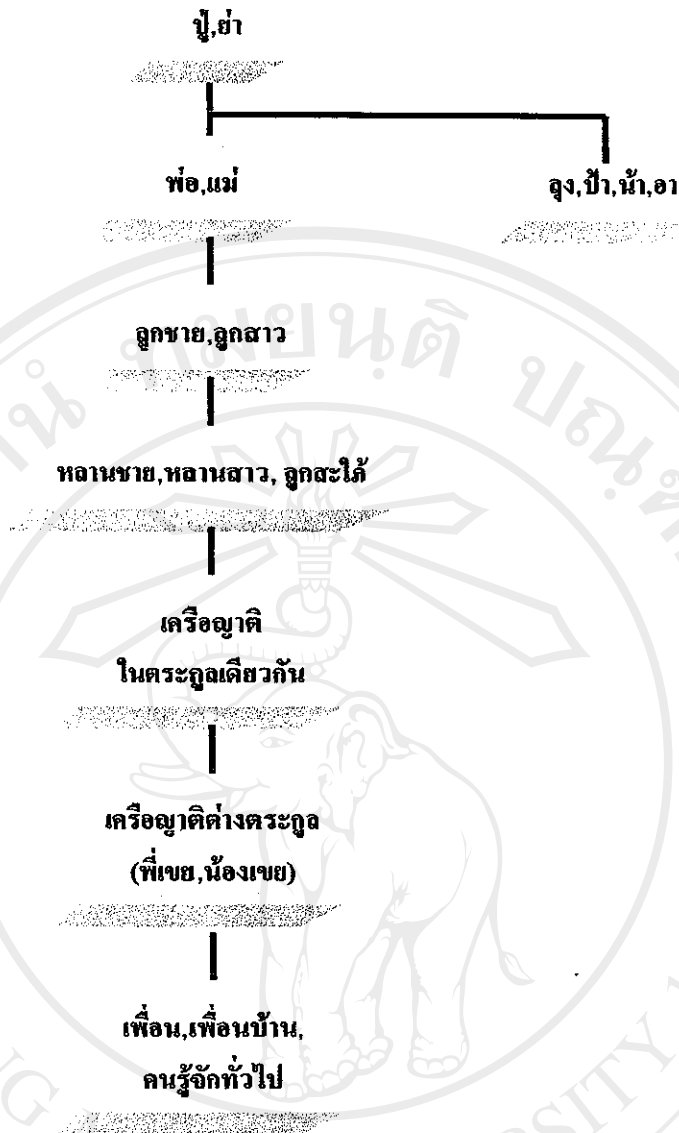
2. ภาวะผู้นำในชุมชน

โดยหลักการแล้วชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในมีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำและผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการและปกครองอย่างเป็นทางการตามลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในที่นี้จะไม่นำเสนอในส่วนของคณะกรรมการ เนื่องจากได้นำเสนอในหัวข้อระบบการปกครองในส่วนของบริบทชุมชนแล้ว

แต่จะนำเสนอความเป็นภาวะผู้นำตามลักษณะความเป็นสมาชิกในครอบครัวและการเป็นสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้วเชื่อว่าจะมีเพียงคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ดังกล่าวเท่านั้น เนื่องจากในทางปฏิบัติแล้วในสังคมชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะในหรือชุมชนม้งเกือบทุกพื้นที่ทุกหมู่บ้านจะมีคณะอื่นทำหน้าที่เป็นผู้นำอยู่ด้วยซึ่งเป็นสถาบัน(Institute)ที่มีอยู่แล้วภายในชุมชนร่วมทำการปกครอง ซึ่งไม่ได้มีการแต่งตั้งหรือมีฐานะหน้าที่ๆชัดเจนว่าเป็นใครอยู่ในตำแหน่งอะไรบ้าง รวมทั้งไม่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่สมาชิกทั้งหมดในชุมชนต่างให้การเคารพและยอมรับ ซึ่งแม้แต่คณะกรรมการหมู่บ้านตามหลักการปกครองกระทรวงมหาดไทยก็ยอมรับและยอมอยู่ใต้อำนาจการปกครองนี้ ภาวะผู้นำ 2 สถาบันนี้ได้แก่

2.1. ภาวะผู้นำตามระบบครอบครัวและเครือญาติ

กล่าวคือ ในครอบครัวจะมีการปกครองตามระบบความอาวุโสตั้งแต่ผู้ที่มีความอาวุโสที่สุดจนถึงผู้ที่มีความอาวุโสน้อยที่สุด ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันอย่างเหนียวแน่น เกรงครัดผู้ที่มีความอาวุโสน้อยกว่าต้องให้ความเคารพและยอมเชื่อฟังผู้ที่มีความอาวุโสกว่า เช่น ลูกต้องยอมเชื่อฟังพ่อแม่ หลานต้องยอมเชื่อฟังอาและน้าเป็นต้น ซึ่งลำดับในการเป็นผู้นำและดูแลปกครองจะมีลักษณะดังนี้(กรุณาคุณภาพหน้าถัดไป)

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.4. แสดงระดับสถาบันการปกครองตามระบบครอบครัวและเครือญาติ

2.2. ภาวะผู้นำตามความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

กล่าวคือ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่อย่างเป็นทางการในการดูแลและปกครองชุมชนอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติในความเป็นชาติพันธุ์ม้งนั้น จะมีผู้นำตามหลักกฎจารีตประเพณีขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกันมานานและความเชื่อที่แสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งสมาชิกทุกคนในสังคมต่างให้ความเคารพและยอมรับในข้อตัดสินใจ เนื่องจากดังที่กล่าวมาตั้งแต่ขั้นต้นแล้วว่า ในสังคมชาวม้งนั้นจะให้ความเคารพและให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษและระบบความอาวุโสมากที่สุด ฉะนั้นการละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนและคำแนะนำของผู้นำเหล่านี้จะเท่ากับว่าเป็นการล่วงเกินในขอบเขตของกฎจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างและยึดถือปฏิบัติกันมา

ซึ่งภาวะผู้นำตามความเป็นชาติพันธุ์มี 3 ระดับ ซึ่งทำให้ควบคุมและดูแลแตกต่างกันไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผู้นำตามหลักกฎจารีตประเพณี

กล่าวคือ กฎจารีตประเพณีของสังคมมีถึงได้ว่าเป็นกฎสูงสุดในการปกครองดูแล ซึ่งสมาชิกในสังคมทุกคนต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตาม จะล่วงละเมิดไม่ได้เป็นอันขาด ฉะนั้นจึงมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมกฎจารีตซึ่งได้แก่ คณะผู้อาวุโสในชุมชนและผู้อาวุโสประจำแต่ละตระกูล โดยคณะผู้อาวุโสเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการตัดสิน คดีความและผู้นำในชุมชน เช่นผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้สนองปฏิบัติตามข้อตัดสิน

สำหรับคณะผู้อาวุโสเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลกระเบียบและข้อห้ามต่างๆตามหลักกฎจารีตประเพณี ให้สมาชิกทุกคนในสังคมเกรงกลัว ให้ความเคารพและยอมรับ รวมทั้งปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด หากสมาชิกคนใดไม่ปฏิบัติตามหรือล่วงละเมิดในกฎจารีตประเพณีดังกล่าวผู้อาวุโสเหล่านี้จะมีหน้าที่ทำการการไต่ความสอบสวนและหากพบว่าผิดจริงก็จะมอบโทษที่ชัดเจน

สำหรับการควบคุมและใช้กฎจารีตปฏิบัติภายใต้การควบคุมดูแลของผู้นำอาวุโสเหล่านี้ การวินิจฉัยและตัดสินลงโทษใดๆจะเป็นบทลงโทษและวินัยที่คำนึงถึงความมีศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์เป็นหลักเช่น ห้ามเข้าบ้านคนอื่นในขณะที่บ้านหลังดังกล่าวกำลังอยู่กรรม ห้ามมีการเล่นซู้สาวในตระกูลแซ่เดียวกันเป็นอันขาดถึงแม้ว่าจะอยู่ต่างหมู่บ้านและไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ตาม ห้ามขโมยลักทรัพย์หรือเจตนาฆ่าใคร โดยเด็ดขาด ห้ามล่วงละเมิดในเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพื้นที่ๆเจ้าที่อยู่อาศัยเป็นต้น

2. ผู้นำตามหลักความเชื่อและพิธีกรรม

กล่าวคือ ในชุมชนและสังคมมีผู้นำทางจิตวิญญาณรวมทั้งหมอผีประจำแต่ละหมู่บ้านทำหน้าที่ถ่ายทอดความเชื่อและกระทำพิธีกรรมต่างๆที่ยึดถือและปฏิบัติกันมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้แก่สมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกทุกคนในสังคมต่างให้การยอมรับและเชื่อถือ ซึ่งจากการสังเกตของผู้ทำการวิจัยพบว่าผู้นำทางจิตวิญญาณและหมอผีเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อความคิดและทัศนคติและมุมมองของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งโดยมากมักจะมีอิทธิพลในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมทางบรรพบุรุษและเทพเจ้าหรือภูตผี สำหรับผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนมีบ้านป่าเกี๊ยะใน ได้แก่ นายชวัญ แซ่ว่าง จะสังเกตเห็นว่านายชวัญเป็นผู้คนหนึ่งที่มีอิทธิพลในด้านต่างๆต่อสมาชิกในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน

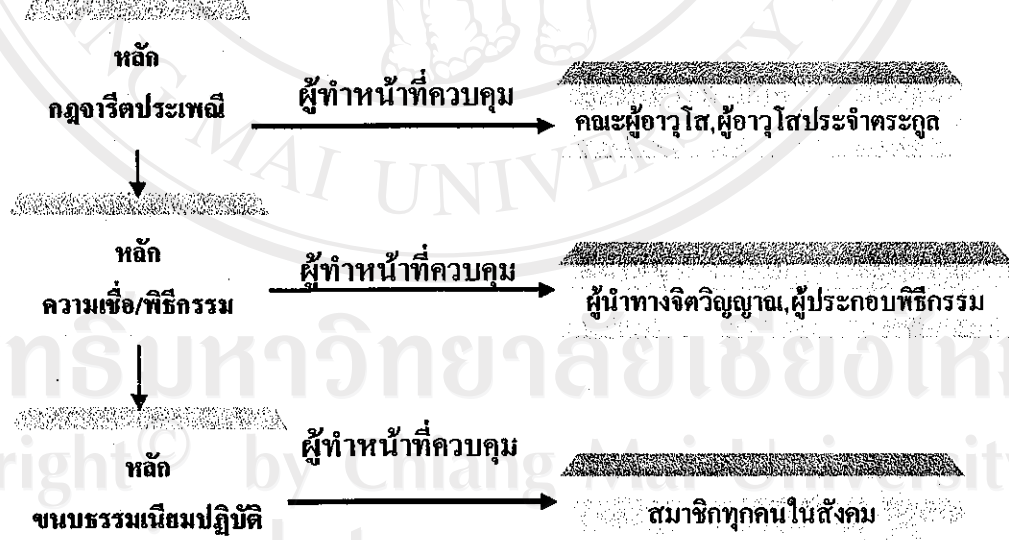
โดยความเชื่อเหล่านี้มักจะตำแ่งออกมาในรูปของพิธีกรรมต่างๆ เช่น เชื่อว่ามีเทพเจ้าถือติ(เทพเจ้าแห่งฟ้าดิน)คอยทำหน้าที่คุ้มครองและปกป้องรักษาพิชจาก โรคแมลงต่างๆ ฉะนั้นก็จะสะท้อนความเชื่อออกมาในรูปของการทำพิธีเช่นเทพเจ้าถือติ(Pauj Yeem)เมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตเรียบร้อยแล้ว หรือ เชื่อว่าป่าคีนน้ำมีเทพเจ้าเซ่ท่าตัวว่าง(Sej thaj tuam vaaj) หรือเทพเจ้าแห่งน้ำสิงห์สถิตอยู่ ก็จะสะท้อนความเชื่อออกมาในรูปแบบของการทำพิธีเต่างแฮนดี้(Teev Hauv Dej)หรือพิธีขอขอบคุณเทพเจ้าแห่งน้ำที่บันดาลให้มีน้ำไหลตลอดปีเป็นต้น

3. ผู้นำตามหลักขนบธรรมเนียมปฏิบัติ

ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ คือ ธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ในชุมชนและสังคมชาวม้งที่ไม่มีการบังคับหรือถือว่ามีผิดหากไม่ปฏิบัติตาม แต่จะถูกสังคมและคนรอบข้างตราหน้าและมองในทางที่ไม่ดี เพราะจะถูกมองว่าเป็นคนไม่มีน้ำใจและไม่รู้ว่าอะไรควร ไม่ควร ไม่รู้จักที่ค่าที่สูงเป็นต้น ในขณะที่เดียวกันหากเป็นผู้ที่รู้จักและปฏิบัติตามธรรมเนียมอย่างเคร่งครัดก็จะได้รับความนับถือเป็นอย่างสูงจากสมาชิกในสังคม ฉะนั้นธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมม้งจึงได้รับความนิยมปฏิบัติและยึดถือกระทำกันมานานจนกลายเป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของชุมชน เช่น ธรรมเนียมปฏิบัติในการการต้อนรับขับขับผู้แขกบ้านที่ชาวม้งจะให้การต้อนรับขับขับผู้แขกที่เข้ามาพักในบ้านอย่างดีที่สุด ธรรมเนียมปฏิบัติห้ามมิให้ผู้หญิงขึ้นในที่สูงเช่น บันไคหรือต้นไม้ขณะที่มีผู้ชายอยู่ข้างล่าง เนื่องจากถือว่าการที่กระโปรงผู้หญิงอยู่สูงกว่าหัวผู้ชายเป็นการไม่ให้เกียรติผู้ชาย และยังทำให้เกิดภาพที่ไม่น่าดูเป็นต้น

ในทางปฏิบัติแล้วไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดในชุมชนคอยทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมให้สมาชิกในสังคมต้องกระทำตามหลักขนบธรรมเนียมที่ยึดถือปฏิบัติกัน เนื่องจากสมาชิกทุกคนในสังคมจะร่วมกันทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมดูแลช่วยกัน กล่าวคือ หากครอบครัวหรือบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมที่ดี มักจะถูกสังคมตราหน้าและมองว่าเป็นคนไม่ดี ไม่รู้จักว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ และอาจถูกรังเกียจและดูหมิ่นจากสมาชิกในชุมชนได้ ขณะเดียวกันหากครอบครัวหรือบุคคลใดปฏิบัติอย่างเคร่งครัดก็จะได้รับการยอมรับนับถือและยกย่องจากสังคม ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าสมาชิกทุกคนในสังคมต่างก็ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการควบคุมดูแลให้ทุกคนปฏิบัติตามหลักขนบธรรมเนียม

จากที่กล่าวมาภาวะผู้นำตามความเป็นชาติพันธุ์ม้งจะมีลักษณะเป็นดังแผนภูมิข้างล่างนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.5. แสดงภาวะผู้นำในชุมชนตามความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

ฉะนั้นภาวะผู้นำในชุมชนสังคมบ้านม้งป่าเกี๊ยะในจะมีลักษณะการเป็นผู้นำตามระดับชั้นอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมดูแลสมาชิกดังนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.6. แสดงภาวะผู้นำระดับต่างๆในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน

จากแผนภูมิแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำในชุมชนซึ่งจะมีอิทธิพลและระดับอำนาจในการเป็นผู้นำแตกต่างกันไป กล่าวคือผู้ที่มีอิทธิพลในการเป็นผู้นำทางกฎจารีตประเพณีต่างๆซึ่งมีอิทธิพลต่อระดับความคิดโดยรวมของคนในชุมชนทั้งหมดจะเป็นคณะอาวุโส และผู้นำทางจิตวิญญาณหรือหมอผีในชุมชนจะเป็นผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพลรองลงมา กล่าวคือเป็นผู้นำทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมของสมาชิกในชุมชน ส่วนคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีอิทธิพลและการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนในด้านการพัฒนาและปกครองดูแลในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายรวมทั้งเป็นตัวกลางในการประสานงานและติดต่อกับภาครัฐ ส่วนในระดับรากหญ้าของสังคมคือในระดับครัวเรือนและเครือญาติภาวะผู้นำก็จะไปตามระบบความอาวุโสของแต่ละครัวเรือน ตระกูล ไป

จากบทบาทและหน้าที่ของภาวะผู้นำแต่ละด้านนี้แสดงให้เห็นว่าในชุมชนและสังคมของชาวม้งจะมีระบบการปกครองและความผู้นำโดยธรรมชาติตามความเหมาะสมอยู่แล้ว ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าในอดีตเมื่อยังไม่มีการรวมบ้านทำหน้าที่ยังเป็นทางการตามหลักการปกครอง

กระทรวงมหาดไทยในปัจจุบัน ชุมชนชาวม้งก็มีระบบการจัดการดูแลและปกครองกันเองอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีการคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติแล้วชุมชนชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะก็ยังคงสถาบัน(Institutes)เก่าแก่เหล่านี้ไว้ ซึ่งสถาบันและผู้นำเหล่านี้ก็ยังคงทำหน้าที่ตรวจสอบสังคมและควบคุมสมาชิกในสังคมเช่นเดียวกับในอดีต แต่เมื่อมีคณะกรรมการหมู่บ้านก็ทำให้มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

กล่าวคือเมื่อมีคณะกรรมการหมู่บ้านตามหลักการปกครองกระทรวงมหาดไทยแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านจะทำหน้าที่ในการบริหาร พัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในชุมชน ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจับตัวผู้กระทำความผิดทางอาญาเช่น คดียาเสพติด การลักขโมยส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ทางราชการ แต่การควบคุมคนในสังคมให้มีจริยธรรมและศีลธรรมตลอดจนการดำเนินการมาตรการการลงโทษทางสังคมแก่ผู้กระทำความผิดในเรื่องของศีลธรรมและจริยธรรม ก็ยังคงเป็นหน้าที่ของกลุ่มอาวุโสในชุมชน และการอบรมสั่งสอนและควบคุมสมาชิกในครัวเรือนก็ยังคงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองหรือผู้ที่มีความอาวุโสในครอบครัวและตระกูลนั้น

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะนี้เป็นชุมชนหนึ่งที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ซึ่งจากการศึกษา ผู้ทำการวิจัยพบว่าชุมชนมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารหมู่บ้านในลักษณะต่างๆด้วยกัน ทั้งในทางการปกครองและการบริหาร ตลอดจนกิจกรรมต่างๆซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียดต่างๆ ได้ดังนี้

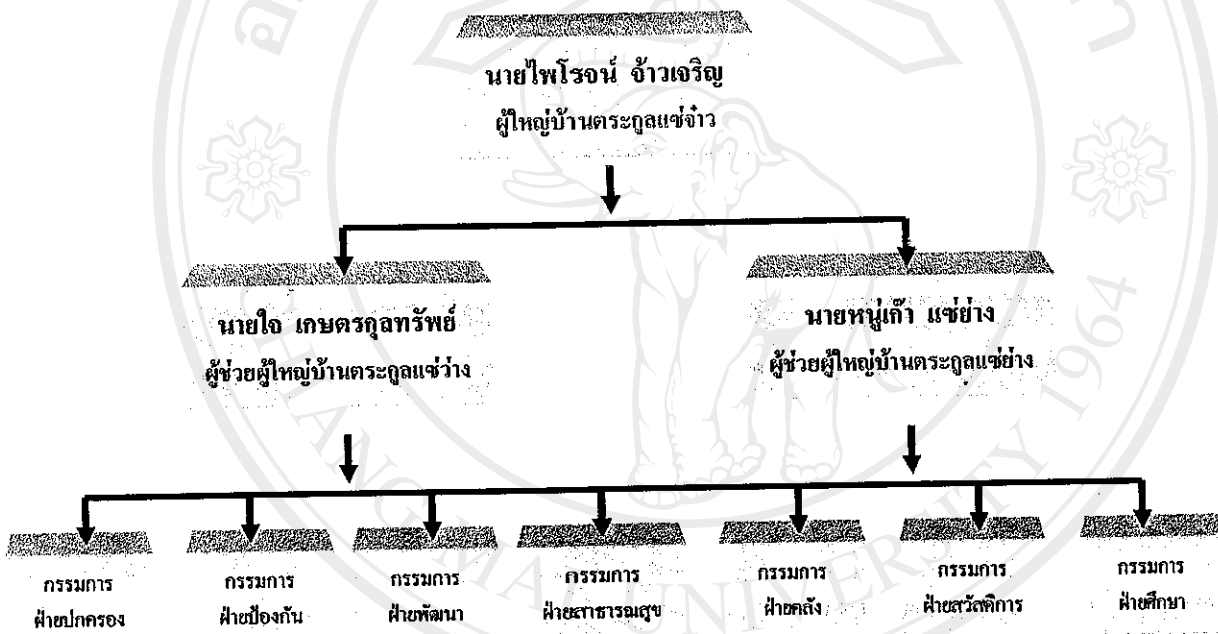
3.1. การมีส่วนร่วมในการปกครองและพัฒนาชุมชนตามตระกูลแซ่

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะนี้มี 5 ตระกูลด้วยกันคือ ตระกูลแซ่ว่าง แซ่ย่าง แซ่จ้าว แซ่ลี และแซ่หาง โดยตระกูลแซ่ว่างและแซ่ย่างมีปริมาณประชากรที่ใกล้เคียงกันและตระกูลแซ่จ้าวมีประชากรเป็นอันดับที่สามในขณะที่ตระกูลแซ่ลีและแซ่หางมีเพียงตระกูลละ 1 ครอบครัว ชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละตระกูลเข้ามามีส่วนในการบริหารและปกครองชุมชนร่วมกันดังนี้

3.1.1. การเปิดโอกาสให้แต่ละตระกูลแซ่มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

ในอดีตที่ผ่านมาตระกูลแซ่ว่างและแซ่จ้าวคือสองตระกูลที่เคยดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดในการบริหารหมู่บ้านคือ “ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน” ในขณะที่ตระกูลแซ่ย่าง แซ่ลีและแซ่หางยังไม่เคยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแต่ประการใด และดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสังคมม้งจะให้ความสำคัญในระบบความอาวุโสและให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติเป็นอย่างมาก ฉะนั้นหากตระกูลไหนดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านก็จะเปิดโอกาสให้อีก 4 ตระกูลที่เหลือเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านด้วย โดยทำการแต่งตั้งให้ 2 ตระกูลที่มีปริมาณประชากรรองลงไปเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและตระกูลแซ่ลีและแซ่หางก็จะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่างๆไป เช่น ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายศึกษาเป็น

ซึ่งชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะในมีการปฏิบัติเช่นนี้เรื่อยมาจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชน ซึ่งนอกจากจะเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกตระกูล ทุกแซ่เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันแล้วและยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันด้วย ดังจะเห็นได้จาก ผู้ใหญ่บ้านในอดีตที่เพิ่งผ่านพ้นจากตำแหน่งคือ “นายว่างเป่า เกษตรกุลทรัพย์” ซึ่งเป็นตระกูลแซ่ว่าง ก็ได้มีการแต่งตั้งให้ “นายไพโรจน์ จ้าวเจริญ” ซึ่งอยู่ในตระกูลแซ่จ้าวและ “นายหนูแก้ว แซ่ย่าง” ซึ่งอยู่ในตระกูลแซ่ย่างร่วมเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และตั้งแต่ปี พ.ศ.2546 จนถึงปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนผู้ใหญ่บ้านคนใหม่เป็น “นายไพโรจน์ จ้าวเจริญ” ซึ่งอยู่ในตระกูลแซ่จ้าว ก็ได้ทำการแต่งตั้งให้ “นายหนูแก้ว แซ่ย่าง” ผู้นำรุ่นใหม่ในตระกูลแซ่ย่าง และ “นายใจ แซ่ว่าง” ผู้นำรุ่นใหม่ในตระกูลแซ่ว่างเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านด้วยเป็นต้น ซึ่งสามารถนำเสนอการมีส่วนร่วมของแต่ละตระกูลในการร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านดังแผนภูมิข้างล่างนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.7. แสดงการมีส่วนร่วมตามตระกูลในการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

3.1.2. การเปิดโอกาสให้แต่ละตระกูลแซ่มีส่วนร่วมในการเป็นคณะผู้อาวุโสในชุมชน

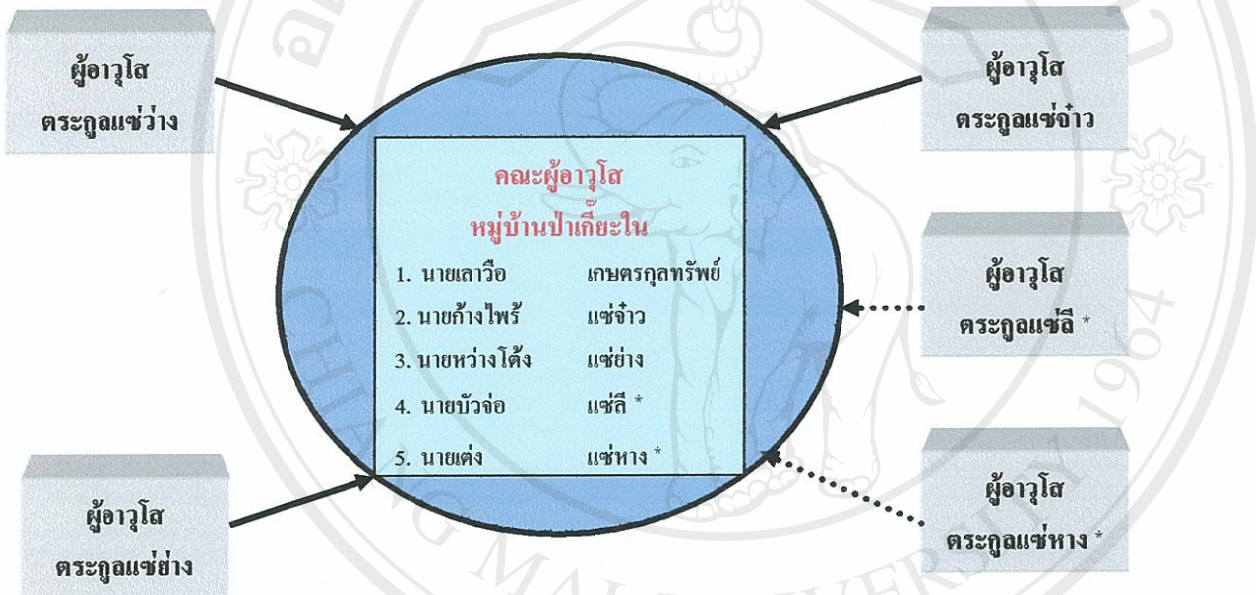
ชุมชนมีการเปิดโอกาสให้ผู้อาวุโสในแต่ละตระกูลซึ่งโดยมากคือผู้สูงอายุที่ทุกคนในชุมชนต่างให้การยอมรับและเชื่อถือร่วมเป็นคณะผู้อาวุโสในชุมชน คณะผู้อาวุโสในชุมชนไม่ได้มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการแต่ทุกคนและทุกตระกูลในชุมชนต่างให้ความเคารพและยอมรับในคำตัดสิน ซึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคณะผู้อาวุโสจะทำหน้าที่ในการดูแลและสืบทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในชุมชนในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหลักจริตประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม ถึงแม้ว่าในทางปฏิบัติไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะผู้อาวุโสอย่างเป็นทางการ แต่ก็เป็นที่รู้กันว่าหากมีปัญหาใดๆเกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎจาริตประเพณีและศีลธรรม ก็จะมีผู้อาวุโสในสามตระกูลหลักคือตระกูลแซ่

ว่าง แช่ช่างและแช่จ้าวร่วมนั่งพิจารณาด้วยทุกครั้ง และในบางครั้งก็จะมีผู้นำตระกูลแช่ดีและแช่หางร่วมพิจารณาด้วยหากปัญหาที่เกิดขึ้นสมาชิกจากตระกูลแช่ดีและแช่หางเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

สำหรับคณะผู้อาวุโสของชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะใน ในปัจจุบันได้แก่บุคคลต่อไปนี้

1. นายเลาเวือ	เกษตรกุลทรัพย์	ผู้อาวุโสจากตระกูลแช่ว่าง
2. นายก้างไพร	แช่จ้าว	ผู้อาวุโสจากตระกูลแช่จ้าว
3. นายหว่างไต้ง	แช่ช่าง	ผู้อาวุโสจากตระกูลแช่ช่าง
4. นายบัวจ่อ	แช่ดี	ผู้อาวุโสจากตระกูลแช่ดี
5. นายเต่ง	แช่หาง	ผู้อาวุโสจากตระกูลแช่หาง

การมีส่วนร่วมของตระกูลต่างๆในชุมชนในการร่วมเป็นคณะผู้อาวุโสในชุมชนจะเป็นดังแผนภูมิตัวนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.8. แสดงการมีส่วนร่วมตามตระกูลในการเป็นคณะผู้อาวุโสหมู่บ้าน

หมายเหตุ * ผู้อาวุโสตระกูลแช่ดีและแช่หางมักมีบทบาทน้อยในการร่วมเป็นคณะผู้อาวุโสในชุมชน

เนื่องจากมีเพียงตระกูลละ 1 ครั้งเรือน